

Śląskie.
Pozytywna energia

CZĘSTOCHOWSKI BIULETYN OŚWIATOWY

KWARTALNIK REGIONALNEGO OŚRODKA DOSKONAŁENIA NAUCZYCIELI „WOM” W CZĘSTOCHOWIE

wom
CZĘSTOCHOWA

**1 (95)
2015**

ISSN 1425-011X

Ośrodek Szkoleniowy
w Złotym Potoku

wom
CZĘSTOCHOWA

**49 miejsc
noclegowych
ZAPRASZAMY!**

Oferujemy możliwość zorganizowania:

- szkoleń
- konferencji
- rad pedagogicznych
- wycieczek szkolnych
- wyjazdów integracyjnych
- kolonii, zielonych szkół, obozów itp.
- imprez okolicznościowych
- pobytów indywidualnych

osrodek.womczest.edu.pl
zlotypotok@womczest.edu.pl

ul. T. Kościuszki 99
42-253 Janów, Złoty Potok
tel. 34 327 81 24, tel./faks 34 327 82 62

Spis treści

ROK PAMIĘCI OFIAR TRAGEDII GÓRNOŚLĄSKIEJ 1945

- D. Węgrzyn* – „Mieli wrócić za czternaście dni”. Fragment relacji z pobytu w łagrze Ignacego Kowola deportowanego do ZSRS w 1945 roku 3
- J. Durka* – Recenzja książki „Wywózka. Deportacja mieszkańców Górnego Śląska do obozów pracy przymusowej w Związku Sowieckim w 1945 r. Faktografia – konteksty – pamięć” 7
- E. Straszak* – Tragedia Górnośląska 1945 – krótki rys historyczny 9
- E. Barczyk* – Tragedia Górnośląska. Zestawienie bibliograficzne w wyborze w oparciu o zbiory PBP RODN „WOM” w Częstochowie 12

PRZYKŁADY DOBREJ PRAKTYKI

- K. Wilk* – Zaproszenie do współpracy 14
- B. Cierpiał* – Dni Ziemi z „Rzekotką” w Szkole Podstawowej w Jamkach-Korzonku 15
- A. Konopka* – Realizacja innowacji pedagogicznej „Przed wszystkim... bezpiecznie” 18

FORUM NAUCZYCIELI KONSULTANTÓW

- E. Makowska* – Autonomie des apprenants 23

FORUM BIBLIOTEK I BIBLIOTEKARZY

- A. Grabna, B. Policińska, I. Szewczyk* – Działalność Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich Oddział w Częstochowie w roku 2014 26

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie

- M. Małek* – Zajęcia językowe i multimedialne w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie 30
- K. Kucharzewska* – Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie partnerem w realizacji zespołowych projektów edukacyjnych 31

FORUM PORADNI

PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNYCH

- E. Rusek* – Przemoc wśród dzieci – jak przeciwdziałać. Wskazówki dla rodziców i wychowawców 35
- C. Krawczyk* – Częstochowscy psychologowie w służbie zdrowia i szkolnictwa specjalnego w latach 1948–1965 37

EDUKACJA W TEORII I PRAKTYCE

Edukacja przez sztukę

- A. Błoch* – Metoda kształcenia muzycznego według Emila Jaques-Dalcroze’a 39
- K. Badora, A. Jakubowska* – „Cała Polska czyta dzieciom” w ZSP w Hutkach 43

Częstochowski Biuletyn Oświatowy

nr 1/2015 (95)

Regionalny Ośrodek
Doskonalenia Nauczycieli
„WOM” w Częstochowie

Częstochowa 2015

Edukacja wczesnoszkolna

- C. Langier – Storyline jako metoda aktywnego uczenia się w edukacji wczesnoszkolnej 45

Edukacja ekologiczna

- B. Wyderka, A. Urbańska, A. Harast, K. Szczurak – Program profilaktyki zdrowego żywienia w przedszkolu „Wiem, że dobrze jem” 52

Wychowanie i opieka

- M. Kotkiewicz – Obchody Dnia Myśli Braterskiej w Częstochowie 54

Dzielimy się doświadczeniami

- K. Grochowina – Jak zachęcić nastolatków do pracy nad sobą? 55

RAZEM Z LEGALNĄ KULTURĄ

Strefa edukacji

- N. Sienkiewicz-Maj – Bądź uczciwy w Internecie 58
Strony internetowe dla uczniów 60

Prawo w kulturze

- Warto wiedzieć 62
I. Forys – Warsztaty Legalnej Kultury w Częstochowie 64

PROJEKTY, PROGRAMY, SCENARIUSZE

- J. Pawłowska-Kramer – Projekt „Euronet 50/50 max” – edukacyjna konieczność i wyzwanie dla całego społeczeństwa 65
U. Wykurz – Z kulturą mi do twarzy 72

Z ŻYCIA SZKÓŁ

I PLACÓWEK OŚWIATOWYCH

- A. Gryś, M. Witkowska – „Nie ma siły większej niż prawdziwa miłość”. Obchody Dnia Patrona w Gimnazjum nr 12 im. Jana Matejki w Częstochowie ... 75
L. Pilecka – Wolontariuszka z Chin gościem Zespołu Szkół w Truskolasach w ramach programu „Global Citizen” 81
T. Gwóźdź – Gminne Centrum Kultury i Rekreacji w Konopiskach laureatem Konkursu „Tu mieszkam, tu zmieniam” 83

PEDAGODZY PASJONACI

I ICH DZIAŁANIA

- J. Durka – Jurajskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych – rys historyczny 84

INFORMACJE I KOMUNIKATY

- M. Łukasiewicz, I. Sitek, R. Sowada – Wojewódzki Konkurs Poetycki „Pamięci Haliny Poświatowskiej” 86
Filharmonia Częstochowska 89
Muzeum Częstochowskie 91

RADA PROGRAMOWA

prof. zw. dr hab. MARIA NOWICKA-SKOWRON
prof. nadzw. dr hab. JOLANTA KARBOWNICZEK
dr JAROSŁAW DURKA
dr JULIUSZ SĘTOWSKI
RENATA LIPNIEWSKA
KATARZYNA WILK
przewodnicząca

KOMITET REDAKCYJNY

Nauczyciele konsultanci RODN „WOM” w Częstochowie
Nauczyciele bibliotekarze PBP RODN „WOM” w Częstochowie

REDAKTOR NACZELNY
GRAŻYNA BOCHENKIEWICZ

ZASTĘPCA REDAKTORA
IWONA KMIECIAK

ZESPÓŁ REDAKCYJNY
PAWEŁ WŁODARCZYK
fotoedycja, grafika, skład
JOLANTA CZARNOTA
MARIUSZ TREND

Zdjęcia na okładce © by Paweł Włodarczyk

© **Copyright by Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” Częstochowa 2015**

Wydawca

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie
42-200 Częstochowa, al. Jana Pawła II 126/130
tel. 34 360 60 04, 34 360 60 14, wew. 212, 253
cbo.womczest.edu.pl
bochenkiewicz@womczest.edu.pl

Skład, druk, oprawa

Wydawnictwo Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie
42-200 Częstochowa, al. Jana Pawła II 126/130
tel. 34 360 60 04, 34 360 60 14, wew. 552

- Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania niezbędnych poprawek, uzupełniania i skracania artykułów oraz nadawania własnych tytułów bez naruszania zasadniczych myśli autora.
- Nadesłane materiały są publikowane bez honorariów dla ich autorów.
- Redakcja nie zwraca nadesłanych materiałów.

Dariusz Węgrzyn

Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej

IPN Oddział Katowice

„MIELI WRÓCIĆ ZA CZTERNAŚCIE DNI”

FRAGMENT RELACJI Z POBYTU W ŁAGRZE IGNACEGO KOWOLA DEPORTOWANEGO DO ZSRS W 1945 ROKU

Materiał do wykorzystania na lekcjach historii w pierwszych klasach szkół ponadgimnazjalnych, a także na zajęciach specjalnie poświęconych Tragedii Górnośląskiej (historia, język polski, historia i społeczeństwo, wiedza o społeczeństwie) w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Materiał w postaci tekstu źródłowego można wykorzystać w całości lub we fragmentach; jest alternatywą do tekstów źródłowych o tej tematyce, nie dotyczących problematyki śląskiej.

Ignacy Kowol, ur. 18 I 1927 roku, mieszkaniec Ostropy, w 1945 roku samodzielnej wsi, a obecnie dzielnicy Gliwic, deportowany do ZSRS w 1945 roku. Do domu powrócił 23 XII 1949 r. Jako jeden z nielicznych żyje do dziś.

Pełną relację z jego pobytu w łagrze można przeczytać w książce **Elżbiety Borkowskiej, Urszuli Dylong, Anieli Jonderko, „Mieli wrócić za czternaście dni”. Mieszkańcy Ostropy w obozach pracy przymusowej w Związku Sowieckim (1945–1949), wstęp i opracowanie naukowe Dariusz Węgrzyn, Katowice–Gliwice 2014**. Wydawca: Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach oraz Muzeum w Gliwicach. Partnerzy: Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRS w 1945 roku w Radzionkowie.

* * *

Na wrotach stodoły u Dylonga było obwieszczenie po niemiecku i rosyjsku, by pod groźbą kary śmierci zgłosić się do prac

przyfrontowych¹. Było napisane, że należy zabrać prowiant na dwa tygodnie i ciepłe ubranie. Człowiek był młody i nie zdawał sobie sprawy z niebezpieczeństwa. Wyszedłem z domu 15 lutego 1945, a wróciłem 23 grudnia 1949 r. W gliwickich koszarach (przy obecnej ul. Andersa)² odbywała się rejestracja i podział przybyłych mężczyzn na górników, hutników, których umieszczono w osobnych pawilonach oraz wolne zawody. Wydzielano i izolowano również partyjnych. Mnie zaliczono, jako rolnika pracującego na gospodarce ojca, do wolnych zawodów, byli w tej grupie m.in. masarze i piekarze. Z koszar zdołało się wydostać dwóch ostropian: pewien inwalida, który dostał zaświadczenie lekarskie, nazywał się Kusz lub Kuszał oraz Konstanty Foit, gdyż nosił gorset wskutek wypadku w kopalni. Po dwóch tygodniach pobytu w koszarach, gdzie beczynnie siedzieliśmy, w pieszej kolumnie ruszyliśmy do Pyskowic, dostaliśmy parę kopniaków i to wszystko. Załadowali nas do krowioków³ i pociąg ruszył na wschód. W wagonie mieściło się po 40–50 osób, mały piecyk pośrodku dawał trochę ciepła, jeżeli było do niego co wrzucić. Raz na dzień dali coś do jedzenia, ale to było wszystko mało. Naj-

gorzej było z ustępami, gdyż w podłodze wagonu był jedynie rowek, tam się trzeba było przy wszystkich załatwiać. Na początku, jak nas brali, to było wsio rawno⁴, osoba się tylko liczyła. Kiedy w wagonie podczas podróży umarło dwóch lub trzech, to łapali po drodze przypadkowych ludzi, byle stan się zgadzał. Jechaliśmy w takich prymitywnych warunkach dwa tygodnie. 23 marca, dokładnie pamiętam, byliśmy w Ratomce⁵ koło Mińska na Białorusi⁶. Na drugi dzień przyjechał wagon cementu, worki znosiliśmy na plecach do lagru, około kilometra. W tym obozie były dwa, trzy bloki w stanie ruiny, zaczęliśmy od ich remontowania. Część internowanych, byli wśród nich murarze, budowała nową cegielnię, my im donosiliśmy bele drzewa, cegły i zaprawę, ale nie dokończyliśmy tych prac, bo przerzucili nas do Mińska. Przez Ratomkę chodziła kolej, do Mińska było blisko, 16 kilometrów.

Domy były drewniane, kryte słomą lub gontem. Trzeba się było schylić, by wejść do takiej chaty. Przeszedłem przez obozy koło Mińska: Ratomka i Smolowice⁷, to były główne lagry. Podlegały im filie, podobozы, nazywano je komandirówki. Na komandirówce było 20–25 chłopą, komendant, kucharz oraz ktoś, kto potrafił nabić siekiere, naostrzyć piłę – choćby taki gospodarz. Podobozы znajdowały się w odległości do 80 kilometrów od Mińska, w Radoszkowicach⁸, niedaleko dawnej polskiej granicy, Lachojksku, Żabiczach i Kozyrach. W połowie sierpnia 1945 r., kiedy pierwsza grupa mężczyzn, tych najbardziej chorych, powróciła do domu, połączyli nas w główny lagier w Mińsku⁹. Pracowałem wówczas w cegielni, cegły formowaliśmy ręcznie. Ci internowani, co byli w Mińsku, budowali drogi, remontowali stare domy i stawiali nowe. W mińskim lagrze był Jakub Wiczorek¹⁰, mój szwagier, który pracował w cegielni „Krasnorocz” koło Mińska. W pierwszym transporcie powrotnym do Polski jechało około stu ludzi (sierpień – wrzesień 1945 r.), w drugim, pod koniec października tego samego roku, dwustu chłopą.

Jak się dowiedziałem po powrocie, w tym transporcie umarły dwie osoby z mojej wioski, jeden to był Walenty Górka, duży gospodarz, który mieszkał koło kościoła¹¹. Trzeci transport był dopiero wiosną 1948 r.

Po Mińsku czekała nas ciężka praca na torfowiskach i w lesie, gdzie trzy razy nas przekwaterowali. Nasza praca polegała na karczowaniu torfowisk, następnie ścinałszy drzewa. [...] Najgorszy był pierwszy rok – 1945, w Ratomce, prawie na wy-marcie. Stan 750-osobowego batalionu topniał z dnia na dzień. W miesiącach letnich nawet dziewięć osób dziennie „wychodziło na górka”, czyli odległy o 500 metrów cmentarz. Jako pierwszego z Ostropy pochowaliśmy tam Franciszka Ballona, jego żona miała na imię Albina¹². Kiedy rozpoczęły się mrozy i przy minus 40 stopniach Celsjusza ziemia zamarała do metra głębokości, to wilki wykopały jednego nieboszczyka, bo nie można było wykopać głębiej grobu. W Ratomce był też Bartek Hajok, który miał za żonę Kaczmarczyk¹³. Pamiętam ruskiego oficera z kryką¹⁴, dobrze mówiącego po niemiecku, który nas pilnował oraz hajlera – felczera. Na dokuczające nam opuchlizny stosował napar z sosnowego igliwia, który piliśmy zawsze rano pod jego dozorem, co pomagało jak umarłemu kadzidło. Potem, jak byliśmy w lesie, to dojeżdżała do nas lekarka. Pewnego razu, gdy badała mnie, to powiedziała: „Pan ma coś z serduszkim, nie wolno panu spać na tej jednej stronie”, a ja na to odpowiedziałem, że będę spał na drugiej. Pamiętam, że ktoś zachorował na malarię i miał silną febrę przy tym, wzięli go wówczas do szpitala w Mińsku¹⁵. Co mi pozwoliło przeżyć w takich warunkach? Zdrowie, to było pierwsze, i przyzwyczajenie do ciężkiej pracy. Pamiętam magistra inżyniera z Gliwic, miał ok. 45 lat ten borok¹⁶, jak my zajechali do Rosji, cały się pokaleczył przy goleniu, tak był słaby. Młody wiek, dobre zdrowie, optymistyczny charakter i najważniejsze – przyzwyczajenie do ciężkiej pracy, zadecydowały o przetrwaniu gehenny. [...] Niedziele były wolne, pozwolono nam wtedy chodzić po fehcie¹⁷. Wszędzie się chodziło żebrać, np. w Mińsku za czyszczenie ustępów i rąbanie drzewa dostawało się pieniądze albo coś do jedzenia. W wiosce było inaczej, ja też chodziłem po dierewni¹⁸ w każdą niedzielę.

Szło się nawet 10 kilometrów i więcej, by dostać parę kartoszków¹⁹, jakiś placek i machorkę. Surowe liście suszyliśmy nad łóżkiem. Na kasek²⁰ drutu nadziewało się je, a po wysuszeniu kruszyło i zawijało w ruską „Prawdę”, bo niemieckie gazety się zapalały

i przy tym śmierdziały jak szmaty, a ruska się tliła. Takie skrety się kurilo²¹. Różnie nas traktowali, kiedy chodziliśmy po wioskach, jak u nas są różni ludzie, tak i tam. Zależy, kaj²² się trafiło, niekiedy dali ostatek, niekiedy trzeba było uciekać. Jak się przeżyło dzisiejszy dzień, to już należało się starać, co będziesz jutro jadł. [...]. Mieszkaliśmy w barakach lub ziemiankach. W dużej sali baraku, starego dziadostwa, ustawione były piętrowe stelaże²³. Mieszkało nas tam 50 mężczyzn. Spało się na żerdkach, czasami wprost na ziemi, dlatego najcenniejszy okazał się stary koc, który zabrałem ze sobą, ale w końcu mi go ukradli, wtedy okrywałem się tylko płaszczem. Dostaliśmy walonki, buty z filcu, stare szmaty służyły za skarpety. Natomiast ziemianki były zagłębione na pół metra w ziemi. Najgorsze okazały się wancki – pluskwy, trzymające się w nieoskórowanym drzewie i we wszelkich szparach. Każdą miałeś zaznaczoną na czole, a pachniało jak marcepanem. Jedzenie było różne, zależy, w którym obozie byliśmy. Sól była tam czarna, w bryle, trzeba ją było jeszcze potrząsać. Bardzo przydatna była menażka, łyżka i półtoralitrowy garnek z długim uchem. Garnek pożyczal często kucharz, bo chociaż miał ochotę, to dobrze mu się moim garczkiem nabierało resztki zupy z głębokiego kotła. Menażkę z „internirungu”²⁴ zachowałem do dzisiaj. Menażki robiło wojsko, z jeńcami wojskowymi byliśmy po sąsiedzku²⁵. Przez pierwsze dwa lata był duży rygor, jak nadchodził 1 i 9 maja, mówiono – „bolszyj prazdnik”²⁶, to czegoś się bali. Wszystkie narzędzia nam pozbiierali, siekiery i piły, że nie było czym drzewa narąbać. Takie prikazy²⁷ dał Stalin. Największy rygor był w pierwszym i drugim roku.

Stróżowały kobiety z karabinami, a my odliczaliśmy pod bramą do pięciu i pod eskortą wychodziliśmy polnymi drogami do pracy. Potem dozór zelżał, jeżeli wyrobiliśmy normę, to otrzymywaliśmy nawet zapłatę. W ostatnich latach mogliśmy się swobodnie poruszać, ale jak można korzystać z większej swobody w takiej głuszy? [...] Rodzina wiedziała, że żyję, przekazywaliśmy wiadomości przez tych, którzy wracali wcześniej. W pierwszej grupie był Józef Magiera, wujek (sierpień lub wrzesień 1945 r.) i powiedział rodzicom, gdzie jestem. Później wyjeżdżał Kucharczyk²⁸, kuzyn ojca z Tra-

chów, on też na moją prośbę powiadomił rodziców. Dostałem nawet list od siostry, tyle że połowę słów cenzura zatuszowała. Na ostatniej komandirówce w Kozyrach, gdzie było nas początkowo 10 chłopów, ale później dołączyli nam 40–50 osób ze Smolewicz, mieszkaliśmy w trzech barakach.

Była też stołówka, a koło lagru kiosk z artykułami spożywczymi. Szło tam kupić chleb, tłuszcz, „żyr”²⁹ – rodzaj sadła i cukier. Zaopatrywali się w tym kiosku nawet mieszkańcy odległej o półtora kilometra wioski. [...] Naraz przyjeżdża kapitan i przywozi bardzo oczekiwaną wiadomość: „I co, chłopaki, damoj! Zawtra pojedjetie damoj!”³⁰. Rano musieliśmy jednak wracać do lasu. Za kilka dni, 9 grudnia, przyjechały wreszcie dwa samochody ciężarowe, te, które woziły drewno do głównego lagru w Mińsku, i mogliśmy wyruszyć w drogę powrotną. Do mojego drewnianego kufra włożyłem zakupiony przez siebie prowiant na drogę: kilka batonów chleba, 2 kilogramy kielbasy, 1000 sztuk papierosów, fajnsznit³¹, taki rodzaj tabaki do robienia skrętów, ale machorki nie można było zabrać. W ostatnim roku było nas w całym lagrze blisko dwustu, wypuścili nas w trzech grupach, żeby wagony nie były przepełnione. O tych, co zadeklarowali wyjazd do Niemiec, mieli lepsze staranie. Ruda³², masarz, dał się zarejestrować na wyjazd do Niemiec, jego grupa wyjechała dwa tygodnie wcześniej.

Do Białej Podlaskiej jechaliśmy też krowiakami. W moim wagonie był piecyk, ale nie mieliśmy siekiery, dlatego na każdym postoju szukaliśmy drzewa albo rwaliśmy gałęzie, gdy pociąg jechał wolniej. W Białej Podlaskiej, punkcie repatriacyjnym, przeszliśmy rewizję osobistą, tak dokładną, że poseblekali³³ nas do naga, a w kofrach³⁴ robili dziury. Otrzymaliśmy dokumenty, jeden bilet kolejowy na dziesięciu chłopów do miejsca zamieszkania i po 2 tys. złotych (wówczas równowartość litra spirytusu). Dojechaliśmy do Warszawy Wschodniej i pieszo szliśmy na Dworzec Zachodni przez postrojone miasto, bo dzień wcześniej były urodziny Stalina. Osobowy pociąg dotarł o wpół do ósmej wieczorem do Gliwic, akurat zdążyliśmy na ostatni autobus do Ostropy [...] W „internirungu” byłem cztery lata, dziesięć miesięcy, osiem dni

i piętnaście godzin. Co się przeżyło, to się przeżyło, dzięki Bogu jeszcze żyję i amen.

Dariusz Węgrzyn

Przypisy:

- ¹ Z relacji wynika, że owe ogłoszenia pojawiły się przed 15 II 1945 r., ale na pewno nie wcześniej niż 12 II 1945 r., bowiem ta data rozpoczyna operację internowań na Górnym Śląsku. Najbardziej prawdopodobna data wystosowania przez władze sowieckie rozkazu stawienia się mężczyzn z Ostropy w oznaczonych punktach w Gliwicach to 14 II 1945 r.
- ² Niemieckie koszary piechoty przy obecnej ul. Andersa – jeden z punktów zbórnych, gdzie koncentrowano internowanych z powiatu i miasta Gliwice, Zabrze oraz części powiatu bytomskiego.
- ³ Krowiok – kolejowy wagon do przewozu bydła, koni itp.
- ⁴ всё равно – z języka rosyjskiego „wszystko jedno”.
- ⁵ Chodzi o Batalion Pracy NKWD/MWD ZSRR nr 2034 Паромка (Ratomka). Obecna białoruska nazwa urzędowa: Парамка. Istniał od kwietnia 1945 do stycznia 1946 r., a liczba w nim osadzonych dochodziła do 750.
- ⁶ Deportowani z Górnego Śląska trafili do batalionów pracy Głównego Zarządu ds. Jeńców Wojennych i Internowanych NKWD/MWD istniejącego od 1939 roku drugiego obok Gulagu wielkiego systemu obozowego w ZSRS.
- ⁷ Był to Batalion Pracy NKWD/MWD ZSRR nr 2031 г. Смолевичи (Smolewicz). Obecna białoruska nazwa urzędowa: Смалявічы. Znajdowała się tam kopalnia torfu i obóz pracy przymusowej. Batalion istniał od kwietnia 1945 do października 1946 r. Liczebność osadzonych w nim wynosiła maksymalnie 800 osób.
- ⁸ Радосшковічы (Radoszkowicze) – obecna białoruska nazwa urzędowa: Радашковічы.
- ⁹ Nazwany lagrem, czyli obozem, Batalion Pracy nr 2035 ulokowany był w Mińsku. Rozsyłał robotników przymusowych do różnego typu prac, głównie budowlanych. Istniał od sierpnia 1945 do 12 I 1950 r. Był to duży batalion pracy o liczebności dochodzącej nawet do 1250 osób.
- ¹⁰ Jakub Wieczorek, ur. 1 V 1911 r., deportowany z Ostropy. W dokumentacji rosyjskiej znajduje się wzmianka o jego pobycie w Ba-

talionie Pracy nr 2035 w Mińsku. Przeżył i powrócił do domu.

- ¹¹ Rolnik Walenty Górka, ur. 1 II 1902 r. (inna data 1 II 1901 r.), deportowany do ZSRS z Ostropy. Zmarł w drodze powrotnej do kraju 30 X 1945 r. w rejonie Frankfurtu nad Odrą.
- ¹² Franciszek Balon (Ballon), ur. 2 IX 1900 r., deportowany z Ostropy, zmarł na robotach przymusowych 19 V 1945 r.
- ¹³ Bartłomiej Hajok, ur. 5 VIII 1902 r., deportowany z Ostropy, nie przeżył zsyłki, zmarł w lipcu 1945 r. w wyniku zachorowania na dur brzuszny.
- ¹⁴ Kryka – laska.
- ¹⁵ Deportowani cywile w sytuacji bardzo poważnych chorób byli odsyłani do szpitali specjalnych, w których leczyli się również jeńcy wojenni. Centralny szpital dla obwodu mińskiego o nr 1673 ulokowany był w położonym nieopodal Mińska miasteczku Борисов (Borisow). Internowani z Ratomki mogli też trafić do placówki publicznej w Mińsku, aczkolwiek władze obozowe niechętnie się na to godziły.
- ¹⁶ Borok – nieborak.
- ¹⁷ Chodzić po fehcie – żebrać.
- ¹⁸ Деревня (ros.) – wieś.
- ¹⁹ Картошка (ros.) – kartofel, ziemniak.
- ²⁰ Kąsek – kawałek.
- ²¹ Курить (ros.) – palić, kurzyć.
- ²² Kaj – gdzie.
- ²³ Chodzi o piętrowe prycze zbite najczęściej z surowych desek, stały element sowieckich obozów pracy.
- ²⁴ „Internirung” – potoczne określenie deportacji do ZSRS używane przez Górnoślazaków.
- ²⁵ Bardzo często obozy jenieckie i bataliony pracy sąsiadowały ze sobą. Były to jednak oddzielne placówki, z osobną infrastrukturą, strażą i kierownictwem. Wspólne mogło być np. miejsce pracy.
- ²⁶ Большой праздник (ros.) – wielkie święto.
- ²⁷ Приказ (ros.) – rozkaz, polecenie, zarządzenie.
- ²⁸ Wincenty Kucharczyk, ur. 22 I 1897 r., górnik, deportowany z gromady Trachy, powrócił.
- ²⁹ Жир (ros.) – tłuszcz.
- ³⁰ Z języka rosyjskiego: „I co chłopaki do domu! Jutro pojedziecie do domu!”.
- ³¹ Fajnsznit – cienko krojony tytoń używany do wyrobu skrętów.
- ³² Paweł Ruda, ur. 29 IX 1929 r., deportowany z Ostropy, przeżył wywózkę, ostatecznie wrócił do Ostropy.
- ³³ Poseblykać – rozebrać.
- ³⁴ Kofer – walizka, kufer.

dr Jarosław Durka

Zespół Szkół Publicznych nr 1 w Myszkowie

nauczyciel doradca metodyczny

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie

RECENZJA KSIĄŻKI

„WYWÓZKA. DEPORTACJA MIESZKAŃCÓW GÓRNEGO ŚLĄSKA DO OBOZÓW PRACY PRZYMUSOWEJ W ZWIĄZKU SOWIECKIM W 1945 R. FAKTOGRAFIA – KONTEKSTY – PAMIĘĆ”

RED. SEBASTIAN ROSENBAUM I DARIUSZ WĘGRZYN, INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

– KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU ODDZIAŁ W KATOWICACH, KATOWICE 2013, 456 s.

Publikacja Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach jest poważnym podsumowaniem aktualnego stanu badań nad wywózkami kilkudziesięciu tysięcy mieszkańców Górnego Śląska do Łag-rów Związku Sowieckiego.

Jednocześnie stanowi, rozszerzony o dodatkowe materiały, zbiór referatów wygłoszonych na Międzynarodowej Konferencji

Naukowej „Internowania – deportacje – produktywizacja. Mieszkańcy Górnego Śląska w systemie obozowym GUPWI NKWD 1945–1956”. Spotkanie odbyło się w dniach 11–12 marca 2013 roku w siedzibie katowickiego oddziału IPN-u, a współorganizatorem był Institut für Ost- und Südosteuropaforschung w Ratyzbonie (Instytut Badań nad Europą Wschodnią i Południowo-wschodnią). Już we wstępie redaktorzy podkreślili, że prezentowane teksty „odbijają zróżnicowany stan badań”, a owe różnice mają podłoże metodologiczne, wynikają z dostępności do źródeł, czy obszaru badań. Ta inność, choć mogłaby przeszkadzać, to jednak w tym przypadku stanowi zaletę książki, gdyż poszczególne opracowania wzajemnie się uzupełniają, skłaniają czytelnika do porównań i własnych ocen. Istotnym argumentem przemawiającym na korzyść prezentowanego tomu jest fakt, że przedstawia temat rzadko poruszany w publikacjach, w okresie PRL „zakazany”, nie-funkcjonujący dotąd w szerszej świadomości społecznej Polaków.

Pierwszy rozdział książki otwierają teksty niemieckich naukowców: Katrin Boeckh „Deportacje w Związku Sowieckim jako stalinowski instrument terroru. Nowe badania” i Ute Schmidt „Deportacja i internowanie niemieckich cywilów w ZSRS (1945–1955)”. Z kolei polska badaczka Aleksandra Arkusz opisała sowiecki system obozowy dla internowanych cywilów spoza terenów ZSRS.

Drugą część tomu zatytułowano „Górny Śląsk – przypadek szczególny”. Rozpoczyna

ją bardzo obszerny artykuł jednego z redaktorów tomu, Dariusza Węgrzyna i dotyczy internowania i aresztowania mieszkańców Górnego Śląska przez NKWD ZSRS w 1945 r. i ich produktywizacji w ramach systemu obozowego GUPWI NKWD/MWD ZSRS w latach 1945–1954. Natomiast Jarosław Neja przedstawił wpływ deportacji Górnoślązaków do ZSRS w 1945 r. na życie gospodarcze i społeczne Górnego Śląska w pierwszych latach powojennych. Zbigniew Gołasz opracował przypadek zabrzańsko-gliwicki deportacji do ZSRS, a Marcin Niedurny opisał warunki życia i pracy deportowanych Górnoślązaków na przykładzie obozów Regionu Doniecko-Naddnieprzańskiego.

Kolejną częścią książki jest prezentacja dwóch projektów badawczych: „Elektroniczna baza danych osób internowanych i aresztowanych przez NKWD, ZSRS na Górnym Śląsku w okresie styczeń – kwiecień 1945 r.” (przedstawił Dariusz Węgrzyn) i „Deportacje z Górnego Śląska do ZSRS w kontekście archiwaliów niemieckich – problem akt masowych” (przedstawił Roman Smolorz).

Natomiast rozdział „Pamięć/rozliczenia” otwiera tekst drugiego z redaktorów tomu Sebastiana Rosenbauma pt. „Mnemosyne w łagrze. Pamięć o deportacjach mieszkańców Górnego Śląska do ZSRS w 1945 r. w Polsce i w Niemczech”. Z kolei Kornelia Banaś przedstawiła genezę, kolejne etapy powstawania, funkcję społeczną i pokłosie prezentacji wystawy „Deportacje Górnoślązaków do ZSRR w 1945 r.” Gabriel Tobor i Jarosław Wroński z Urzędu Miasta Radzionków zaprezentowali projekt utworzenia Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku. Bardzo istotny temat podniosła Ewa Koj, relacjonując śledztwa Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w Katowicach dotyczące aktów terroru sowieckiego na Górnym Śląsku w latach 1945–1949.

Istotną część książki stanowi pokłosie projektu studentów Studenckiego Koła Naukowego Historyków Uniwersytetu Śląskiego. W tym miejscu zaprezentowano opracowania Damiana Domżańskiego, Danuty Ożarowskiej, Michała Sapy „Niemcy, Polacy, Ślązacy i »pachołkowie katów«”. Rok 1945 na

Górnym Śląsku w świetle «Trybuny Śląskiej»/«Trybuny Robotniczej»; Zofii Lichoty, Adama Parysza „Obraz Armii Czerwonej w prasie katolickiej w 1945 r. na przykładzie «Gościa Niedzielnego»; Kamila Kartasińskiego „Trzy historie z Ligoty, Panewnik i Zawodzia z deportacjami w tle”; Konrada Kołakowskiego „Z Gardawic do Sowietów. Relacja z wywiadu przeprowadzonego z córką jednego z deportowanych z Górnego Śląska w 1945 roku do łagru w ZSRS”; Jessiki Kaczmarczyk-Kubasiak, Aleksandry Białek „Temat deportacji mieszkańców Górnego Śląska do pracy przymusowej w ZSRS w 1945 roku na łamach pisma «Górnik» w latach 1989–1991”.

Dla podniesienia wartości poznawczych tomu redaktorzy postanowili opublikować w nim relacje świadków: Gerarda Morgały z Katowic, Wincentego Zarembę z Przyszowic, Alfreda Gerstbergera z Bytomia, Wojciecha Dworaczka z Rudy Śląskiej-Bielszowic, Bernarda Ciszewskiego z Katowic, Josefa Plocha z pobytu w obozie zbiorczym w Łabędach w lutym i marcu 1945 roku, fragment opublikowanej w Niemczech relacji Paula Habraschka, nauczyciela Willy’ego Biedermanna z Małych Sarn w powiecie niemodlińskim.

Autorzy przewidzieli też osobny dział, poświęcony omówieniu książek ważnych dla osób zajmujących się lub chcących podjąć tematykę jeńców wojennych i internowanych skierowanych do obozów ZSRS, problematykę deportacji, systemu obozowego, Tragedii Górnośląskiej. Prezentowane opisy mogą być przydatne dla wszystkich tych, których książka „Wywózka” zainspiruje do dalszych poszukiwań.

Całość książki absolutnie nie wyczerpuje podjętego przez badaczy tematu, natomiast w sposób kompetentny podsumowuje dotychczasowe ustalenia badaczy zagadnienia wywózek mieszkańców Górnego Śląska do ZSRS. Pozycja ta w sposób przystępny dla czytelnika przybliży problematykę Tragedii Górnośląskiej, stanowi niezwykle istotne źródło wiedzy na ten dotychczas mało znany fragment historii XX wieku.

Jarosław Durka

Elżbieta Straszak

nauczyciel konsultant

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM”
w Częstochowie

TRAGEDIA GÓRNOŚLĄSKA 1945

– KRÓTKI RYS HISTORYCZNY

Rok 2015 został ogłoszony przez Marszałka Województwa Śląskiego Rokiem Pamięci Ofiar Tragedii Górnośląskiej 1945. W tym roku mija bowiem 70 lat od największej fali represji i aktów terroru, jakie spadły na Górnoślązaków w wyniku wkroczenia Armii Czerwonej na tereny Górnego Śląska i Zagłębia.

Dr Adrianna Dawid, pracownik naukowy Uniwersytetu Opolskiego, na konferencji, która odbyła się w styczniu br. na Uniwersytecie Opolskim, mówiąc o Tragedii Górnośląskiej, przytoczyła następującą definicję tego zjawiska: „Pojęcie to odnosi się do aktów terroru wobec mieszkańców Górnego Śląska – aresztowań, internowania, egzekucji, wysiedleń czy wywózek do łagrów, które miały miejsce od stycznia 1945 r., a zaczęły się po wkroczeniu Armii Czerwonej na Śląsk. Część historyków podaje też, że Tragedią Górnośląską był ciąg wydarzeń od 1939 r. do 1945 r., a według niektórych – nawet do 1956 r.”¹.

Od jesieni 1944 r. władze niemieckie na Górnym Śląsku przygotowywały strategię ewakuacji ludności i mienia ruchomego Śląska na wypadek wkroczenia na ten teren Sowietów. Jednak nie zdążono jej wprowadzić w życie ze względu na bardzo szybką ofensywę radziecką. W styczniu 1945 r., gdy Sowieci zbliżali się na tereny Górnego Śląska, do ludności regionu wystosowano komunikaty, w których informowano o nadchodzącym zagrożeniu. „Śląsk ogarnęły wtedy masowe ucieczki i migracja ludności, którą kierowano przede wszystkim na teren Sudetów, Protektoratu Czech i Moraw, Austrii, Bawarii czy Saksonii”² – region opuściło wówczas ok. 1,5 mln osób. W tym samym czasie na teren Górnego Śląska wkroczył 1. i 4. Front Ukraiński, którego zadaniem było uderzenie na obszarze Mysłowice – Katowice, opanowanie tych miast wraz z późniejszym zajęciem Gliwic, Chorzowa, Bytomia, Zabrza, aby potem przejść na tereny Zagłębia i doprowadzić do zajęcia Sosnowca, Dąbrowy Górniczej, Będzina. Dla

wielu mieszkańców Gliwic, Katowic i innych miast Górnego Śląska to właśnie wtedy zaczęła się wojna. Wraz z wkroczeniem Armii Czerwonej na te tereny, rozpoczęły się działania eksterminacyjne wobec ludności cywilnej. Wszystko wskazywało na to, że Armia Czerwona zaczęła brać odwet za zbrodnie hitlerowskie. Dopuszczała się aktów przemocy, rabunków, gwałtów, dewastacji zakładów przemysłowych czy niszczenia mienia prywatnego. Masowe mordy, których liczba ofiar szacowana jest na co najmniej kilkaset, miały miejsce m.in. w Boguszycach (opolskie), a także w Gliwicach czy Bytomiu (śląskie). Pierwszym niechlebnym działaniem Armii Czerwonej była masakra w Miechowicach (obecnie dzielnica Bytomia). 27 stycznia 1945 r. żołnierze sowieccy zajęli tę miejscowość. Między godziną 5⁰⁰ a godziną 18⁰⁰ zginęło tam około 200 osób³. Ofiarami padli głównie mężczyźni, których siłą wyciągano z domów. Wielu z nich było osobami niepełnosprawnymi, które kalectwa nabawiły się w trakcie pracy w kopalni. Sowieci natomiast uważali, że są to niemieccy żołnierze, okaleczeni w czasie działań wojennych i dlatego należy ich unicestwić. Eksterminacja trwała cały tydzień. Dopiero po 3 lutego mieszkańcy Miechowic zaczęli wychodzić z domów i piwnic, które służyły im za tymczasowe schronienie. Przyjmuje się, że w ciągu tego okrutnego tygodnia, zamordowano ponad 240 osób. Nie oszczędzano niestety także kobiet, które gwałcono i zabijano. Represje nasiliły się jeszcze bardziej, gdy Rząd Tymczasowy Rzeczypospolitej Polskiej, na czele z Edwardem Osóbką-Morawskim, wydał ustawę o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (6 maja 1945 r.). Ustawa objęła także swoim zasięgiem tereny Górnego Śląska oraz Zagłębia, czyli województwo śląsko-dąbrowskie. Przyjęto dwa kryteria, według których weryfikowano ludność śląską. Jednym z nich było sprawdzanie nazwisk na liście Deutsche Volksliste-DVL, drugim znajomość języka polskiego w mowie i piśmie.

Należy przy tym pamiętać, że ludność z terenów Górnego Śląska musiała obowiązkowo wpisać się na DVL, a także o tym, że rząd emigracyjny namawiał tutejszych mieszkańców do podpisywania volkslisty w celu uniknięcia dalszych represji. Los tak „zweryfikowanych” cywilów był z góry przesądzony. Umieszczani oni byli w obozach, z których następowała wywózka do radzieckiej lub brytyjskiej strefy okupacyjnej (z naciskiem na radziecką). Obozów takich, na terenach o których mowa w niniejszym artykule, powstało ponad sto. Najbardziej znanym był obóz w Łambinowicach na Opolszczyźnie. Obozy represyjne dla ludności Górnego Śląska dzieliły się na obozy pod bezpośrednim zarządem NKWD oraz obozy zarządzane przez polski aparat bezpieczeństwa. Te pierwsze przeznaczone były dla jeńców wojennych oraz ludności cywilnej zatrzymanej bez nakazu prokuratorskiego. Powstały tuż po zajęciu tych ziem przez Armię Czerwoną. Najbardziej znane z nich to: Blachownia na Opolszczyźnie, Oświęcim, Łabędy, Gliwice. Te obozy przetrwały do 1948 r. Drugi rodzaj obozów, które były pod polskim zarządem, to obozy koncentracyjne, obozy przejściowe oraz obozy pracy dla wysiedlonych Niemców. Były one utworzone na potrzeby akcji weryfikacyjnej.

Tak akcję internowania wspomina jeden z jej uczestników – Jan Stanisław, mieszkaniec wsi Kuźnica Ligocka: „W dniu 30 lub 31 sierpnia 1945 r. mieszkańcy wsi Kuźnica Ligocka, a w tej liczbie i ja – zostali wysiedleni przymusowo i umieszczeni w obozie w Łambinowicach, pow. Niemodlin. Akcja wysiedleńcza wyglądała następująco: o świcie do naszej wsi przyjechały samochody ciężarowe w liczbie około pięciu, z wojskiem i osobami cywilnymi. Wśród nich rozpoznałem ówczesnego wicestarostę z Niemodlina – Stanisława Nowaka i szefa PUBP – (?) Filipka [...]. Wojsko i cywile w sposób brutalny wypędzali ludzi z mieszkań, a następnie grupowali ich w ogrodzie Jana Lisonia. Widziałem osobiście, że podczas tej akcji żołnierze i cywile bili miejscową ludność oraz rabowali ubrania, obrączki i inne wartościowe przedmioty. Do wspomnianego ogrodu spędzeni zostali wszyscy mieszkańcy wsi Kuźnica Ligocka, w tej liczbie również kobiety, starcy, dzieci. Następnie zebrano nas na podwórku przedszkola, skąd pieszo wyruszyliśmy do Łambinowic odległych o 12 km.

W czasie drogi żołnierze i cywile bili tych ludzi, którzy nie mogli iść lub wychodzili z kolumny. W czasie drogi do Łambinowic śpiewaliśmy po polsku pieśń kościelną «Pod Twoją obronę». Po przybyciu na teren obozu w Łambinowicach zostaliśmy dotkliwie pobici przez strażników tegoż obozu, po czym umieszczono nas w barakach⁴. Obóz w Łambinowicach, który „wsławił” się największą śmiertelnością wśród przebywających tam osadzonych, składał się z kilku baraków mieszkalnych. Każdy barak mógł pomieścić nawet 1 000 osób. W barakowych izbach stały piętrowe prycze. Na terenie obozu udostępnione zostały urządzenia sanitarne. Ludzie umierali tu przede wszystkim z powodu tyfusu, słabego odżywiania, bicia, morderstw i gwałtów. Także pożar, który wybuchł w październiku 1945 r., spowodował, że strażnicy obozowi zaczęli strzelać w kierunku internowanych. Obóz ten przestał istnieć w październiku 1946 r.

Bezpośrednim skutkiem akcji weryfikacyjnej były deportacje i wywózki ludności Górnego Śląska. Temat wywozek właściwie do 1989 r. przetrwał tylko w pamięci mieszkańców, ponieważ nie wolno było o nim mówić głośno. Był nieobecny nie tylko w mediach, ale co jeszcze bardziej niesprawiedliwe, w podręcznikach historii (nawet tej regionalnej). Dopiero badania IPN w tym zakresie doprowadziły do ujawnienia prawdy. Według bardzo szacunkowych danych IPN Oddział Katowice, przyjmuje się, że do przymusowej pracy w głąb ZSRR wysłano około 200 tys. Górnoślązaków. Niestety wielu z nich nie udało się przeżyć podróży lub katorżniczej pracy. Szacuje się, że nie przeżyła aż jedna trzecia z nich. Wywózki Ślązaków na wschód były jedną z form repatriacji wojennych dla ZSRR w zamian za przesiedlenia ludności polskiej z kresów wschodnich na te tereny.

W większości osobami wywożonymi byli wysoko wykwalifikowani fachowcy: górnicy, hutnicy, kolejarze, ślusarze, mechanicy czy kowale. Najczęściej byli to ludzie niezaangażowani politycznie. Już od początku lutego 1945 r. tereny Górnego Śląska zostały oplakatowane ogłoszeniami wzywającymi do zgłaszania się do prac przyfrontowych. Za niezgłoszenie się do punktu zbiorczego groził sąd wojskowy. W ogłoszeniach informowano, aby zabrać ze sobą koce, sztućce, przybory toaletowe i odzież na kilka dni. Do pracy w ZSRR ściągano ludzi z łapanek

ulicznych, a nawet brano całe zmiany górników wyjeżdżających po zakończonej pracy na powierzchnię kopalni. Deportowanych wieziono w fatalnych warunkach, w tzw. krowiakach, czyli bydłęcych wagonach, które okazały się zapowiedzią tego, co zastano na miejscu. W Związku Radzieckim osadzano ich w obozach znajdujących się przede wszystkim na terenie Zagłębia Donieckiego (Donbas), dalej na obszarze Białorusi i Kazachstanu. Obozy te były administrowane przez Główny Zarząd ds. Jeńców Wojennych i Internowanych NKWD (GUPWI NKWD). Górnoślązaków przydzielano do batalionów roboczych. Katorżnicza praca połączona z fatalnymi warunkami bytowo-sanitarnymi w łagrach, zbierała krwawe żniwo wśród internowanych. Ostatni spośród tych, którym udało się przeżyć, wracali jeszcze nawet na początku lat 50. XX wieku. Najwięcej osób zsyłano do obozów pracy na Ukrainie (obwody: dniepropietrowski, kirowogradzki, odeski, staliński [doniecki] i woroszyłowgradzki), Syberii (obwody: irkucki, kemerowski, nowosybirski) oraz w Kazachstanie (obwody: aktiubiński i karagandzki). Deportowanych wywożono także do Turkmenii, Gruzji i na Białoruś. Najdalej na wschód położone były łagry na Kamczatce. Obozy na Kamczatce, Syberii czy w Kazachstanie nawet nie były ogrodzone, nie miały także wartowników, gdyż ucieczka z takiego miejsca była niemożliwa, ponieważ trzeba było przejść nieraz nawet 100 km do najbliższej osady, często w głębokim śniegu i mrozie.

Jeden z tych, którzy przeżyli, Ludwik Polok, tak wspomina tamten czas: „O drugiej opuściliśmy koszary i poszliśmy w kierunku dworca Pyskowie, szliśmy pod eskortą rosyjskich żołnierzy, niektórzy z nich szli pieszo, inni jechali konno. Żołnierze poganiali nas pejcami i pałkami przez całą drogę, abyśmy szybko znaleźli się na dworcu. Dotarliśmy tam o szóstej. W tym marszu poznaliśmy prawdziwe «wyzwolenie», tam czekaliśmy do następnego ranka, do ósmej. W dniu 2 marca 1945 rano wyjechaliśmy, a o godzinie dziesiątej przejechaliśmy przez Mikulczycę i jechaliśmy bez przerwy do Krakowa, dojechaliśmy w niedzielę w południe. W dniu 3 marca otrzymaliśmy 500 g chleba i tylko $\frac{1}{2}$ l zupy. Staliśmy przy oknie, Alfons został wyzywany i wysmagany przez Polaków. Po sześciu tygodniach śpię na sienniku [...] Wtorek 10 kwietnia 1945 [...]

Dzisiaj złapałem pierwsze wszy. [...] Czwartek 12 kwietnia 1945 [...] Pracuję na kopalni koło Krasnopola, w przodku. Jesteśmy wszyscy razem: Alfons, Roman, Emil i ja. [...] Niedziela 15 kwietnia 1945 [...] Jestem codziennie chory. Piątek 20 kwietnia 1945 [...] Dzisiaj nas ogolili na łyso. Niedziela 22 kwietnia 1945. Rano o jedenastej dostaliśmy $\frac{1}{2}$ l zupy ogórkowej $\frac{1}{4}$ l herbaty i 1 000 g chleba. Później czytałem mszę i poszedłem spać. Na obiad dostaliśmy $\frac{1}{2}$ l zupy pomidorowej, 30 g tłuszczu i dostałem dodatkowo 4 łyżki kaszy i łyżkę mięsa. Dzisiaj miałem wolne. Musieliśmy iść 6 km po chleb. O ósmej wieczorem wyszliśmy i wróciliśmy o 3 w nocy w deszczu i błocie. To było w niedzielę i byłem chory, tego dnia nigdy nie zapomnę. Środa 9 maja 1945 [...] musieliśmy ustawić się w szeregu i rosyjski oficer do nas przemawiał, został przeczytany komunikat o zakończeniu wojny. O godzinie 1.05 Niemcy skapitulowały, z tego powodu mieliśmy wolne. Teraz jest wszystko jasne. Dzisiaj o piątej zmarł Alojz Klich, to już jest piąta osoba w tym obozie. Po obiedzie musieliśmy pracować w polu 5 godzin, po południu zmarło 2 mężczyzn, jeden z Mikulczyc – Skrzypek i inny znajomy. [...] Wtorek 15 maja 1945 [...] Rano byłem u lekarza, bo jestem chory, ale kazał iść do pracy. [...] Czwartek 31 maja 1945 [...] Dzisiaj z naszego pokoju uciekł jeden mężczyzna⁵. Ci, którzy przeżyli, wrócili bardzo wycieńczeni i często umierali z „przejedzenia”, bowiem rodziny, chcąc jak najszybciej odżywić niedożywionych, przekarmiały ich, czego niestety nie wytrzymał wycieńczony organizm.

W 70. rocznicę tragicznych wydarzeń, w Radzionkowie zostało otwarte Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 r. pod wymownym tytułem: „Ślązacy byli za mało niemieccy i za mało polscy”. Adam Dziurok, historyk z katowickiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej, w taki oto sposób spuentował sytuację, w jakiej podczas II wojny światowej i wkrótce po jej zakończeniu znaleźli się Ślązacy. Prezydent Bronisław Komorowski, podczas otwarcia Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 r., powiedział: „Zakończenie II wojny światowej było nie tylko triumfem militarnym, ale też klęską wolności na Śląsku i w całej Polsce”⁶.

Elżbieta Straszak

Przypisy:

- 1 http://wyborcza.pl/1,91446,17255533,Opole_Uniwersytet_konferencja_o_Tragedii_Gornoslaskiej.html, [dostęp 24.02.2015 r.].
- 2 Tamże.
- 3 <https://gornyslask.wordpress.com/tragedia-gornoslaska-1945-48/>, [dostęp 24.02.2015 r.].

- 4 Tamże.
- 5 <http://www.jaskolkaslaska.eu/675/rok-1945-na-slasku-wspomina-ludwik-polok>, [dostęp 24.02.2015 r.].
- 6 http://m.katowice.gazeta.pl/katowice/1,106509,17408361,Komorowski_otworzyl_Centrum_Dokumentacji_Deportacji.html, [dostęp 24.02.2015 r.].

Elżbieta Barczyk

nauczyciel bibliotekarz

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie

TRAGEDIA GÓRNOŚLĄSKA

ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE W WYBORZE

W OPARCIU O ZBIORY PBP RODN „WOM” W CZĘSTOCHOWIE

KSIĄŻKI

1. Deportacje Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku / red. Adam Dziurok, Marcin Niedurny ; Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. - Katowice : Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2004
2. Księga Sybiraków. T. 1 z. 1 / Centrum Dokumentowania Losów Mieszkańców Górnego Śląska. - Katowice : Towarzystwo

zachęty Kultury ; Gliwice : Muzeum : Związek Sybiraków. Koło, 1993

3. Księga Sybiraków. T. 1 z. 2 / [Centrum Dokumentowania Losów Mieszkańców Górnego Śląska : oprac. i red. Jerzy Mikiewicz]. - Katowice : Towarzystwo Zachęty Kultury [etc.], 1995
4. Księga Sybiraków. T. 2 z. 1 / Centrum Dokumentowania Losów Mieszkańców Górnego Śląska T. - Katowice : Towarzystwo Zachęty Kultury ; Gliwice : Muzeum : Związek Sybiraków. Koło, 1994

5. Księga Sybiraków. T. 2 z. 2 / [Centrum Dokumentowania Losów Mieszkańców Górnego Śląska : oprac. i red. Jerzy Miksiewicz]. - Katowice : Towarzystwo Zachęty Kultury ; Gliwice : Związek Sybiraków. Oddział Rejonowy, 1998
6. Ofiary stalinizmu na ziemi bytomskiej w latach 1945-1956 : dokumentacja zbrodni / red. Jan Drabina. - Bytom : Towarzystwo Miłośników Bytomia, 1993
7. „Śląska tragedia” w Zabrze w 1945 roku : internowania i deportacje / [Zbigniew Gołasz] ; Muzeum Miejskie w Zabrzu. - Zabrze : MM : „M-Studio”, 2005
8. Tragedia Górnośląska / Franciszek Antoni Marek. - Opole : Instytut Śląski, 1989
9. Tragedia w cieniu „wyzwolenia”. Górny Śląsk w 1945 roku : materiały edukacyjne / Anna Skiendziel, Adam Dziurok, Kornelia Banaś, Andrzej Sznajder, Lucyna Staniczek. - Katowice : Instytut Pamięci Narodowej, 2015
10. Wywózka : deportacja mieszkańców Górnego Śląska do obozów pracy przymusowej w Związku Sowieckim w 1945 roku : faktografia, konteksty, pamięć / red. Sebastian Rosenbaum, Dariusz Węgrzyn. - Katowice : Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Oddział, 2014
11. Wywózka Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku / Jan Drabina. - [Bm : b.w, 1997]
12. Z Górnego Śląska do sowieckich łagrów / Zygmunt Woźniczka. - Katowice : Śląsk, 1996
13. Z przekłętego rajy : zapiski Górnoślązaków deportowanych w 1945 r. do ZSRR / oprac. Kornelia Banaś, Sebastian Rosenbaum ; [transkr. dok. i oprac. wersji niem. Sebastian Rosenbaum, Marius Urbanik] ; Oddział Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach. - Katowice : Oddział Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2009
14. Zapomniane historie ludzkich dramatów : losy mieszkańców Górnego Śląska w latach 1939-1956 / red. Kornelia Banaś, Andrzej Sznajder. - Katowice : Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2003

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

1. Branka śląska 1945-1946 / Henryka Wolna Van Das // Śląsk. - 2012, nr 12, s. 26-30
2. Cena „wyzwolenia” / Kornelia Banaś // Śląsk. - 2010, nr 2, s. 14-16
3. Czy to było wyzwolenie? : Górny Śląsk w 1945 roku / Zygmunt Woźniczka // Śląsk. - 1996, nr 3, s. 20-22
4. Górnośląska tragedia / Adam Turla // Śląsk. - 2010, nr 2, s. 10-13
5. Górnoślązacy jako forma reparacji : deportacje z Górnego Śląska do ZSRR w 1945 roku / Dariusz Węgrzyn // Ześlaniec. - 2008, nr 35, s. 51-70
6. Kierunek: Wschód : deportacje Ślązaków / Krzysztof Karwat // Śląsk. - 1996, nr 3, s. 10-13
7. Kilka uwag o liczbie Górnoślązaków deportowanych do ZSRR w 1945 r. / Dariusz Węgrzyn // Czasypismo. - 2012, nr 1, s. 80-85
8. Los : wywózki Ślązaków w 1945 r. do ZSRR / Elżbieta Maj // Śląsk. - 2014, nr 7, s. 16-17
9. Oddamy wam tylko mury i pustą ziemię : demontaże i wywózka sprzętu przez Sowieców w 1945 roku z terenu Górnego Śląska / Adam Dziurok, Bogdan Musiał // Czasypismo. - 2012, nr 2, s. 108-117
10. Przemilczana tragedia / Kornelia Banaś // Gość Niedzielny. - 2003, nr 48, s. 37
11. Przeżyć Golgotę / Beata Tomanek // Śląsk. - 2014, nr 11, s. 8-10
12. Represje na Górnym Śląsku w 1945 r. / Zygmunt Woźniczka // Wiadomości Historyczne. - 1995, nr 2, s. 65-77
13. Szpitalnicy : 1945: o tragedii śląskiej wiemy coraz więcej / Andrzej Jarczewski // Śląsk. - 2005, nr 6, s. 36-39
14. Śląska Golgota / Norbert Honka // Nasza Gazeta. - 1996, nr 3, s. 8-9
15. Tragedia Górnośląska / [aut.] Jerzy Myszor [i in.] // Gość Niedzielny. - 2015, nr 4, dodatek. - s. 16
16. Wywózka Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku / Jan Drabina // Niepodległość i Pamięć. - 1997, nr 2, s. 159-169
17. Zostały setki wdów / Barbara Poremba-Wolkowa // Śląsk. - 1996, nr 1, s. 19-21

Elżbieta Barczyk

Przykłady dobrej praktyki

**Szanowni Państwo,
Dyrektorzy i Nauczyciele
przedszkoli, szkół i placówek oświatowych
z Częstochowy oraz powiatów:
częstochowskiego, kłobuckiego,
lublinieckiego i myszkowskiego**

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie upowszechnia przykłady dobrej praktyki pedagogicznej:

- za pośrednictwem własnej strony internetowej,
- poprzez bezpośrednią prezentację podczas konferencji, seminariów, warsztatów,
- w „Częstochowskim Biuletynie Oświatowym”.

Celem prezentacji przykładów dobrej praktyki jest wspomaganie dyrektorów, nauczycieli przedszkoli, szkół, placówek oświatowych w realizacji zadań statutowych, podnoszenie jakości pracy, rozwijanie umiejętności i wiedzy, propagowanie kreatywności i innowacyjności, promocja sprawdzonych sposobów uzyskiwania pozytywnych efektów w pracy, promocja dobrych przedszkoli, szkół i placówek oświatowych w środowisku lokalnym, aktywowanie nauczycieli do dzielenia się wiedzą i doświadczeniem.

Zachęcamy, aby dzielić się przykładami dobrej praktyki w zakresie realizacji podstawowych kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2014/2015, wyznaczonych przez Ministra Edukacji Narodowej, do których należą:

1. wspieranie rozwoju dziecka młodszego na I-szym i kolejnych etapach edukacyjnych w związku z obniżeniem wieku realizacji obowiązku szkolnego,
2. podniesienie jakości kształcenia ponadgimnazjalnego w zakresie umiejętności określonych w podstawie programowej, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności w zakresie matematyki,
3. profilaktyka agresji i przemocy w szkołach,
4. edukacja włączająca uczniów niepełnosprawnych.

Warto również dzielić się doświadczeniami pedagogicznymi z zakresu szkolnictwa zawodowego, które jest priorytetem Ministerstwa Edukacji Narodowej w roku szkolnym 2014/2015.

Przykładem dobrej praktyki może być dobre jakościowo, a zarazem ciekawe, atrakcyjne lub nowatorskie działanie bądź przedsięwzięcie, związane z życiem przedszkola, szkoły lub placówki, które zostało celowo zaplanowane, sprawnie i planowo zrealizowane (wymóg konieczny), przyniosło oczekiwane i wymierne efekty dydaktyczne, wychowawcze, profilaktyczne, opiekuńcze lub w inny uzasadniony sposób wpłynęło na poprawę jakości pracy przedszkola, szkoły lub placówki.

Przykład dobrej praktyki może dotyczyć działania/przedsięwzięcia w obszarze zarządzania przedszkolem, szkołą lub placówką oświatową, w tym wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz współpracy z rodzicami, działania/przedsięwzięcia realizowanego w obszarze kształcenia lub w ramach programu wychowawczego czy programu profilaktyki, projektu edukacyjno-wychowawczego lub zakończonej innowacji pedagogicznej. Może zawierać m.in.: narzędzia do diagnozy ucznia, programy zajęć pozalekcyjnych, scenariusze zajęć z kreatywności, scenariusze zajęć dotyczących planowania kariery ucznia. Bierzemy pod uwagę szczególnie istotne elementy realizacji programu, które w decydujący sposób kształtowały jego efekty innowacyjne, wyjątkowe, możliwe do zastosowania w innych przedszkolach, szkołach, placówkach.

Więcej informacji na ten temat znajdziecie Państwo na stronie internetowej RODN „WOM” w Częstochowie: www.womczest.edu.pl w zakładce „Przykłady dobrej praktyki”.

Tam również dostępny jest zasób przykładów dobrej praktyki pedagogicznej, którą dzielą się Nauczyciele.

Zapraszamy do współpracy

Katarzyna Wilk
dyrektor
RODN „WOM” w Częstochowie

Beata Cierpiał

Szkoła Podstawowa im. M. Konopnickiej
w Jamkach-Korzonku

DNI ZIEMI Z „RZEKOTKĄ” W SZKOLE PODSTAWOWEJ W JAMKACH-KORZONKU

W Szkole Podstawowej im. M. Konopnickiej w Jamkach-Korzonku założyliśmy klub przyrodniczy o nazwie „Rzekotka”, który rządzi się swoimi prawami. Nie ma konkretnie wyznaczonego przewodniczącego, nie odprowadza się na jego rzecz składek, korzysta z propozycji różnorodnych organizacji o profilu przyrodniczym i ekologicznym oraz ogólnie pojętego zdrowia. Zebrania organizowane są spontanicznie, w razie potrzeby. Mamy swoją gazetkę-gablotkę, w przygotowywanie której angażują się wszyscy chętni uczniowie. Utworzyła się nawet kolejka osób chcących zaprezentować swoje propozycje:

1. Nasi ulubieńcy.
2. Pies i kot.
3. Jak i z czym u weterynarza?
4. Szukujemy budy naszym psom na okres zimy.

Zbieramy również karmę dla psów i kotów ze schroniska przy ulicy Gilowej w Częstochowie, mimo iż każde dziecko ma na swoim podwórku co najmniej jednego psa i kota. Potrafimy się dzielić. Sztandarowym okresem jest jednak każdego roku Dzień Ziemi, który rozrósł się w Jamkach-Korzonku do trzech dni. Coroczny schemat jest zawsze taki sam. Na miesiąc przed planowaną akcją każda klasa otrzymuje szczegółowy rozkład jej przebiegu. W pierwszym dniu wszyscy chętni uczniowie przynoszą do szkoły roślinki. Mogą być domowe (doniczkowe) w formie sadzonek lub fragmentów roślin przygotowanych do rozsadzania lub ogrodowe (ziola, krzewinki i inne), które już o tej porze roku zaczynają się rozrastać. Pierwszy dzień stanowi swoistą wystawę roślin zorganizowaną w szerokim holu szkoły na stołach do ping-ponga. Wystawiający mogą na każdej przerwie popisywać się wiedzą na temat swoich roślinek, które są opisane z zaznaczeniem ich nazwy, wymagań względem podlewania

i stanowiska, na którym będą czuły się najlepiej i oczywiście podlane (chronimy stół).

W kolejnym dniu uczniowie dokonują umówionych wcześniej transakcji. Wymieniają się upatrzonymi roślinami, kupują je za symboliczną kwotę. Czasem dochodzi do licytacji, jeżeli okaz zainteresuje kilka osób. Wtedy roślina trafia do tego „kto da więcej”. Ale są to naprawdę kwoty groszowe, bo przecież nie o handlowanie roślinami tutaj chodzi, ale o zainteresowanie tym, co dzieje się w przyrodzie blisko nas. Dzieci zaglądają do swoich ogródków, interesują się tym, co w nich rośnie. Angażują swoich rodziców i dziadków. Nawiązuje się ciekawa współpraca, rozwija się zaciekawienie związane z poznawaniem świata roślin. Dzieci, które kolejny rok uczestniczą w naszej giełdzie roślin, nie mogą się jej doczekać. Cieszą się, że wymienione lub kupione rok wcześniej rośliny rosną. Nigdy jeszcze nie zdarzyło się, żeby ktoś został w jakikolwiek sposób oszukany, nie ma sprzeczek ani kłótni. Rośliny pozostawione bez opieki nie giną. Miło jest widzieć radość w oczach dzieci biorących udział w wystawie-giełdzie. Również w drugim dniu na jednej z lekcji odbywa się przedstawienie związane z Dniem Ziemi. W ubiegłym roku oglądaliśmy je na tablicy multimedialnej. Był to spektakl przysłany

nam z Teatru „Baj Pomorski” z Torunia. Spektakl miał tytuł „Afrykańska opowieść – czyli Tygrys Pietrek” (wiemy, że w Afryce nie ma tygrysów, ale... to bajka). Chcieliśmy w ten sposób nawiązać do działań World Wide Fund for Nature (WWF, dawniej *World Wildlife Fund*) – tłum. „Światowy Fundusz na rzecz Przyrody” związanej z ochroną zwierząt egzotycznych.

Przez cały dzień po szkole snują się, skaczą, pełzają i skradają się „zwierzęta egzotyczne”, które potrafią również siedzieć grzecznie w szkolnych ławkach i pilnie się uczyć.

W drugim dniu zostały także zorganizowane zawody pomiędzy drużynami: „kotów”, „psów”, „kruków”, „srok”, „żab” i „biedronek” (każda klasa losowo wybierała zwierzątko, za które miała się przebrać). Po poprzedzającym zawody przedstawieniu zaprezentowanym przez klasę V, uwrażliwiającym na potrzeby przyrody, zaczęło się dziać.

Zespoły składające się z dwójga uczniów: „kruki” z klasy I wraz z „żabami” z klasy VI, „psy” z klasy II z „kotami” z klasy V oraz „biedronki” z klasy III ze „srokami” z klasy IV brały udział w różnych zwierzęcych konkurencjach. Pierwsza była „kocia” konku-

rencja polegająca na przejściu wyznaczonego odcinka w pozycji „koci grzbiet”. Druga to „psia” konkurencja polegająca na przebiegnięciu odcinka z toczeniem piłki do koszykówki głową i powrocie biegiem. Trzecia konkurencja, „żabia”, polegała na pokonaniu odcinka „żabimi skokami” i powrocie biegiem. W „biedronkowej” z kolei chodziło o wykonanie wyskoku „do lotu” po odliczeniu trzech dużych kroków w biegu.

W „kruczej” konkurencji należało wykonać bieg z leciutką piłeczką z gąbki na stołowej łyżce trzymanej w dłoni. Ostatnia, „srocza”, konkurencja to bieg do wiklinowych koszy wypełnionych szarfami, woreczkami i gąbkami z ukrytymi pośród nich „błyskotkami” (zgnieciona w „kulkę” folia aluminiowa). W każdym zespole starsi wspierali młodszych, cała widownia „szalała” w dopingowaniu swoich faworytów, a wygrali... wszyscy. Nie było pierwszych miejsc. Stała się rzecz nieprawdopodobna: „kruki” współpracowały z „żabami”, „psy” z „kotami” a „biedronki” ze „srokami”.

W naturze jest to niemożliwe, choć może prawdopodobne (cuda się podobno zdarzają). U nas taka współpraca pięknie zaistniała. Na zakończenie zawodów przedstawiciele każdej z klas (para) próbowali uzyskać mistrzostwo w układaniu i przyklejaniu

puzzli przedstawiających zwierzątko, które było ich symbolem. Można było kleić niezbyt prosto, ale zwierzak musiał być rozpoznawalny.

W pełnej harmonii oraz zgodzie każda z klas odebrała dyplomy za udział w zawodach. Jeszcze wybór najładniejszego przebrania (bardzo trudny, bo wszyscy zasługiwali na wyróżnienie) i na koniec pamiątkowe zdjęcie.

W trzecim dniu (ostatnim) następuje zakończenie akcji związanej z Dniem Ziemi. Wszystkie rośliny zmieniły już swoich właścicieli i wszyscy są zadowoleni.

W roku bieżącym trzydniowy Dzień Ziemi odbył się tuż po Świątach Wielkanocnych, ale o dziwo, nikt nie zapomniał o wystawie. Należy zauważyć, że wystawiających roślinki jakby przybyło w porównaniu z rokiem ubiegłym. Pięknie opisane (tu prym wiódł Paweł z klasy III), zadbane i zaprezentowane, wszystkie znalazły nabywców.

Szczerze polecam takie działania. Są bardzo energodajne (energetyczne), a dzięki współpracy dyrektor szkoły, nauczycieli, pracowników szkoły oraz rodziców i dziadków dzieci miały możliwość przeżycia ciekawej przygody.

Beata Cierpień

Agnieszka Konopka

Szkoła Podstawowa w Słowiku

REALIZACJA INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ „PRZEDE WSZYSTKIM... BEZPIECZNIE”

Współczesny świat „oferuje” każdemu z nas wiele różnego rodzaju zagrożeń i niebezpieczeństw. Dzieci, ze względu na swoiste predyspozycje psychiczne i fizyczne oraz ufnosć wobec otaczającej je rzeczywistości, częściej niż dorośli stają się ofiarami wypadków i przestępstw, ponosząc konsekwencje takich zdarzeń, które mogą prowadzić do uszczerbku zdrowia fizycznego, psychicznego i emocjonalnego.

Wiek wczesnoszkolny, będący okresem intensywnego usamodzielniania, jest tym okresem rozwojowym, w którym dzieci dopiero zaczynają zdobywać podstawy wiedzy mające istotne znaczenie dla ich dalszego funkcjonowania. W tym okresie życia rozwijają umiejętności współdziałania w grupie, zaspokajania własnych potrzeb, pełnienia różnych ról społecznych, czyli tego wszystkiego, co jest niezbędne do prawidłowego funkcjonowania w społeczności. Dlatego też dla dzieci w tym wieku bardzo ważne są działania profilaktyczno-edukacyjne, które uczą rozpoznawać, unikać i radzić sobie w chwili zagrożenia. I nigdy nie jest ich wystarczająco wiele, bo bezpieczeństwo dzieci powinno zawsze być priorytetem w działaniach profilaktycznych i wychowawczych każdej szkoły.

Program mojej innowacji zawiera niektóre z treści znajdujących się w nowej podstawie programowej przewidzianych do realizacji w klasie I, ale zostały one rozszerzone. Ponadto zawiera treści ponadprogramowe, np.: jak radzić sobie, jeśli się zgubimy, czy jak udzielić pierwszej pomocy przedmedycznej. Z mojej ponad 26-letniej praktyki w zawodzie nauczyciela, wynika, iż na realizację tych treści nie ma zbyt wiele czasu. Najczęściej jest to tylko niewielka część zajęć edukacyjnych w danym dniu. W czasie tym zwykle ograniczamy się do zapoznania dzieci z podstawowymi wiadomościami dotyczącymi bezpiecznego zachowania. Staramy się wyposażać je w narzędzia, dzięki którym poradzą sobie w sytuacjach zagrożenia, ale na doskonalenie umiejętności korzystania z tych narzędzi i utrwalenie poznanych zasad, brakuje czasu. Dlatego postanowiłam opracować program, który pozwoli dzieciom nie tylko zapamiętać, co jest bezpieczne, a co nie, ale kształtować i rozwijać sposoby radzenia sobie w sytuacjach trudnych i niebezpiecznych oraz by miały one charakter ciągły, a nie okazjonalny. Ponadto treści programowe dostosowałam do potencjalnych możliwości zaistnienia zagrożeń w miejscowości, w której żyją uczniowie biorący udział w zajęciach (bliskość lasu, rzeki, miasta, centrów handlowych, trasy szybkiego ruchu itp.).

Aby podnieść skuteczność oddziaływań, korzystałam przede wszystkim z takich form i metod pracy, które opierają się na aktywności uczniów, a ograniczyłam do minimum metody podające. Dzieci w trakcie zajęć wykorzystywały wiadomości zdobyte na obowiązkowych zajęciach lekcyjnych, ale także szukały innych rozwiązań i uczyły się je stosować. Ograniczyłam również do minimum pracę w sali lekcyjnej, wychodząc tam, gdzie najlepiej dzieci mogły trenować zdobyte umiejętności. Poza tym nie kojarzyły się one uczniom z nauką szkolną, ale z zabawą, na której powinno opierać się zdobywanie wiedzy przez 6–7-latków.

Ważnym jest również fakt, iż nasza placówka jest wyposażona w niezbędne pomoce do realizacji takiego programu (plansze poglądowe, plansze edukacyjne „Ruch drogowy”, „Znaki drogowe”, „Kodeks drogowy”, filmy dydaktyczne (np.: „Odblaskowe pierwszaki”), kasety i płyty z piosenkami, zagadki, rebusy, quizy, ulotki, wiersze, propozycje scenek (sytuacji problemowych) do zinterpretowania lub odegrania podczas zajęć, sprzęt AGD (toster, czajnik bezprzewodowy, kracjalnica, sokowirówka) i RTV (telewizor, radio, magnetofon, magnetowid, odtwarzacz CD i DVD, komputer), fantomy do nauki udzielania pomocy przedmedycznej, płyta DVD „Ratujemy i uczymy ratować”. Należało także wspólnie z dziećmi zgromadzić materiały do wykonania plakatów, plansz, prac konkursowych, makiet, posiłków i napojów (z wykorzystaniem sprzętu AGD). Myślę, że te sprzęty także znajdują się w większości szkół.

Program „Przed wszystkim... bezpiecznie” powstał, aby wyposażyć dzieci w umiejętność przewidywania zagrożeń, unikania ich oraz w zdolność radzenia sobie w razie zaistnienia sytuacji niebezpiecznej. Treści w nim zawarte są dostosowane do potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci w młodszym wieku szkolnym.

Innowację realizowałam z uczniami klasy I przez cały rok szkolny w ramach „godziny karcianej” – czyli jako zajęcia pozalekcyjne wg zamieszczonego poniżej harmonogramu.

TREŚCI PROGRAMOWE I PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

Lp.	Temat zajęć	Przewidywane osiągnięcia uczniów	Termin	Liczba godz.
1.	Czy w szkole jestem bezpieczny?	– znają zasady bezpiecznego zachowania w szkole podczas zajęć lekcyjnych i przerw międzylekcyjnych, – znają zapisy regulaminów pomieszczeń szkolnych, z których korzystają lub będą korzystać, tj. sali gimnastycznej, boiska, korytarzy, szatni, klatki schodowej, biblioteki, – potrafią wspólnie opracować regulamin bezpiecznego zachowania się w klasie, – znają sposoby zapobiegania niebezpieczeństwom na terenie szkoły, – wiedzą, kogo należy zawiadamiać o sytuacjach zagrożeń w szkole, – w sposób bezpieczny korzystają z przyborów szkolnych.	wrzesień	2
2.	Droga do szkoły. Czy znam przepisy ruchu drogowego?	– umieją bezpiecznie zachować się w drodze do szkoły, – stosują zasady przechodzenia przez jezdnię, – stosują się do wskazań sygnalizacji świetlnej, – znają rodzaje i znaczenie podstawowych znaków drogowych, – respektują zasady bezpiecznego i kulturalnego zachowania się na drodze, – stosują sposoby zwiększenia swojego bezpieczeństwa na drodze, – potrafią wykonać makietę przedstawiającą określoną sytuację drogową, z zastosowaniem poziomych i pionowych znaków drogowych, – śpiewają piosenkę pt. „Wolniej, wolniej tak bezpiecznie”, – wykonują konkursowe prace plastyczne dotyczące bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	wrzesień październik	3
3.	Bezpiecznie spędzam wolny czas.	– wiedzą, na czym polega bezpieczna zabawa, – znają zagrożenia wynikające z zabawy w pobliżu: drogi, torów kolejowych, rzeki, lasu, – przed przystąpieniem do zabawy sprawdzają miejsce zabawy, – informują rodziców o miejscu i czasie zabaw, – potrafią wykonać plakat promujący bezpieczną zabawę,	październik	3

		– potrafią ułożyć kodeks postępowania w czasie zabaw indywidualnych i w grupie, – znają zagrożenia, jakie mogą nieść ze sobą komputer i Internet, – wiedzą, z jakich przedmiotów nie powinni korzystać w trakcie zabawy (np. odpalanie fajerwerków), – wiedzą, że nie wolno urządzać zabaw w miejscach niedozwolonych zimą, – umieją zaplanować bezpieczny wypoczynek podczas ferii zimowych, – znają zasady bezpiecznej kąpieli, – wiedzą, jak uchronić się przed poparzeniem i udarem słonecznym, – prawidłowo reagują w sytuacjach wymagających reakcji.	styczeń 1 czerwiec 1	
4.	Kto to jest „obcy”?	– rozróżniają osoby „obce” w swoim otoczeniu, – są świadomi zagrożeń wynikających z kontaktów z nieznanymi, – potrafią zachować się w kontakcie z osobą obcą i wiedzą, w jaki sposób przeciwstawić się skutecznie atakom przemocy, – są rozważni w zawieraniu znajomości na ulicy, – wiedzą, kiedy powiedzieć „nie”, – wiedzą o konieczności zgłaszania niewłaściwych zachowań nieznanym.	listopad	1
5.	Uwaga! Niebezpieczeństwo!	– znają numery alarmowe, – umieją korzystać z telefonu, – są świadomi konsekwencji fałszywych telefonów, – potrafią prawidłowo przeprowadzić rozmowę z dyspozytorami pogotowia, policji, straży pożarnej, – wiedzą, jak szybko wezwać pomoc, gdy w pobliżu nie ma telefonu, – wiedzą, gdzie szukać pomocy w sytuacjach problemowych, niebezpiecznych.	listopad	2
6.	Jestem samodzielny, ale bezpieczny.	– znają zagrożenia, jakie niesie ze sobą korzystanie z urządzeń gospodarstwa domowego, – wiedzą, jak bezpiecznie korzystać z sokowirówki, potrafią zrobić sok jabłkowo-marchwiowy, – umieją samodzielnie i bezpiecznie obsłużyć toster – wykonać sandwicze, – potrafią właściwie korzystać z czajnika bezprzewodowego, zaparzyć herbatę, – bezpiecznie posługują się krawalnicą i nożem, wykonują kanapki wiosenne, – podejmują właściwe decyzje w sytuacjach problemowych związanych z obsługą innych sprzętów domowych, tj.: żelazka, kuchenki	listopad 2 grudzień 1 marzec 3	

		gazowej, suszarki do włosów, piekarnika (odgrywanie i interpretacja scenek tematycznych), – znają zagrożenia dla zdrowia i życia człowieka wynikające z niewłaściwego stosowania chemicznych środków czystości, – wiedzą, jak reagować w razie oparzeń i porażeń.		
7.	Rety! Zgubiłem się!	– wiedzą, że nie wolno oddalać się od grupy podczas wycieczek klasowych i szkolnych, – potrafią prawidłowo zareagować, jeśli stracili grupę z oczu lub są zdezorientowani, – znają swoje podstawowe dane osobowe, – wiedzą, gdzie i komu należy zgłosić swoje zaginięcie.	kwiecień	1
8.	Czy to zwierzę jest niebezpieczne?	– wiedzą, które zwierzęta można uznać za groźne, – potrafią przyjąć pozycję „żółwia” w przypadku ataku agresywnego zwierzęcia, – rozpoznają zachowania nietypowe dla dzikich zwierząt i właściwie reagują w przypadku spotkania z nimi, – wiedzą, co to jest wścieklizna i jak można się nią zarazić, – znają zasady bezpiecznego postępowania wobec zwierząt, – wiedzą, jak wygląda i jak postąpić, jeśli znajdą szczepionkę przeciw wściekliznie.	kwiecień	2
9.	Nie dotykaj! Nie jedz! To trujące!	– rozpoznają rośliny i grzyby trujące, które znajdują się lub mogą się znaleźć w ich otoczeniu (doniczkowe, ogrodowe, leśne), – wiedzą, że nie wolno spożywać części roślin nieznanych, – umieją podjąć właściwe działania w przypadku nieumyślnego spożycia nieznanej lub trującej rośliny lub grzyba.	maj	1
10.	Ja też umiem ratować.	– pamiętają, że aby kogoś ratować muszą zapewnić sobie bezpieczeństwo, – potrafią zapewnić bezpieczeństwo osobie poszkodowanej, – wskazują przedmioty niebezpieczne na miejscu zdarzenia, – umieją ocenić stan przytomności poszkodowanego, – potrafią udrożnić drogi oddechowe, – potrafią szybko wezwać pomoc i właściwie przedstawić sytuację, – potrafią ułożyć poszkodowanego w pozycji bocznej ustalonej, – potrafią wykonać prawidłowe oddechy ratownicze i uciski klatki piersiowej (tylko na fantomach), – wiedzą, co to jest łańcuch przeżycia.	maj czerwiec	4

11.	Bezpieczna jazda rowerem.	– śpiewają piosenkę pt. „Jadą rowery”, – znają budowę roweru, – wiedzą, które części roweru są obowiązkowe, a które są wyposażeniem dodatkowym, – znają podstawowe przepisy ruchu rowerowego, – potrafią jeździć rowerem w linii prostej, po okręgu, ósemkami, – zachowują właściwą odległość między pojazdami w czasie jazdy „gęsiego”, – sprawdzają stan techniczny roweru przed wyjazdem, – sprawnie poruszają się rowerem po Miasteczku Ruchu Drogowego, – przestrzegają przepisów ruchu drogowego, – respektują znaki drogowe, – bezpiecznie uczestniczą w ruchu drogowym pod opieką dorosłych – rajd szlakiem rowerowym Słowik – Dębowiec.	czerwiec	6
-----	---------------------------	--	----------	---

Założenia i cele moich działań realizowałam między innymi poprzez:

- prowadzenie rozmów kierowanych, rozwiązywanie problemów, giełdy pomysłów, gry i zabawy dydaktyczne,
- symulacje, dramy, zabawy tematyczne, naukę piosenek,
- działania praktyczne (np.: parzenie herbaty, robienie tostów, soku owocowo-warzywnego, szkolenie w udzielaniu pierwszej pomocy itp.),
- projekcje filmów,
- wycieczki piesze, rowerowe,
- rozwiązywanie rebusów, krzyżówek, zagadek,
- konkursy plastyczne o tematyce bezpieczeństwa,
- pracę indywidualną i w małych grupach,
- spotkania z przedstawicielami Policji, Państwowej Straży Pożarnej, Pogotowia Ratunkowego, leśniczym,
- pogadankę nauczyciela, opis, pokaz, opowiadanie.

Dzieci zawsze z niecierpliwością czekały na nasze cotygodniowe spotkania, wiedząc, że coś ciekawego będzie się działo i czegoś nowego się dowiedzą.

W kolejnych latach wspólnej pracy dzieci często korzystały ze zdobytych doświadczeń, uczestnicząc w licznych kampaniach, projektach edukacyjnych realizowanych w naszej szkole, np.: „Zatrzymaj się i żyj” (o bezpiecznych przejazdach kolejowych), „Baw się i bądź bezpieczny” (projekt UNICEF), „Droga i ja”, czy przyczyniając się do zdobycia tytułu „Bezpieczna Szkoła 2012”. W roku szkolnym 2012/2013 zostaliśmy także finalistą ogólnopolskiej akcji MEN „Ty i ja bezpieczni w szkole”.

Obecnie, już jako uczniowie klasy IV stanowią trzon Szkolnego Klubu Bezpieczeństwa, przyczyniając się do wdrażania bezpiecznych zachowań przez pozostałych uczniów szkoły. Tematyka ta jest im nadal bliska. Ponadto zajęcia te pomogły w procesie wychowania rozsądnych, zaradnych i ostrożnych członków społeczności szkolnej i nie tylko szkolnej.

Agnieszka Konopka

Ewelina Makowska

nauczyciel konsultant

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie

AUTONOMIE DES APPRENANTS

I. QU'EST-CE QUE L'AUTONOMIE ?

QU'EST-CE QU'UN ELEVE AUTONOME ?

Je voudrais aborder un sujet qui certainement n'est pas neuf mais qui, à mon avis, n'est pas suffisamment mis en valeur dans nos écoles. Je pense à l'autonomie des élèves. Qu'est-ce que l'autonomie ? Est-ce qu'il est possible que les apprenants soient autonomes dans leur apprentissage ? Est-ce que cela veut dire que mes élèves doivent se débrouiller à apprendre le français sans moi ? Est-il possible d'apprendre une langue étrangère tout seul ?

Commençons par les définitions classiques de l'autonomie. Larousse définit ce terme en tant que *capacité de quelqu'un à être autonome, à ne pas être dépendant d'autrui ; caractère de quelque chose qui fonctionne ou évolue indépendamment d'autre chose*. Est-ce que nous, en tant que professeurs, nous sommes prêts à accorder cette liberté à nos élèves ? Accepterions-nous de ne pas gérer tout le processus d'apprentissage des jeunes dont nous nous sentons responsables ? Admettrions-nous ne pas être indispensables à chaque étape du processus d'apprentissage ?

Sur le site du Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales¹, nous pouvons trouver une autre définition de l'autonomie qui est déterminée comme *faculté de se déterminer par soi-même, de choisir, d'agir librement*. Un élément nouveau et essentiel ici est la capacité de se déterminer qui implique la participation volontaire et consciente des apprenants. Un élève qui s'engage dans le processus de son apprentissage est un élève motivé qui possède des objectifs précis.

Dans le cadre didactique, l'autonomie *désigne une capacité à apprendre*². Selon Henri Holec, l'autonomie n'est pas seulement un objectif final de l'apprentissage. Elle est surtout un moyen qui devrait aider l'élève à *[prendre] en charge ses responsabilités dans son propre apprentissage, [apprendre] à apprendre ouvertement, cognitivement et expli-*

*citement*³. Toujours dans les textes d'Henri Holec, nous trouvons les informations complémentaires concernant l'autonomie. L'auteur explique ce que «être autonome» veut dire:

*C'est aussi savoir s'y prendre pour définir CE QUE l'on va apprendre en fonction de ses besoins et / ou de l'acquisition déjà réalisée, COMMENT l'on va apprendre (choix des documents et des supports et modes d'emploi de ses supports) et COMMENT ÉVALUER les résultats atteints ainsi que la pertinence des décisions prises en ce qui concerne le QUOI et le COMMENT*⁴.

Ainsi, l'élève autonome serait un élève qui sait ce qu'il va apprendre (ou ce qu'il veut apprendre) selon ses propres nécessités ou ses désirs et selon son niveau. Il est également capable d'élaborer la façon d'atteindre ses objectifs et d'évaluer les progrès ce qui lui permettra d'apprendre d'une façon consciente, de maîtriser son apprentissage et d'en prendre la responsabilité.

II. A QUOI SERT L'AUTONOMIE DES ELEVES ?

L'élève qui doit prendre certaines décisions concernant son apprentissage est un élève qui se pose des questions : pourquoi j'apprends cette langue ? quels sont mes objectifs ? qu'est-ce que je veux obtenir et comment je peux le faire ? quelle est la manière d'agir qui serait la plus efficace pour moi ? L'apprenant qui cherche des réponses à ces questions est forcément un apprenant qui participe activement et s'engage consciemment dans son processus d'apprentissage.

C'est aussi un apprenant qui veut réussir et qui prend la responsabilité (au moins partielle) de sa formation ce qui est essentiel pour nous, enseignants. Vous connaissez sûrement ce proverbe irlandais souvent évoqué dans le cadre scolaire : «On peut amener un cheval à l'abreuvoir mais on ne peut pas le forcer à boire.» Ce qui veut dire que même le meilleur professeur ne peut rien si son élève ne veut pas faire des progrès. Et com-

ment prendre la responsabilité des résultats des élèves qui n'ont aucune envie d'apprendre ?

Le fait d'être engagé dans le processus d'apprentissage est un facteur qui influence la motivation des élèves. Grâce au fait qu'il puisse choisir ce qu'il veut apprendre et la manière de le faire qui lui convient, l'apprenant a plus envie de travailler. Il ne se sent pas forcé de s'occuper des questions qui ne l'intéressent pas. Il peut se servir de la langue française pour s'appliquer dans les activités qui lui plaisent. Donc, il utilise le savoir et le savoir-faire communicatif acquis en classe pour travailler les domaines qui lui sont proches en dehors de l'école.

Puisque l'apprenant peut se consacrer aux thèmes et aux activités qui le passionnent, il est motivé et il y a plus de chances que ses résultats s'améliorent. Et de bons résultats le motiveront à travailler plus. De bonnes notes et la motivation auront également un autre impact sur l'élève – son estime de soi augmentera ce qui, de nouveau, peut le motiver encore plus à fournir des efforts à l'école.

Bien sûr, devenir autonome est un processus qui dure un laps de temps. Il faut aussi de la patience et de l'énergie pour mener nos élèves vers l'autonomie.

III. COMMENT RENDRE NOS ELEVES AUTONOMES ? COMMENT DEVELOPPER LEUR AUTONOMIE ?

Comment procéder pour encourager les élèves à devenir responsables de leur apprentissage et à vouloir devenir autonomes ? Je crois qu'il faut commencer en douceur par les activités les plus banales : d'abord, parlons-en. En posant des questions sur leur motivation à apprendre le français, invitons-les à formuler clairement les avantages de bien parler une langue étrangère, le français en l'occurrence. S'ils ne se sentent pas motivés, s'ils se sont trouvés dans une classe de français par hasard (j'avoue, c'était aussi mon cas), s'ils affirment d'avoir choisi cette langue pour ne pas être obligés d'en apprendre une autre, forçons-les à réfléchir sur les avantages potentiels de bien maîtriser le français. Parlons de la francophonie et d'autres pays où le français est utilisé comme langue maternelle, officielle ou d'affaires. Mentionnons les institutions où le français est une langue de travail (Union Européenne, Organisation des Nations Unies). Nous pouvons également discuter des possibilités concernant le choix des universités que nous donne la connaissance de la langue française. Et surtout, si nous travaillons avec les grands adolescents, n'oublions pas de parler des opportunités de travail offertes par les entreprises cherchant des francophones. Ce

n'est pas le cas de notre ville, mais déjà dans la région de Silésie, il existe des firmes qui cherchent des candidats maîtrisant le français. Dans cette période de crise économique, ce dernier argument peut être décisif. Si nos élèves ne voient toujours pas pourquoi ils devraient apprendre le français, disons-leur que l'apprentissage en général est un excellent entraînement cognitif pour notre cerveau.

Ensuite, notre travail sur l'autonomie des élèves pourrait consister à rédiger, en équipe avec les apprenants, un contrat d'apprentissage. Ce contrat devrait être composé de quatre parties : droits et devoirs des élèves d'un côté et ceux du professeur de l'autre. Eh oui, n'hésitons pas à réclamer nos droits ! De ma propre expérience, je sais que la partie du contrat sur les droits du professeur est la plus difficile à concevoir. Il n'est pas aisé de penser à quoi l'enseignant pourrait avoir droit. Pourtant, incitons les élèves à y réfléchir. Nous pouvons être surpris de leurs initiatives et même si nous n'arrivons pas à avoir beaucoup d'idées sur ce sujet, je suis sûre que ce procédé aura au moins un point positif : il rendra les élèves conscients d'une chose – le professeur possède également certains droits.

Le point suivant que nous pourrions réaliser pour développer l'autonomie des élèves serait la discussion concernant les stratégies d'apprentissage. D'abord, parlons de celles déjà employées par les apprenants. Ensuite, proposons-leur des stratégies qu'ils ne connaissent pas. Certaines méthodes de français proposent quelques stratégies, par exemple *Déjà vu* ou *Francofolie express*. Nous pouvons également trouver des renseignements sur les stratégies d'apprentissage dans les ouvrages sur la didactique du Français Langue Étrangère⁵.

Puis, le travail sur l'autonomie des élèves devrait consister à sortir le français du cadre de la classe de langue. Les apprenants doivent savoir que le français n'est pas juste une liste des mots et des règles grammaticales à apprendre par cœur. Ceci est une langue vivante utilisée par des millions de gens dans le monde entier. Et nos élèves pourraient les rejoindre et devenir également utilisateurs de cette langue s'ils acceptent de fournir un effort en classe. Mais pour que cela puisse avoir lieu, il faut qu'ils commencent à employer le français en dehors de la classe. De nouveau, commençons par de petits pas: cherchons des traces du français autour de nous (récemment, en faisant une leçon de promotion de français dans une classe, j'ai remarqué un élève portant un t-shirt avec ces mots en français «je t'aime») et n'hésitons pas à le

mentionner, à y attirer l'attention de nos élèves. Travaillons sur les chansons en français qui passent actuellement à la télévision ou à la radio. Si nous travaillons avec les élèves avancés, parlons des autres matières en français. Pourquoi ne pas utiliser le français pour parler des œuvres d'art (que les apprenants travaillent en cours de dessin), des compositeurs (qu'ils étudient en cours de musique), de la situation géographique de la France (en cours de géographie), etc. Pour aller encore plus loin dans la construction de l'autonomie des élèves, il serait convenable de les convaincre d'employer le français en dehors de l'école. Nous pouvons essayer de le faire d'une façon ludique, en proposant par exemple une sorte de compétition où les apprenants qui trouvent un mot ou une expression française désignant une réalité actuelle (grippe aviaire, coup d'État, cessez-le-feu, etc.) ont des points supplémentaires ou une bonne note. Les élèves passent beaucoup de temps avec les nouvelles technologies: téléphones portables, tablettes, Internet ou réseaux sociaux. Invitons-les à mettre le menu de leur téléphone portable ou celui de Facebook en français. Cette dernière initiative peut entraîner une discussion sur la valeur de mot «ami» (si vous êtes à l'aise avec l'anglais, faites-le aussi avec le terme en anglais).

Si l'on parle des façons de travailler l'autonomie des apprenants et de remédier contre leur démotivation, je voudrais vous conseiller la lecture d'un article d'Ellena Apanovitch (professeur de français russe) publié dans *Le français dans le monde*, n°322⁶. Dans cet article, Apanovitch propose de créer l'Espace personnel de la communication en français (EPCF). Elle veut y aboutir en travaillant en trois temps. Le premier «module information» consiste simplement à discuter avec les élèves, à leur présenter les avantages de parler français, de ne pas considérer cette langue en tant que matière scolaire mais comme un vrai outil de communication. Elle suggère également de sensibiliser les apprenants à la spécificité de l'apprentissage des langues, de les rendre conscients du fait qu'ils n'apprendront jamais à communiquer avec les natifs en se réduisant uniquement au contact avec la langue seulement dans le cadre scolaire. Elle propose aussi d'ouvrir une discussion sur les façons extrascolaires d'entrer en contact avec le français. Si un élève choisit un mode qui lui convient, il y a plus de chances qu'il en profite bien et volontiers.

Le deuxième «module stratégique» consisterait à faire découvrir aux élèves leurs

stratégies d'apprentissage donc les manières d'apprendre qui leur conviennent le mieux et qui, dans chaque cas individuel, sont les plus efficaces. Il est également important que les apprenants sachent ce qu'ils savent déjà pour qu'ils puissent compléter les lacunes dans leurs connaissances et pouvoir progresser. Ils doivent aussi apprendre à travailler en dehors de l'école sachant simultanément comment ils peuvent vérifier ce qu'ils acquièrent (manuels, dictionnaires, natifs et professeur de français qui reste toujours à leur disposition en classe).

Le troisième «module régulation» sert à analyser des progrès des élèves : leurs réussites mais aussi leurs difficultés. Il est utilisé pour faire le point sur ce qui a été fait et sur ce qui doit être encore fait.

CONCLUSION

Bien sûr, je suis tout à fait consciente du fait que la mise en œuvre des démarches que je vous propose prendrait du temps, mais je suis convaincue que ce temps-là, ainsi que l'énergie y consacrée, seront récompensés par les résultats. Simultanément, je crois que le travail consacré au développement de l'autonomie des élèves rendra le processus de leur apprentissage plus rapide et plus efficace. En pensant à l'autonomie des élèves, n'oublions pas non plus un outil tout prêt à être utilisé en classe ou à la maison et qui a été conçu par les spécialistes dans cet objectif-là – évidemment je parle du portfolio européen.

Ewelina Makowska

Przypisy:

- ¹ www.cnrtl.fr
- ² Barbot, M.-J., *Les auto-apprentissages*, p. 21
- ³ idem
- ⁴ Holec, H., *Autonomie et apprentissage autodirigé*, p. 8
- ⁵ Cyr, P., *Les stratégies d'apprentissage*, coll. *Didactique des Langues Étrangères*, CLE International, 1998.
- ⁶ *Le français dans le monde*, n°322, juillet-août 2002, Apanovitch, E., *Apprenants démotivés: quel remède?*, pp. 41–43.

Bibliografia:

- Barbot, M.-J., *Les auto-apprentissages*, coll. *Didactique des Langues Étrangères*, CLE International, 2000.
- Cyr, P., *Les stratégies d'apprentissage*, coll. *Didactique des Langues Étrangères*, CLE International, 1998.
- Holec, H., *Autonomie et apprentissage autodirigé*, Conseil de l'Europe, Hatier, 1988.
- Le français dans le monde*, n°322, juillet-août 2002.

Alina Grabna
Bożena Policińska
Izabela Szewczyk

Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich
Rada Oddziału w Częstochowie

DZIAŁALNOŚĆ TOWARZYSTWA NAUCZYCIELI BIBLIOTEKARZY SZKÓŁ POLSKICH ODDZIAŁ W CZĘSTOCHOWIE W ROKU 2014

Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich Oddział w Częstochowie, zwane dalej w skrócie „Towarzystwem”, jest samorządną organizacją społeczną o charakterze fachowym i zawodowym, posiadającą status pożytku publicznego. Głównym celem Towarzystwa jest rozbudzanie zainteresowań czytelniczych dzieci, młodzieży i dorosłych, wskazywanie sposobów rozwoju nauczycieli – bibliotekarzy oraz promocja bibliotek szkolnych.

DZIAŁANIA NA RZECZ DZIECI I MŁODZIEŻY polegają na rozbudzaniu zainteresowań, jak również podejmowaniu inicjatyw na rzecz rozwoju czytelnictwa. W ramach zajęć pozalekcyjnych nauczyciele bibliotekarze prowadzą różnorodne koła zainteresowań: biblioteczne, miłośników książki, dziennikarskie, literackie. Zajęcia te mają na celu poszerzenie wiedzy uczniów, nadanie szczególnej rangi pierwszym kontaktom najmłodszych czytelników z biblioteką – poprzez uroczyste pasowanie, czy przygotowanie do licznych konkursów, w których osiągają wspaniałe rezultaty.

W roku 2014 nauczyciele bibliotekarze włączyli się w akcje promujące czytelnictwo takie jak: *Cała Polska Czyta Dzieciom*, *maraton czytelniczy „Europejska wolność czytania” w Jubileuszowym Roku Czytelnika i XIII Ogólnopolskim Tygodniu Czytania Dzieciom*, *„Poczytaj mi, przyjacielu”*, *Narodowe Czytanie Trylogii Henryka Sienkiewicza*.

W ramach programu CEO „Poczytaj mi, przyjacielu” 6.06.2014 r. uczennice Zespołu Szkół w Garnku pod opieką pani Joanny Wójcik uczestniczyły w Ogólnopolskiej Prezentacji Projektów Młodzieżowych, która odbyła się w Zamku Królewskim w Warszawie. Gimnazjalistki zaprezentowały projekt pt. „Bajkowe poranki”, realizowany w roku szkolnym 2013/2014 i pokazały „jak kreatywnie zachęcić przedszkolaków do słuchania bajek?” oraz „dlaczego czytanie jest ważne?”.

Członkowie naszego oddziału organizują pod patronatem Towarzystwa i przy jego wsparciu finansowym, różnego typu konkursy mające na celu popularyzację literatury wśród dzieci i młodzieży. W 2014 roku zorganizowano:

- *X Powiatowy Konkurs Wiedzy o Książce i Bibliotece – Gimnazjum nr 18 w Częstochowie*,

X Powiatowy Konkurs Wiedzy o Książce

- *I Powiatowy Konkurs Czytelniczy z cyklu: „Historia Polski w Literaturze” pt. „Przygody Małego Rycerza”* – Szkoła Podstawowa nr 2 w Częstochowie,
- *II Powiatowy Konkurs Czytelniczy z cyklu „Historia Polski w Literaturze” pt. „Bohaterowie Akcji pod Arsenalem”* na podstawie „Kamieni na szaniec” Aleksandra Kamińskiego – Szkoła Podstawowa nr 2 w Częstochowie, Gimnazjum nr 2 w Częstochowie,
- *V edycję Powiatowego Konkursu Kaligraficznego „I TY możesz zostać Mistrzem pióra”* – Szkoła Podstawowa nr 24 oraz VI Liceum Ogólnokształcące im. J. Dąbrowskiego w Częstochowie.

Inną, sprawdzoną formą popularyzacji czytelnictwa były organizowane wystawy okolicznościowe umożliwiające prezentowanie zbiorów biblioteki, wyjścia do Kina Studyjnego OKF „Iluzja” w ramach projektu „Nowe horyzonty edukacji filmowej”, a także rozmowy na temat literatury w Klubach Miłośników Książki.

Nauczyciele bibliotekarze zapewniają dzieciom i młodzieży udział w cyklicznych imprezach czytelniczych z okazji: Międzynarodowego Miesiąca Bibliotek Szkolnych, Światowego Dnia Pluszowego Misia, Dnia Bezpiecznego Internetu, walentynek, Światowego Dnia Książki i Praw Autorskich, Tygodnia Bibliotekarza i Bibliotek, Święta Wolnych Książek.

DZIAŁANIA NA RZECZ ŚRODOWISKA NAUCZYCIELSKIEGO

Nauczyciele bibliotekarze uczestniczą w pracach różnorodnych zespołów działających w poszczególnych placówkach. Włączają się w organizację imprez i uroczystości szkolnych, współorganizują konkursy, podejmują działania z zakresu edukacji czytelniczej, medialnej, ekologicznej, prozdrowotnej, wychowawczej, regionalnej, pomagają w realizacji projektów edukacyjnych i programów szkolnych. Uzupełniają zbiory biblioteczne zgodnie z potrzebami uczniów i nauczycieli.

Nauczyciele bibliotekarze pracujący w gimnazjach realizują projekty edukacyjne, które w znaczącym stopniu wpływają na wzrost czytelnictwa uczniów. Prelekcję na temat „Projekty edukacyjne a czytelnictwo” wygłosiła Alina Grabna – nauczyciel bibliotekarz

Gimnazjum nr 5 im. M. Reja w Częstochowie podczas konferencji regionalnej zorganizowanej przez Publiczną Bibliotekę Pedagogiczną RODN „WOM” w Częstochowie pod hasłem „Biblioteka centrum promocji czytelnictwa” (10.12.2014 r.).

Tematy projektów edukacyjnych realizowanych przez członków Towarzystwa to m.in.: „Każdy znajdzie coś dla siebie, czyli o poezji współczesnej”, „Myśleć jak geniusz”, „Historia książki od starożytności do współczesności”, „ABC wiedzy dziennikarskiej. Jak przygotować przewodnik dla gimnazjalisty po gazecie szkolnej”, „Mój ulubiony bohater literacki”, „Czy warto czytać książki?”, „Atlas słynnych ludzi Częstochowy i regionu”, „Jak ciekawie i inspirująco przedstawić lekturę na deskach szkolnego teatru?”, „Reklama – informacja, manipulacja czy kłamstwo?” czy „Kultura i tradycje krajów arabskich – taniec brzucha”.

Informacje na temat realizowanych projektów można przeczytać na łamach Kwartalnika Częstochowskiego Oddziału Towarzystwa oraz w Biuletynie Oświatowym RODN „WOM” w Częstochowie.

DZIAŁANIA NA RZECZ ŚRODOWISKA LOKALNEGO

W ramach współpracy z Częstochowskim Centrum Organizacji Pozarządowych Oddział TNBSP w Częstochowie wziął udział w Pikniku Pozarządowym (24.05.2014 r.), podczas którego prezentowano dorobek naszego Oddziału (biuletyny, ulotki informacyjne, prace laureatów konkursów czytelniczych), a także przeprowadzono konkursy z nagrodami dla dzieci i młodzieży. Więcej informacji na stronie Urzędu Miasta Częstochowy:

<http://www.czestochowa.pl/page/7>.

Prezes oddziału – pani Alina Grabna wzięła udział w:

- spotkaniu zespołu tematycznego „Edukacja ekologiczna, nauka i wychowanie”, które odbyło się 11.09.2014 r. w związku z pracami związanymi z opracowaniem projektu Roczno Programu Współpracy Samorządu Miasta Częstochowy z organizacjami pozarządowymi na rok 2015,
- sympozjum „Biblioteka w Roku Czytelnika” zorganizowanym 20.11.2014 r. w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Ka-

towicach, gdzie wygłosiła referat na temat realizowanych projektów edukacyjnych w bibliotece szkolnej,

- pracach komisji opiniującej projekt programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie miasta Częstochowy w 2015 roku, które odbyło się 22.12.2014 r. w Wydziale Ochrony Środowiska Rolnictwa i Leśnictwa Urzędu Miasta Częstochowy.

DZIAŁANIA NA RZECZ NAUCZYCIELI BIBLIOTEKARZY

Spotkania członków częstochowskiego Oddziału TNBSP pozwoliły na wymianę doświadczeń, prezentowanie własnego warsztatu pracy, doskonalenie zawodowe oraz poszerzyły ofertę zajęć i konkursów dla uczniów.

W ramach współpracy z: Sekcją Bibliotekarską ZNP w Częstochowie, Publiczną Biblioteką Pedagogiczną RODN „WOM” w Częstochowie, Biblioteką Publiczną im. dr. Wł. Biegańskiego w Częstochowie oraz jej filiami, Oddziałem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Częstochowie, Biurem Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych, Zarządem Okręgu Ligi Ochrony Przyrody w Częstochowie uczestniczyliśmy w szkoleniach, warsztatach, konferencjach i seminariach przygotowanych przez te organizacje.

W ROKU 2014 ZORGANIZOWANO:

- 14.02.2014 r. zebranie na temat: „Biblioteki szkolne w Narodowym Programie Rozwoju Czytelnictwa”,
- 24.05.2014 r. stoisko promujące działalność TNBSP Oddział w Częstochowie podczas Pikniku Pozarządowego na Placu Biegańskiego i w III Alei NMP,
- 3.06.2014 r. warsztaty dydaktyczne „Doskonalenie pracy nauczyciela bibliotekarza”,
- 16.09.2014 r. zebranie na temat: „Biblioteka jako przewodnik po świecie informacji”,
- 24.10.2014 r. wyjazd edukacyjny na 18. Międzynarodowe Targi Książki w Krakowie.

18. Międzynarodowe Targi Książki w Krakowie

PODEJMOWALIŚMY WSPÓLNE DZIAŁANIA PRZY ORGANIZACJI:

- X Jubileuszowego Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego w Częstochowie na temat: „Biblioteka bliżej czytelnika” (27.03.2014 r.),
- XI Regionalnego Forum Bibliotekarzy w Częstochowie na temat: „Biblioteka dla czytelnika” (21.10.2014 r.).

UCZESTNICZYLIŚMY W:

a) szkoleniach

- 3.03.2014 r. „Tworzenie multimedialnych plakatów promocyjnych w programie Glogster”
- 6.03.2014 r. „Rocznice i uroczystości w pracy biblioteki szkolnej”
- 29.04.2014 r. „Tworzenie materiałów promocyjnych z zakresu edukacji czytelniczej i medialnej”
- 6.05.2014 r. „Tworzenie prezentacji w programie Prezi”
- 27.05.2014 r. „Nowoczesne formy książki, czyli co wiemy o e-bookach, audiobookach i czytelniach online”
- 10.09.2014 r. „Wykorzystanie gier dydaktycznych w edukacji czytelniczej i medialnej”
- 30.09.2014 r. „Tablica interaktywna narzędziem pracy nauczyciela na zajęciach bibliotecznych”
- 11.09.2014 r. „Podręczniki w bibliotece szkolnej”
- 15.10.2014 r. „Tradycyjne i nowoczesne źródła informacji bibliograficznej”
- 16.10.2014 r. „Udział społeczeństwa

w tworzeniu Planu Zadań Ochronnych obszarów Natura 2000 szansą dla regionu”

- 3.11.2014 r. „Tablica interaktywna, tablet i smartfon na zajęciach z zakresu edukacji czytelniczej i medialnej”
- 24.11.2014 r. „Interaktywne narzędzia diagnozowania zainteresowań czytelników”

b) warsztatach

- 4.06.2014 r. i 10.12.2014 r. „Wykorzystanie narzędzi mobilnych w edukacji czytelniczej i medialnej”
- 5.06.2014 r. „Planowanie pracy biblioteki szkolnej”
- 10.12.2014 r. „Czytelnictwo oczami plastyki”, „Edukacyjne walory komiksu”, „Czytelnictwo a projekty edukacyjne”

c) konferencjach

- 29.04.2014 r. „Tradycja i nowoczesność w bibliotece szkolnej i na lekcjach języka polskiego”
- 12.06.2014 r. videokonferencja „Bajkoterapia w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym”
- 10.12.2014 r. „Biblioteka centrum promocji czytelnictwa”

d) seminariach

- 18.10.2014 r. „Czytanie łączy pokolenia” w Centrum Informacji Naukowej w Katowicach

- 6.10.2014 r. „Ewidencja podręczników szkolnych – seminarium wymiany doświadczeń”

Członkowie Towarzystwa uczestniczą w pracach sieci współpracy i samokształcenia bibliotekarzy prowadzonej przez pracowników Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie w zakresie następujących obszarów tematycznych:

- Multimedialna strona internetowa biblioteki szkolnej.
- Działania biblioteki szkolnej w zakresie bezpiecznego i kreatywnego wykorzystania zasobów sieci.
- Biblioterapia w profilaktyce agresji i przemocy w szkole.

Nasz oddział wyraził opinię w ankiecie na temat standardów w polskim bibliotekarstwie szkolnym. Ankiety posłużą do opracowania przez IFLA (Międzynarodową Federację Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich) książki na temat doświadczeń poszczególnych krajów w pracy nad standardami dla bibliotek szkolnych.

17.12.2014 r. członkowie Rady Oddziału na zaproszenie Prezydenta Miasta Częstochowy wzięli udział w spotkaniu wigilijnym częstochowskich organizacji pozarządowych.

Alina Grabna
Bożena Policińska
Izabela Szewczyk

Narodowe Czytanie

PUBLICZNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA RODN „WOM” W CZĘSTOCHOWIE

Marta Małek

nauczyciel bibliotekarz

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie

ZAJĘCIA JĘZYKOWE I MULTIMEDIALNE W PUBLICZNEJ BIBLIOTECE PEDAGOGICZNEJ RODN „WOM” W CZĘSTOCHOWIE

Zapraszamy do skorzystania z nowej oferty zajęć proponowanej przez Publiczną Bibliotekę Pedagogiczną RODN „WOM” w Częstochowie.

„BAJKA PO POLSKU I PO ANGIELSKU...” to zajęcia edukacyjne dla dzieci przedszkolnych (5–6-latków) i uczniów klas 0–III organizowane w ramach akcji *Cała Polska czyta dzieciom*. Zajęcia mają na celu promowanie czytelnictwa wśród młodszych dzieci w połączeniu z nauką języka angielskiego. Dzieci równocześnie poznają tekst bajki w języku polskim i angielskim. Zajęcia dodatkowo wzbogacane są pokazem slajdów, zagadkami i zabawami oraz piosenkami, również w języku angielskim, mającymi na celu utrwalenie poznanego słownictwa.

W naszej ofercie znajdują się m.in. następujące bajki:

„O rybaku i złotej rybce” („The fisherman and the goldfish”), „Kopciuszek” („Cinderella”), „Kot w butach” („Puss in boots”), „Trzy świnki” („The three little pigs”), „Grajek z Hamelin” („The pied piper of Hamelin”), „Złota kaczka” („The golden duck”), „Stoliczku, nakryj się!” („The wishing table”), „Czerwony Kapturek” („Little Red Riding Hood”), „Tomcio Paluszek” („Tom Thumb”), „Pionokio” („Pinocchio”), „Jaś i Małgosia” („Hansel and Gretel”), „Brzydkie kaczątko” („The ugly duckling”).

Zajęcia odbywają się w siedzibie biblioteki. Możliwe jest również zorganizowanie spotkania w przedszkolu lub szkole.

Pomysłodawcą oraz inicjatorem prowadzenia zajęć jest Marta Lipska – nauczyciel konsultant RODN „WOM” w Częstochowie, która wspiera merytorycznie nauczycieli bibliotekarzy w tym zakresie.

Zajęcia prowadzą nauczyciele bibliotekarzy Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie:

Izabela Bajor: bajor@womczest.edu.pl

Anna Hiller: hiller@womczest.edu.pl

Marta Małek: malek@womczest.edu.pl.

„LITERATURA W MULTIMEDIACH KIEDYŚ I DZIŚ” (zajęcia multimedialne)

Zajęcia mają na celu zapoznanie uczestników z historią multimedii oraz odbiorem tekstów literackich na różnych nośnikach. W czasie zajęć uczniowie poznają historię multimedii na przełomie ostatnich kilkunastu lat. Uczestnicy dowiedzą się, że tekst literacki można odbierać nie tylko przez kontakt z książką, ale również dzięki takim nośnikom jak: przeźrocza, kasety video, kasety magnetofonowe, płyty CD, płyty analogowe, taśmy szpulowe.

Propozycje zajęć dla uczniów szkół podstawowych:

- „Akademia Pana Kleksa” J. Brzechwy – klasy I–III
- „120 przygód Koziołka Matołka” K. Makuszyńskiego – klasy I–III
- „Calineczka” J.H. Andersena – klasy I–III
- „Pan Tadeusz” A. Mickiewicza – klasy IV–VI

Zajęcia odbywają się w wypożyczalni multimedialnej PBP RODN „WOM” w Częstochowie.

Kontakt:

Izabela Bajor: bajor@womczest.edu.pl

Jolanta Janicka: janicka@womczest.edu.pl

Marta Małek: malek@womczest.edu.pl

Wypożyczalnia multimedialna: tel. 34 360 60 04 w. 250.

Marta Małek

Katarzyna Kucharzewska

nauczyciel bibliotekarz

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna

RODN „WOM” w Częstochowie

PUBLICZNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA RODN „WOM” W CZĘSTOCHOWIE PARTNEREM W REALIZACJI ZESPOŁOWYCH PROJEKTÓW EDUKACYJNYCH

Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego wprowadziła do gimnazjów obowiązek realizacji zespołowych projektów edukacyjnych. Z kolei jednym z zadań bibliotek pedagogicznych jest wspieranie gimnazjów, nauczycieli i uczniów w realizacji działań podejmowanych w szkole. W związku z powyższym pracownicy Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie włączyli się we współpracę w realizacji projektów edukacyjnych. Nauczyciele bibliotekarze podejmują się wielu działań w tym zakresie.

Czym jest projekt edukacyjny?

Projekt edukacyjny to zespołowa praca uczniów realizowana pod kierunkiem nauczyciela. Jest to jednorazowe przedsięwzięcie o dużej złożoności, ograniczone czasowo, mające charakter interdyscyplinarny. Metoda ma na celu integrację różnych dziedzin nauki.

Można się pokusić także o prostą definicję zaczerpniętą z książki Anny Klimowicz „Jak pracować metodą projektów w szkole? Poradnik dla uczestników Projektu «Akademia Przyszłości»”:

Projekt jest terminowym zadaniem, wymagającym podejmowania różnorodnych aktywności, realizowanym samodzielnie przez uczniów, według przygotowanego wcześniej planu.

Podstawą prawną wprowadzenia do szkół gimnazjalnych projektu edukacyjnego jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 sierpnia 2010 roku, zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. nr 156, poz. 1046). Rozporządzenie weszło do szkół 1 września 2010 r.

W rozporządzeniu tym znalazły się następujące zapisy:

1. Uczniowie gimnazjum biorą udział w realizacji projektu edukacyjnego.
2. Projekt edukacyjny jest zespołowym, planowym działaniem uczniów, mającym na celu rozwiązanie konkretnego problemu, z zastosowaniem różnorodnych metod.
3. Zakres tematyczny projektu edukacyjnego może dotyczyć wybranych treści nauczania określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów lub wykraczać poza te treści.
4. Projekt edukacyjny jest realizowany przez zespół uczniów pod opieką nauczyciela i obejmuje następujące działania:
 - wybranie tematu,
 - określenie celów i zaplanowanie etapów jego realizacji,
 - wykonanie zaplanowanych działań,
 - publiczne przedstawienie rezultatów.

Projekty edukacyjne doskonale sprawdzają się w popularyzacji czytelnictwa oraz treści z zakresu edukacji czytelniczej i medialnej. Dlatego są dobrym pomysłem na wspólne działania biblioteki pedagogicznej i szkół w regionie. Biblioteki szkolne i biblioteki pedagogiczne mogą współpracować na różnych etapach przygotowania i realizacji projektu edukacyjnego.

Biblioteki pedagogiczne, jako placówki wspierające szeroko pojęty system kształcenia, mają tu do odegrania ważną rolę na kilku płaszczyznach. Stają się jednym z partnerów zewnętrznych projektów edukacyjnych (oprócz muzeów, archiwów, redakcji czasopism, domów kultury, szkół wyższych,

bibliotek miejskich i innych instytucji). Pracownicy bibliotek pedagogicznych ściśle współpracują z nauczycielami bibliotekarzami w szkołach, dlatego mogą też przekazywać informacje o zasobach i warsztacie informacyjnym uczniom i radom pedagogicznym. Bibliotekarz prowadzący projekt może zainspirować grupę uczniów i pomóc w tworzeniu projektu, np. poprzez przygotowywane zestawienia bibliograficzne na określone tematy.

Jak powinna wyglądać realizacja tej współpracy?

Przed wszystkim nauczyciele bibliotekarzy mogą tę współpracę realizować w zakresie poszukiwania źródeł wiedzy – poprzez upowszechnianie zestawień bibliograficznych, organizację wypożyczeń międzybibliotecznych, wprowadzenie depozytów, obejmujących również zbiory multimedialne, tworzenie i udostępnianie baz danych o edukacyjnych źródłach internetowych. Ponadto poprzez przetwarzanie i dobre wykorzystywanie uzyskanych informacji, organizowanie i realizację zajęć z edukacji czytelniczej i medialnej, zwłaszcza z zakresu doskonalenia umiejętności wykorzystywania różnych źródeł informacji dla uczniów. Nauczyciele bibliotekarze bibliotek pedagogicznych mogą również wspierać nauczycieli opiekunów projektów, organizując spotkania tematyczne dla nauczycieli bibliotekarzy, którzy zdobyte w ten sposób doświadczenia mogą przekazywać nauczycielom różnych przedmiotów, podczas spotkań zespołów przedmiotowych i konsultacji indywidualnych. Ważne jest tu także wsparcie uczniów realizujących dany projekt, a także prowadzenie lekcji bibliotecznych na temat wyszukiwania informacji w tradycyjnych i elektronicznych źródłach.

W bibliotece pedagogicznej może odbywać się przedstawienie rezultatów projektu, np. publiczna prezentacja wyników projektu, zwłaszcza gdy dotyczył on zagadnień związanych z biblioteką, czytelnictwem, prasą, książką czy innymi mediami.

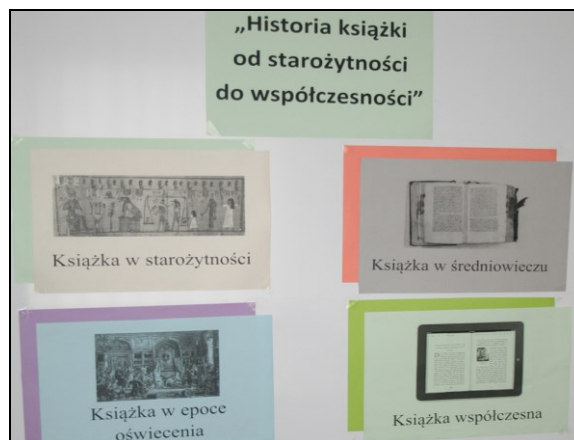
Ponadto biblioteka pedagogiczna może być miejscem realizacji projektu edukacyjnego, może również stworzyć zbiór informacji o realizowanych projektach, m.in. gromadząc bazę linków, może także, we współpracy z bibliotekami szkolnymi, zorga-

nizować np. festiwal projektów lub wystawę prac uczniów gimnazjów.

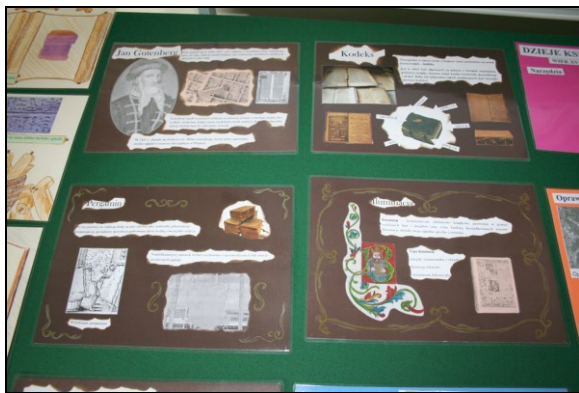
Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie realizuje zewnętrzne projekty edukacyjne wspólnie z Gimnazjum nr 5 im. Mikołaja Reja w Częstochowie. Opiekunem projektów ze strony szkoły jest nauczyciel bibliotekarz Alina Grabna.

Pierwszy projekt zespołowy przeprowadzony w roku szkolnym 2012/2013 nosił tytuł ***Historia książki od starożytności do współczesności***. Do współpracy przy jego realizacji włączyli się nauczyciele bibliotekarze Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie: Katarzyna Kucharzewska, Agata Arkabus i Anna Plusa.

Głównymi uczestnikami projektu były uczennice klasy IIb Gimnazjum nr 5 im. Mikołaja Reja w Częstochowie. Przygotowały one prezentację multimedialną w programie Power Point oraz filmik dotyczący historii książki przy pomocy programu Photo Story 3 dla Windows. W oparciu o wykonaną prezentację uczennice zorganizowały również w Czytelni Naukowej Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie wystawę obrazującą rozwój formy książki na przestrzeni wieków – od papiirusu aż do książki elektronicznej. Dużym wsparciem dla uczestniczek biorących udział w projekcie byli pracownicy biblioteki, którzy pomagali im w wyszukiwaniu praktycznych informacji i dokumentów oraz nauczyli, w jaki sposób wykorzystać program Photo Story 3 dla Windows. Efekty wspólnego projektu edukacyjnego można było obejrzeć w Czytelni Naukowej Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie.

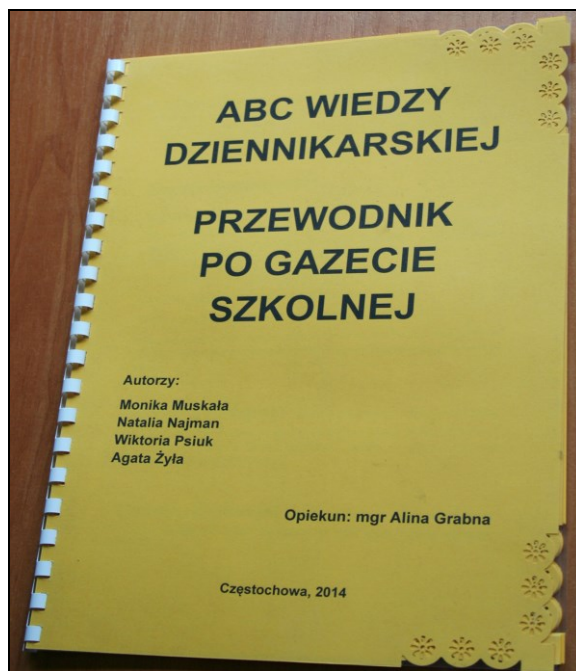
Prace uczniów

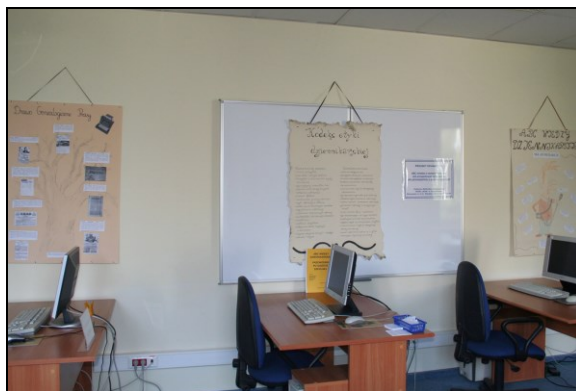
Wystawa w czytelni

Kolejny projekt realizowany w roku szkolnym 2013/2014 odnosił się do dziennikarstwa i nazywał **ABC wiedzy o dziennikarstwie. Jak przygotować przewodnik dla gimnazjalisty o gazecie szkolnej?** Jego głównymi uczestnikami były uczennice klasy IIa Gimnazjum nr 5 im. Mikołaja Reja w Częstochowie. Dużym wsparciem dla biorących udział w projekcie uczennic było wyszukanie przez pracownika Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie materiałów na temat dziennikarstwa, zarówno z książek, jak i kartoteki zagadnieniowej artykułów z czasopism. Uczestniczki zapoznały się również ze stronami internetowymi poświęconymi historii prasy i współczesnego dziennikarstwa. Ponadto sporządziły bibliografię z edukacji dziennikarskiej, wskazały przydatne rysunki oraz ilustracje. W efekcie podjętych działań opracowały krótki przewodnik oraz wykonały trzy plakaty informacyjne. Tytuł przewodnika brzmi: *ABC wiedzy dziennikarskiej. Przewodnik po gazecie szkolnej*. Można w nim znaleźć opisy gatunków dziennikarskich – informacyjnych i publicystycznych, omówienie zadań dziennikarza, etapy pisania tekstów do redakcji, budowę artykułu dziennikarskiego oraz przepisy prawa prasowego. Gimnazjalistki przygotowały także trzy plakaty ilustrujące projekt edukacyjny: *Drzewo Genealogiczne Prasy*, *ABC wiedzy dziennikarskiej*, *Kodeks etyki dziennikarskiej*.

W oparciu o wykonaną pracę uczennice wraz z Katarzyną Kucharzewską – nauczycielem bibliotekarzem, zorganizowały w Czytelni Naukowej Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie wystawę dotyczącą przygotowanego projektu.

Przewodnik po gazecie szkolnej

Plakaty

W roku szkolnym 2014/2015 uczennice klasy IIa i IIb Gimnazjum nr 5 im. Mikołaja Reja w Częstochowie biorą udział w projekcie pt. **Jak zmieniała się książka na przestrzeni wieków?** Do współpracy włączyli się nauczyciele bibliotekarze RODN „WOM” w Częstochowie Agnieszka Chmielewska i Katarzyna Kucharzewska. Uczennice wykonują modele książek z różnych materiałów, m.in. papieru, ozdobione techniką decoupage'u. Książki będą podzielone na cztery okresy historyczne: do XV wieku, XV–XVII, XVII–XIX i XIX–XXI wiek. Nauczyciele bibliotekarze przygotowują bibliografię dotyczącą modeli książek na przestrzeni wieków. W maju 2015 r. zostanie zorganizowana w Czytelni Naukowej Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN

„WOM” w Częstochowie wystawka prac. Więcej o projekcie będzie można przeczytać na stronie internetowej biblioteki, w zakładce *Projekty edukacyjne*.

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna włączyła się ponadto w propagowanie idei projektów edukacyjnych, organizując dwa warsztaty dla nauczycieli bibliotekarzy i nauczycieli innych przedmiotów oraz dla pedagogów i pracowników oświaty. Temat warsztatów brzmiał: *Czytelnictwo a projekty edukacyjne*. Jeden z nich odbył się w ramach konferencji *Biblioteka miejscem promocji czytelnictwa* (10.12.2014 r.).

Warsztaty dla nauczycieli

Drugie szkolenie miało miejsce 25.02.2014 r. Na warsztatach uczestnicy dowiedzieli się, jak wykorzystywać metodę projektu do popularyzacji czytelnictwa dzieci i młodzieży. Treścią szkolenia było przedstawienie projektu edukacyjnego jako metody nauczania i uczenia się. Nauczyciele otrzymali bogatą bibliografię dotyczącą omawianej metody. Bibliotekarze zapoznali się z metodą projektów oraz stworzyli włas-

ny przykładowy projekt edukacyjny do wykorzystania w praktyce szkolnej. W związku z zainteresowaniem projektami edukacyjnymi powstała także zakładka na stronie internetowej biblioteki (*Działalność edukacyjna – Projekty edukacyjne*), gdzie gromadzone są sprawozdania i efekty współpracy ze szkołami w ramach projektów edukacyjnych, nie tylko gimnazjalnych, ale także projektów prowadzonych z przedszkolami, szkołami podstawowymi czy w ramach akcji *Cała Polska czyta dzieciom*.

Prowadząca warsztaty

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie posiada w swoich zbiorach wiele pozycji książkowych na temat metody projektów, a szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć na stronie internetowej placówki: www.biblioteka.womczest.edu.pl.

Katarzyna Kucharzewska

Warsztaty dla nauczycieli

Ewa Rusek

Publiczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Koniecpolu

PRZEMOC WŚRÓD DZIECI – JAK PRZECIWDZIAŁAĆ

WSKAZÓWKI DLA RODZICÓW I WYCHOWAWCÓW

Przemoc to zjawisko, które budzi coraz większe zaniepokojenie. Na początku roku szkolnego rodzice zastanawiają się: „Jaki ten rok będzie dla mojego dziecka? Czy pojawią się trudności, problemy – głównie z nauką – jak zaradzić, jak pomóc?”

Dzieci miewają trudności w szkole – czasem źle się czują w swojej klasie, napotykają na problemy z kolegami.

Każde dziecko od czasu do czasu nie ma ochoty iść do szkoły (słaba ocena, kłótnie, zmęczenie itp.) – to się zdarza i nie powinno nas martwić.

Bywa jednak, że te objawy nasilają się, a dziecko odmawia wyjścia do szkoły, płacze, rano boli je brzuch, narzeka na kolegów albo co gorsze – nic nie mówi – to nas powinno zaniepokoić. Przede wszystkim powinniśmy spróbować dowiedzieć się od dziecka, o co chodzi.

ROZMOWA:

- uważnie wysłuchać, nie bagatelizować, nie wyśmiewać słabości dziecka,
- zapewnić je o pomocy, o tym że nie pozwolimy dziecku skrzywdzić,
- nie obwiniać dziecka i siebie za zaistniałą sytuację.

Problemów z kolegami nie wolno bagatelizować. Konflikty w grupie są normą – ich rozwiązywanie to sprawa nauczyciela, szkoły i rodziców.

I. DZIECKO OSAMOTNIONE POZA GRUPĄ

1. Nieśmiałe z natury, wrażliwe, woli mniejsze grono, potrzebuje czasu.

Należy pracować metodą „małych kroków”, włączyć wychowawcę, aby aranżował sytuację w klasie:

- nie krytykować,
- nie porównywać z innymi dziećmi.

2. Brak doświadczenia:

- nie chodziło do przedszkola,
- brak rodzeństwa,
- brak dzieci w sąsiedztwie,
- nie umie odnaleźć się w nowej sytuacji grupowej.

Rodzic powinien porozmawiać z wychowawcą, aby delikatnie włączył samotnika w życie grupy. Trzeba wierzyć, że dziecko nauczy się funkcjonowania w grupie, że potrzeba bycia z rówieśnikami będzie silniejsza niż lęk.

3. Nie może być już „gwiazdą”.

Czasem z grupy wycofują się dzieci, które były do tej pory w centrum uwagi. Jeśli nie znalazły się w grupie na najwyższym miejscu, pozostają poza nią.

Rozmowa z wychowawcą: jak można wykorzystać przywódcze cechy dziecka bez szkody dla innych. Trzeba obserwować dziecko, może znajdzie sobie inną pozycję, zastanowić się wspólnie, co można zrobić, aby poczuło się lepiej w grupie, nie „rządzić” nim, nie oskarżać innych dzieci o egoizm, o niechęć do niego.

4. Niskie poczucie własnej wartości: dziecko nie wierzy, że inni mogą je polubić.

Aby pomóc, przyjrzyjmy się, jak my doceniamy własne dziecko, czy zauważamy na co dzień jego zalety, czy mu o nich

mówimy. Wzmacniamy jego poczucie własnej wartości.

Nie należy: krytykować, ośmieszać, unikać chwaleń.

II. „DZIECKO KOZIÓŁ OFIARNY”.

Ktoś jest „kozłem ofiarnym” grupy, gdy staje się obiektem grupowego prześladowania.

Różne formy przemocy:

- fizyczna: bicie, popychanie, niszczenie rzeczy, wymuszanie pieniędzy, zamykanie w pomieszczeniach, np. WC,
- psychiczna: przezywanie, wyśmiewanie, grożenie, obmawianie, izolowanie.

Gdy dziecko mówi, że jest wyśmiewane, nikt nie chce z nim siedzieć, bawić się – nie bagatelizujemy tego. Prawie każda grupa próbuje znaleźć kogoś, komu tę rolę przypisze (przez to rozładowuje napięcie, aby poczuć się mocniejsza, lepsza).

Dziecko cierpi, potrzebuje pomocy. Trzeba mu jasno uświadomić, że nikt nie ma prawa go krzywdzić, w żadnej sytuacji. Należy pomyśleć wspólnie, jak się przeciwstawić przemocy, porozmawiać, ustalić, co dziecko może odpowiedzieć sprawcom.

Rodzic powinien spotkać się z wychowawcą – ustalić współpracę.

Zadaniem nauczyciela jest uświadomienie uczniom, że przemoc jest zła, niedopuszczalna, zagrażać konsekwencjami, podkreślić, że to problem całej klasy. Nauczyciel może wzmocnić pozycję ucznia – „kozła ofiarnego”, okazując mu sympatię, zainteresowanie, ukazując jego zalety.

Nie należy:

- uznawać sprawy za niebyłą,
- obwiniać dziecka. To grupa ma natychmiast przestać prześladować ofiarę, a potem jest czas na ewentualne korekty zachowania ofiary,
- uwaga na pułapkę: „Dziecko, nie wolno ci skarżyć”. Rodzice, nauczyciele powinni zobowiązać dziecko do mówienia o aktach przemocy.

III. DZIECKO AGRESYWNE WOBEC INNYCH

- 1 powód: *testowanie granic*.

Gdy dziecko nie wie, na co mu pozwalamy, a czego zabraniamy. Poprzez agresywne zachowanie dziecko sprawdza,

gdzie jest granica, na co może sobie pozwolić. Ono potrzebuje jasnych reguł dla poczucia bezpieczeństwa. Należy dbać o ich konsekwentne przestrzeganie. Trzeba dziecku powiedzieć o ustalonych zasadach i konsekwencjach ich złamania.

- 2 powód: *szkoła przemocy w domu*.

Agresywne bywają dzieci z rodzin, gdzie używa się przemocy – nie tylko bicie, ale też wyzwiska, złośliwości. Dziecko wychowywane za pomocą siły lub groźby, przenosi te agresywne postawy na swoje kontakty np. w szkole. W domu jest w pozycji podporządkowanej, w szkole stara się mieć przewagę nad innymi.

IV. DZIECKO WPADA W ZŁE TOWARZYSTWO

- 1 powód: *złe towarzystwo imponuje*.

Dzieje się coś niezwykłego, ciekawego, z czym dziecko nie miało kontaktu. To go ekscytuje, daje poczucie przygody, dorosłości.

Co robić?

Sprawdzić, czy naprawdę dzieje się coś złego. Jeśli dziecku nie dzieje się krzywda, nie jest wciągane w destrukcyjne zachowania, to można dać mu czas, aby samo sprawdziło, czy ta grupa mu pasuje. Stosujemy dyskretną kontrolę. Trzeba zastanowić się, co atrakcyjnego daje mu grupa, można stworzyć mu alternatywne propozycje spędzania czasu, zastanowić się czy nie za mało czasu mu poświęcamy, ale nie lekceważyć zagrożenia.

- 2 powód: *szukanie akceptacji*.

Nastolatki – dla nich ważne jest poczucie przynależności do grupy, miejsce odreagowania agresji.

Co robić?

Trzeba rozmawiać, reagować już na początku, gdy dziecko wpada w złe towarzystwo, przypominać o zasadach, z których nie zrezygnujemy (np. zakaz palenia, spożywania alkoholu, późnych powrotów do domu), mówić o swoich niepokojach i emocjach a także o własnych doświadczeniach z młodości.

Ewa Rusek

Cecylia Krawczyk

emerytowany pracownik

Poradni Zdrowia Psychicznego

w Częstochowie

CZĘSTOCHOWSCY PSYCHOLOGOWIE W SŁUŻBIE ZDROWIA I SZKOLNICTWA SPECJALNEGO W LATACH 1948–1965

Początki pracy psychologów w Częstochowie sięgają roku 1948. Do połowy lat sześćdziesiątych XX w. ich aktywność zawodowa skupiała się głównie w Poradni Zdrowia Psychicznego (PZP), której kierowniczką była Wacława Trawińska.

W roku 1948 przy Izbie Przemysłowo-Handlowej w Częstochowie i Urzędzie Za-trudnienia (Referat Młodocianych) zaczęto prowadzić badania psychologiczne pod kątem potrzeb zatrudnienia młodocianych. W zorganizowanej wówczas Poradni Psychotechnicznej badania prowadzili pracownicy finansowani przez Państwowy Instytut Higieny Psychiczej (PIHP) w Warszawie. W roku 1949 PIHP zaangażował również lekarkę, psychiatrę Annę Kulikowską i psychologa klinicznego Wacławę Trawińską. Wówczas profil placówki zmienił się na leczniczo-wychowawczy.

1 stycznia 1950 roku, z chwilą zlikwidowania PIHP, Poradnia Psychotechniczna w Częstochowie została zamieniona w Tere-nową Poradnię Zdrowia Psychicznego i stała się oddziałem Wojewódzkiej Poradni Zdrowia Psychicznego w Kielcach. Mieściła się nadal przy Izbie Przemysłowo-Handlowej (ul. Dąbrowskiego 79). Od samego początku Wacława Trawińska współpracowała z władzami oświatowymi i sądem dla nieletnich. Prowadziła badania psychologiczne dzieci w celu kwalifikowania ich do Szkoły Podstawowej Specjalnej nr 23 (jedynej istniejącej wówczas w Częstochowie), diagnozowała młodocianych przestępców na zlecenie sądu, brała także udział w konferencjach nau-czyieli oraz szkoleniu kuratorów sądowych.

Napotykać na trudności w umieszcza-niu dzieci z upośledzeniem umysłowym w odpowiednich zakładach specjalnych, pani psycholog Trawińska – ówczesna kie-rowniczka PZP – wystąpiła w roku 1950 do wojewódzkich władz szkolnych z wnioskiem o wybudowanie szkoły specjalnej z inter-natem na terenie miasta Częstochowy lub powiatu. Równocześnie wszczęła starania o utworzenie na terenie Częstochowy dru-giej szkoły specjalnej.

Od 1 stycznia 1951 r. PZP została prze-niesiona do nowego, oddzielnego lokalu przy ulicy Kopernika 21, gdzie funkcjonowała do lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Do lipca 1965 roku Wacława Trawińska była kie-rowniczką poradni.

Działalność psychologów i psychiatrów zatrudnionych w tej placówce prowadzona była w wielu kierunkach, zgodnie z istnie-jącymi wówczas potrzebami społecznymi.

Wysiłki podjęte na rzecz utworzenia dru-giej szkoły specjalnej przyniosły pozytywne rezultaty. Otwarto ją 1 września 1951 roku jako Szkołę Podstawową Specjalną nr 5 na Ostatnim Groszu (ul. Spadzista 13) w Cze-stochowie. Równocześnie podjęto starania o otwarcie przedszkola specjalnego dla dzie-ci z zaburzeniami rozwojowymi.

Pani kierownik Trawińska i psycholo-gowie współpracujący z Wydziałem Oświaty w Częstochowie w sprawach kwalifikowania dzieci opóźnionych w rozwoju umysłowym już od września 1953 roku brali udział w pracach pierwszych Komisji Selekcyjnych działających przy Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Częstochowie. Podczas tychże posiedzeń zwracali również uwagę na prob-lem dzieci z ociężałością umysłową, istniała

bowiem potrzeba utworzenia dla nich klas o niższym poziomie nauczania.

Nie zapomniano także o potrzebach pacjentów dorosłych. Kierowniczka PZP walczyła równocześnie o zwiększenie etatów psychiatrów, psychologów i prawnika. Od 1952 roku czyniła starania o zorganizowanie przy poradni przejściowego oddziału psychiatrycznego (dyspansera). W tym celu zorganizowała zebranie, w którym uczestniczyli specjaliści z Ministerstwa Zdrowia, władz wojewódzkich i lokalnych, zainteresowała prasę. Występowała także na sesjach Miejskiej Rady Narodowej, na zebraniach Towarzystwa Psychologicznego, interweniowała w Komitecie Miejskim PZPR oraz u sekretarza Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach Edwarda Gierka.

Charakter pracy zdrowia psychicznego uległ reorganizacji po 14 września 1952 roku. Na Krajowej Naradzie Psychiatrów usunięto z zakresu pracy poradni badania psychologiczne. W związku z tym przestawiono się tylko na leczenie zaburzeń psychiatrycznych. Wacława Trawińska miała na uwadze przede wszystkim zdrowie psychiczne dzieci; dzięki jej aktywności uruchomiono 1 października 1955 roku Poradnię Ortofoniczną dla Dzieci, a w październiku 1957 roku Dziecięcą Poradnię Zdrowia Psychicznego, zatrudniono w niej lekarza psychiatrę dziecięcego, psychologa oraz psychoterapeutę w świetlicy obserwacyjnej.

Od października 1956 roku kierownictwo przychodni czyniło wysiłki na rzecz zorganizowania specjalnej spółdzielni pracy dla „ozdrowieńców psychicznych”, co zostało zrealizowane dopiero w 1961 roku. Wtedy to powstał Zakład Pracy Chronionej „Relax” dla pacjentów poradni, w którym mogli otrzymać pracę i opiekę lekarsko-psychologiczną. Po Warszawie i Toruniu była to trzecia placówka w Polsce.

Z polecenia Kuratorium Szkolnego w Katowicach, w maju 1959 roku, pani psycholog Trawińska zorganizowała w lokalu PZP Ośrodek Selekcyjny do badania i kwa-

lifikowania dzieci podejrzanych o niepełnosprawność umysłową w celu kierowania ich do szkół i zakładów specjalnych. Do współpracy zaangażowano rodziców małych pacjentów; na zebraniu rodziców 1 stycznia 1963 roku utworzył się Komitet Akcji Rodziców, który pracował nad utworzeniem w Częstochowie półinternatu ze szkołą dla dzieci głębiej upośledzonych. Czyniono również starania o zorganizowanie zakładu pracy chronionej dla młodzieży upośledzonej (będącej w wieku 15–20 lat). Zakład ten pod nazwą „Zachęta” uruchomiono 16 września 1964 roku. Znalazło tam pracę i opiekę lekarsko-psychologiczną 35 osób. Był to pierwszy tego typu zakład w kraju. Komitet Akcji Rodziców przekształcił się w Zarząd Koła Dzieciom Specjalnej Troski, Oddział Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Częstochowie; zarząd działał przy PZP.

Kierownictwo i pracownicy poradni mieli poparcie i pomoc ze strony rodziców. Wspólnie organizowano różnego rodzaju przedsięwzięcia dla dzieci z upośledzeniem, np. spotkania z okazji św. Mikołaja czy Świąt Bożego Narodzenia („choinka”) oraz kolonie. Czyniono usilne starania o otwarcie szkoły specjalnej dla dzieci głębiej upośledzonych. Pierwszy oddział pod nazwą „Szkoły Życia” powstał w roku szkolnym 1955/1956 przy Szkole Specjalnej nr 5 na Ostatnim Groszu. Była to trzecia placówka uruchomiona w Polsce, po Warszawie i Poznaniu.

Ożywiona działalność psychologów PZP i Ośrodka Selekcyjnego osłabła po śmierci Wacławy Trawińskiej (zm. w lipcu 1965 roku). Istniejące placówki jednak dalej prowadziły programową działalność.

Należy podkreślić, że osiągnięcia psychologów PZP, pracujących w latach 1950–1965 pod kierownictwem Wacławy Trawińskiej, miały istotny wkład w rozwój szkolnictwa specjalnego w Częstochowie i poprawę zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.

Cecylia Krawczyk

EDUKACJA PRZEZ SZTUKĘ

Anna Błoch

Zespół Szkół Muzycznych im. M.J. Żebrowskiego
w Częstochowie

METODA KSZTAŁCENIA MUZYCZNEGO WEDŁUG EMILA JAQUES-DALCROZE'A

Marzy mi się taki system kształcenia muzycznego, w którym ciało ludzkie samo przez się będzie grało bezpośrednią rolę między dźwiękiem a myślą, stanie się po prostu instrumentem do wyrażania naszych wrażeń

E. Jaques-Dalcroze

Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie metody Emila Jaques-Dalcroze'a oraz dostarczenie materiałów pomocniczych nauczycielom wychowania przedszkolnego, którzy stanęli przed trudnym zadaniem prowadzenia zajęć umuzykalniających dla dzieci. Jest przeznaczona także dla nauczycieli, którzy chcą urozmaicić swoje zajęcia z uczniami na etapie wczesnoszkolnym. W pierwszej części znajduje się opis założeń metody Rytmiki, w drugiej przykładowy zbiór zabaw i ćwiczeń muzyczno-ruchowych, który może posłużyć jako inspiracja przy realizacji własnych pomysłów.

Rytmika jako metoda jest bardzo złożona i wymaga od nauczyciela wykształcenia muzycznego. Umiejętności improwizacji na fortepianie, szerokiej wiedzy ogólnomuzycznej, wykształconego słuchu muzycznego, wrażliwości muzycznej, ponieważ to właśnie muzyka jest istotą metody. Natomiast każdy nauczyciel dzięki pogłębianiu wiedzy na jej temat może wykorzystywać wybrane elementy podczas swoich zajęć, kształcąc wrażliwego młodego człowieka.

Emil Jaques-Dalcroze urodził się 6 lipca 1865 roku w Saint-Croix w Szwajcarii.

Od najmłodszych lat interesował się równoległe muzyką i teatrem, co miało duży wpływ na jego twórczość. Studiował w Paryżu, Genewie, Wiedniu, występował w amatorskim zespole teatralnym, był członkiem Klubu Młodych literatów. Pełnił funkcję

wykładowcy harmonii teoretycznej i solfeżu w konserwatorium w Genewie oraz konserwatorium w Lozannie. Komponował głównie utwory i piosenki dla dzieci, dał się poznać jako znakomity pianista – improwizator. Podejmując pracę, Emil Jaques-Dalcroze aby odróżnić się od swojego belgijskiego kolegi, kompozytora o tym samym imieniu i nazwisku, dodał do nazwiska rodowego drugi człon – Dalcroze. Podczas prowadzenia zajęć teoretycznych zauważył, że jego studenci w trakcie słuchania muzyki odruchowo poruszają się, np. wybijają rytm palcami lub stopami, kiwają głową, kołyszą się, podkreślają ruchami ramion i głowy akcenty w muzyce itp. Intensywne poszukiwania pedagogiczne zrodziły ideę „gimnastyki rytmicznej”, którą po latach nazwał rytmiką.

Na metodę stworzoną przez Emila Jaques-Dalcroze'a składają się trzy ogniwa: rytmika, solfeż (czytanie nut głosem) oraz improwizacja.

Rytmika używa ciała wprawionego w ruch jako formy wyrazu dla muzyki.

Emil Jaques-Dalcroze wymienia najważniejsze cele swojej metody: „rozwijanie wrażliwości muzycznej w całym organizmie, tworzenie poczucia porządku i równowagi po obudzeniu wszystkich możliwości motorycznych, rozwijanie wyobraźni”.

Mówi, że „cała metoda opiera się na następującej zasadzie: praktyka powinna po-

przedzać teorię, której zasady należy podawać dzieciom wówczas, kiedy doświadczają zjawiska, z którego zasady te wypływają”. Ćwiczenia ruchowe pomagające w realizacji założeń rytmiki to przede wszystkim: ćwiczenia inhibicyjno-incytacyjne (polegające na szybkim pobudzaniu i hamowaniu ruchu), improwizacja ruchowa i ćwiczenia koordynacji ruchowej. Formy aktywności ruchowej oparte są głównie na ruchu naturalnym, instynktownym. Rytmika nie ma ściśle określonej techniki ruchowej. Wykorzystywane techniki taneczne nie są celem samym w sobie. Stanowią podstawę do poszukiwań najlepszej formy wyrazu muzyki. Elementy dzieła muzycznego poddawane analizie podczas zajęć rytmiki to m.in. dynamika (natężenie dźwięku), artykulacja (sposób wydobywania dźwięku), agogika (tempo utworu), barwa (instrumentacja), kształt linii melodycznej, frazowanie, rytm. I choć rytm jest najbardziej namacalną i charakterystyczną cechą rytmiki, stanowi on jedynie punkt wyjścia. Najważniejsze jest, by uruchomić uwagę, inteligencję, wrażliwość i w końcu ruch.

Solfeż to nauka śpiewania z zapisu nutowego. Reforma nauczania solfeżu według Jaques-Dalcroze’a polegała głównie na położeniu nacisku na kształcenie słuchu wewnętrznego i wyobraźni muzycznej poprzez śpiewanie. Czytanie nut w jego metodzie poprzedzone jest śpiewaniem bez zapisu, dzięki czemu uczeń musi być bardzo aktywny, uruchomić wyobraźnię. Takie podejście do nauki solfeżu pomaga przede wszystkim w wykształceniu słuchu muzycznego, rozwinięciu umiejętności myślenia muzycznego, rozbudzeniu zainteresowań muzycznych, wdrożeniu do prawidłowego śpiewu, wykształceniu słuchu wysokościowego i melodycznego, poczucia tonalnego, słuchu harmonicznego, pamięci muzycznej, wyobraźni muzycznej oraz inwencji twórczej. Śpiewanie piosenek i fragmentów utworów w połączeniu z ruchem lub grą na instrumentach perkusyjnych jest jednym z najważniejszych ćwiczeń pomagających zrealizować wyżej wymienione cele.

Improwizacja to proces tworzenia utworu w czasie jego wykonywania. W metodzie rytmiki funkcjonują dwa rodzaje improwizacji:

- fortepianowa – wykonywana przez nauczyciela podczas lekcji, pobudzająca ucznia do ruchu,

- ruchowa, głosowa, na instrumentach perkusyjnych – jako sposób aktywności ucznia.

Dzięki tej formie w najpełniejszy sposób realizowane jest założenie metody Jaques-Dalcroze’a, czyli aktywne przeżycie muzyki. Uczeń słucha, przeżywa, analizuje i w końcu w sposób kreatywny przedstawia muzykę. Sam dobiera ruch, materiał dźwiękowy, wartości rytmiczne, które według niego najlepiej wyrażają muzykę.

Połączenie wszystkich trzech ogniw metody Emila Jaques-Dalcroze’a – rytmiki, solfeżu i improwizacji – stosujemy w takich formach realizacji ćwiczeń jak:

- ćwiczenia słuchowe,
- ćwiczenia głosowe,
- ćwiczenia ruchowe,
- ćwiczenia słuchowo-ruchowe,
- ćwiczenia słuchowo-głosowe,
- ćwiczenia słuchowo-głosowo-ruchowe.

W planowaniu lekcji rytmiki najważniejsze jest określenie celu oraz tematu zagadnienia muzycznego, które będziemy realizować. Ćwiczenia powinny być logicznie połączone, w kolejności zwiększającej stopień trudności. Lekcja powinna zawierać wszystkie elementy metody – ruch, śpiew i improwizację, a ćwiczenia oraz materiał dźwiękowy (piosenki, utwory muzyczne) powinny być dostosowane do wieku odbiorców. Cały proces kształcenia powinien odbywać się poprzez zabawę, natomiast jak mówi Marzena Brzozowska-Kuczkiewicz w swej książce „Emil Jaques-Dalcroze i jego Rytmika”: „Jeśli lekcja dostarcza tylko radości, okazji do wyżycia się w zabawie, będzie stanowił seans rozrywkowy złożony z gier i zabaw, ale nie będzie prawdziwą lekcją, która uczy”.

Metoda Emila Jaques-Dalcroze’a stosowana jest na całym świecie. Jej sukces zauważamy poprzez wprowadzenie rytmiki do różnych ośrodków wychowawczych – żłobków, przedszkoli, szkół oraz ośrodków opiekuńczo-rehabilitacyjnych czy ośrodków terapeutycznych. Dzieje się to za sprawą wszechstronności metody, która nie tylko uzupełnia kształcenie muzyków, ale także umuzykalnia człowieka na każdym etapie rozwoju.

Rozwija wrażliwość muzyczną w całym organizmie, harmonizuje system nerwowy, kształci właściwe postawy społeczne.

* * *

**ZABAWY I ĆWICZENIA MUZYCZNO-RUCHOWE
WEDŁUG METODY RYTMIKI
EMILA JAQUES-DALCROZE'A**

Cele ogólne:

- rozwijanie wrażliwości muzycznej,
- rozwijanie ekspresji muzyczno-ruchowej,
- rozbudzenie zainteresowań muzycznych,
- wykształcenie trwałego zamiłowania do muzyki.

Cele szczegółowe:

- rozbudzenie wrażliwości muzycznej i zamiłowania do śpiewu, muzyki i ruchu przy muzyce,
- wdrożenie ucznia do prawidłowego śpiewu,
- kształcenie poczucia rytmu,
- kształcenie wrażliwości na zmiany zachodzące w muzyce,
- kształcenie pamięci muzycznej,
- kształcenie wyobraźni muzycznej,
- kształcenie inwencji twórczej,
- kształcenie umiejętności świadomego postrzegania zjawisk muzycznych i ich słuchowej analizy,
- uaktywnianie i rozwijanie zdolności twórczych dziecka,
- zapoznanie z nazwą, budową i sposobem gry na instrumentarium Orffa,
- rozwijanie zdolności improwizowania,
- kształcenie zdolności współpracy w grupie,
- kształcenie umiejętności samokontroli i samooceny.

Metody i formy realizacji:

Ćwiczenia:

- ruchowe,
- głosowe,
- słuchowo-ruchowe,
- słuchowo-głosowe.

Uwagi do realizacji:

Poniższy zbiór ćwiczeń przeznaczony jest dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Zawiera wybrane zagadnienia z zakresu metodyki rytmiki z uwzględnieniem trzech podstawowych ogniw metody: ruchu, śpiewu i improwizacji. Przedstawiony materiał nie obejmuje wszystkich zagadnień z dziedziny kształcenia muzycz-

nego, a jedynie kilka, które według mnie są bardzo istotne w procesie umuzykalnienia. Podane wskazówki metodyczne mają pomóc w dostosowaniu ćwiczeń do wieku uczniów.

1. Puls**a) Reakcja ruchowa na puls.**

Pomoce dydaktyczne: piłki.

Dzieci siedząc w kole na podłodze, podają sobie po kolei piłkę w pulsie dowolnego utworu z zakresu muzycznej literatury dziecięcej. Na hasło „hop” następuje zmiana kierunku podawania piłki.

Wskazówki metodyczne:

Dzieciom starszym można dać kilka piłek równocześnie.

Ćwiczenie to może być wykonywane także do akompaniamentu granego przez nauczyciela np. na instrumencie perkusyjnym. W tym przypadku warto zastosować zmiany tempa.

b) Wykonywanie pulsu do piosenki.

Dzieci śpiewają wybraną przez nauczyciela piosenkę, jednocześnie grając jej puls na instrumentach perkusyjnych. Na przerwę w muzyce uczniowie mają za zadanie zaprzestać śpiewać, nie przerywając wybijania pulsu.

Wskazówki metodyczne:

Ćwiczenie to należy wykonać wraz z akompaniamentem do piosenki lub a'capella (bez akompaniamentu) do kilku piosenek o różnych tempach.

c) Improwizacja ruchowa.

Dzieci naśladową ruch ulubionego zwierzęcia w pulsie dowolnego utworu z zakresu muzycznej literatury dziecięcej. Nauczyciel co pewien czas przerywa muzykę, podczas gdy uczniowie mają za zadanie utrzymać puls.

Wskazówki metodyczne:

Należy zastosować kilka utworów w różnych tempach.

2. Dźwięki wysokie i niskie**a) Dźwięki niskie.**

Dzieci ustawione parami jeden przed drugim poruszają się swobodnie do utworu „Słoń” C. Saint-Saënsa, naśladowując sposób poruszania się słonia.

b) Dźwięki wysokie.

Pomoce dydaktyczne: obręcze gimnastyczne.

Na podłodze rozłożone są obręcze gimnastyczne odpowiadające ilości dzieci, symbolizujące „skorupkę jajka”. Gdy dzieci usłyszą utwór M. Musorgskiego „Taniec kurcząt w skorupkach”, wchodzi do środka obręczy, podnoszą ją na wysokość pasa i swobodnie improwizują ruch do muzyki, naśladując sposób poruszania się kurcząt.

Wskazówki metodyczne:

W celu samodzielnego rozpoznania przez dzieci wysokości dźwięków przykład a i b można połączyć w jedno ćwiczenie.

c) Rozpoznawanie dźwięków wysokich i niskich.

Pomoce dydaktyczne: sznurek ilustrujący linię, dwa instrumenty perkusyjne: trójkąt i bębenek.

Przygotowanie: Podział dzieci na dwójkę solistów i pozostałą część grupy.

Grupa ustawiona jest w szeregu przed rozłożonym na podłodze sznurkiem ilustrującym linię. Soliści (jedno dziecko z trójkątem, drugie z bębniem) stoją obok grupy, improwizując na przemian rytmy na swoim instrumencie.

Grupa reaguje odpowiednio na dźwięki: gdy usłyszą trójkąt przeskakują nad linię, gdy usłyszą bębenek przeskakują pod linię.

Wskazówki metodyczne:

Przy realizacji ćwiczenia z dziećmi młodszymi, w celu uniknięcia równoczesnego grania na obu instrumentach, nauczyciel powinien pokazywać ręką, kiedy gra trójkąt a kiedy bębenek. Dzieci starsze należy zachęcić, by same próbowały się „wczuć”, podkreślając, że nie mogą grać równocześnie. Można także podzielić dzieci przeskakujące przez linię na dwie grupy – jedną reagującą na dźwięki wysokie, drugą na niskie. W tym przypadku instrumenty mogą grać razem.

d) Improwizacja ruchowa.

Pomoce dydaktyczne: wstążki gimnastyczne, dzwonki chromatyczne.

Nauczyciel lub wybrany uczeń improwizuje na dzwonkach chromatycznych dźwięki wysokie i niskie. Dzieci improwizują ruchem wstążek gimnastycznych słyszając melodię – gdy usłyszą

dźwięki wysokie – nad głową, gdy usłyszą dźwięki niskie – nad podłogą. Improwizacja nauczyciela lub wybranego ucznia zamiast na dzwonkach chromatycznych może być wykonana głosem na sylabie „la”.

Wskazówki metodyczne:

Należy zwrócić uwagę, by improwizacja nauczyciela bądź wybranego ucznia była zróżnicowana artykulacyjnie (np. legato – łącząc dźwięki, staccato – krótko, oddzielnie) i dynamicznie (np. piano – cicho, forte – głośno).

e) Zapoznanie dzieci z kluczami muzycznymi.

Pomoce dydaktyczne: ilustracja klucza wiolinowego i basowego.

Po wykonaniu ćwiczeń na dźwięki wysokie i niskie należy pokazać dzieciom ilustrację i zaznajomić z nazwą kluczy muzycznych „otwierających” pięciolinię: wiolinowym – dla dźwięków wyższych i basowym – dla dźwięków niższych. Rozmowę na ten temat warto rozpocząć od pytań dotyczących różnych rodzajów kluczy używanych w życiu codziennym (klucze do drzwi, klucze – narzędzia itp.).

3. Kierunek linii melodycznej

a) Improwizacja na dzwonkach chromatycznych.

Pomoce dydaktyczne: dzwonki chromatyczne dla każdego dziecka.

Nauczyciel lub wybrany uczeń jest „dyrygentem”. Gdy „dyrygent” podnosi ręce do góry, uczniowie grają melodię wznoszącą, gdy opuszcza ręce, uczniowie grają melodię opadającą.

Wskazówki metodyczne:

Przed rozpoczęciem ćwiczenia należy zaprezentować dzieciom możliwości wykonania melodii: dźwięki po kolei, glissando (płynne przejścia od jednego do drugiego dźwięku) lub improwizowanie melodii ze skokami interwałowymi.

b) Improwizacja ruchowa.

Pomoce dydaktyczne: gumy pasmanteryjne.

Przygotowanie: przydzielenie dzieciom numerów od 1 do 12.

Każde dziecko otrzymuje fragment gumy pasmanteryjnej. Podczas słu-

chania utworu „Buleczka z masłem” W.A. Mozarta uczniowie reagują ruchem na glissando (płynne przejścia od jednego do drugiego dźwięku) występujące w utworze, w kolejności przydzielonej przez nauczyciela – rozciągają lub zwijają gumy zgodnie z kierunkiem linii melodycznej. We fragmentach gdzie glissando nie występuje, improwizują swobodnym ruchem z gumą.

4. Gama C-dur

a) Gra na instrumentach.

Pomoce dydaktyczne: tuby diatoniczne. Uczniowie poruszają się swobodnie po sali podczas słuchania utworu w tonacji C-dur (np. Symfonia nr 82 „Nie-dźwiedź” J. Haydna). Na przerwę w muzyce nauczyciel wykonuje cztery uderzenia pulsu na instrumencie perkusyjnym, po czym po kolei każde dziecko gra swój dźwięk gamy C-dur na tubie diatonicznej, w odpowiedniej kolejności. Warto zachęcić dzieci, by podczas grania jednocześnie zaśpiewały swój dźwięk.

Wskazówki metodyczne:

Młodszym dzieciom należy wyznaczyć kolejność gry przy pomocy kolorów tub. Dzieci starsze mogą odczytać nazwę dźwięku z tuby.

b) Piosenka o gamie C-dur.

Pomoce dydaktyczne: ilustracje obrazujące słowa piosenki odpowiadające liczbie dzieci.

Dzieci stojąc w kole, śpiewają piosenkę pt. „Alfabet muzyczny” (muz. R. Rodger, słowa polskie H. Wierzbicka i M. Tomaszewska) i podnoszą jednocześnie nad głowę swoją ilustrację dotyczącą odpowiedniego fragmentu piosenki.

c) Realizacja ruchowa piosenki.

Dzieci wraz z nauczycielem wymyślają sposoby ilustracji ruchowej słów piosenki pt. „Alfabet muzyczny”, po czym wykonują je podczas śpiewania.

Np. „Do jak śliczny domek z kart” – składają ręce nad głowę, tworząc „daszek”,

„Re jak rechot w stawie żab” – przykucają jak żaby itd.

Anna Błoch

Bibliografia:

- Jaques-Dalcroze E., *Pisma wybrane*, tł. Magdalena Bogdan, Barbara Wakar, WSiP, Warszawa 1992.
- Brzozowska-Kuczkiewicz M., *Emil Jaques-Dalcroze i jego Rytmika*, WSiP, Warszawa 1991.
- Dasiewicz-Tobiasz A., Kępska A., *Rytmika w klasach I-III*, WSiP, Warszawa 1985.

Krystyna Badora

Agnieszka Jakubowska

Zespół Szkolno-Przedszkolny
w Hutkach

„CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM” W ZSP W HUTKACH

Już drugi rok nasza szkoła jest członkiem Fundacji „Cała Polska czyta dzieciom”. Fundacja „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom” została założona w grudniu 1998 r. przez Irenę Koźmińską.

Jej celem jest wspieranie rozwoju emocjonalnego, psychicznego, umysłowego oraz moralnego dzieci i młodzieży poprzez działania oświatowe, edukacyjne i promocyjne.

Kampania „Cała Polska czyta dzieciom” skierowana jest głównie do rodziców. Jednak wielu z nich nie znajduje czasu ani motywacji, aby czytać swoim dzieciom. Dlatego też w ramach Kampanii powstały programy „Czytające szkoły” i „Czytające przedszkola”. Istotą programu jest codzienne czytanie uczniom dla przyjemności. Jest to sprawdzony sposób na zainteresowanie dzieci książką, rozbudzanie w nich potrzeby czytania – wychowanie czytelników. Czytelnicy – osoby, które dużo czytają – lepiej radzą sobie z nauką, pracą zawodową i z wyzwaniami życia. Koordynatorem programu w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Hutkach jest pani Krystyna Badora.

19 listopada 2014 r. w ramach programu „Czytające szkoły” i „Czytające przedszkola” gościliśmy w naszej szkole znanego aktora Teatru Dramatycznego w Częstochowie – pana Michała Kulę.

Aktor na spotkaniu z uczniami klasy I, III i przedszkolakami czytał utwór Jana Brzechwy „Pchła Szachrajka”. Mistrzowska interpretacja tekstu bajki zachwyciła małych słuchaczy.

Wszyscy z zainteresowaniem słuchali kolejnych psot tytułowej Pchły. Chwile skupienia przerywane były wybuchami śmiechu.

Pan Michał Kula nagrodzony został przez dzieci gromkimi brawami oraz zaproszony na kolejne spotkania. Tego samego dnia aktor spotkał się również z gimnazjalistami. Spotkanie przebiegało w bardzo miłej atmosferze, aktor barwnie opowiadał o tajnikach pracy aktorskiej, dawał wskazówki młodzieży, jak radzić sobie ze stresem przed występem.

Uczniowie zadawali wiele pytań, dotyczących między innymi najtrudniejszych ról, najdziwniejszej charakterystyki oraz sposobów przygotowywania się do roli. Na wszystkie pytania nasz gość odpowiadał bardzo chętnie, a swoje odpowiedzi wzbogacał o liczne anegdoty, co bardzo podobało się gimnazjalistom.

Młodzież podczas spotkania z aktorem dowiedziała się, że wykonywanie tego zawodu ma wiele blasków, ale ma też cienie. Szczególną uwagę zwróciła na to, że praca aktora jest bardzo ciężka i wyczerpująca, wymaga wiele zaangażowania i poświęceń.

Dostrzegła również różnicę między aktorstwem teatralnym a filmowym. Spotkanie było bardzo pouczającą i nietypową lekcją.

Krystyna Badora
Agnieszka Jakubowska

EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA

dr Cecylia LangierAkademia im. J. Długosza w Częstochowie
Wydział Pedagogiczny
Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej

STORYLINE JAKO METODA AKTYWNEGO UCZENIA SIĘ W EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

We współczesnej rzeczywistości edukacyjnej zachodzi wiele przeobrażeń, których celem jest dostosowanie kształtu edukacji do dokonujących się zmian społecznych, politycznych i ekonomicznych. Naczelnym zadaniem szkoły jest wyposażenie ucznia w kompetencje umożliwiające mu właściwe funkcjonowanie w społeczeństwie i aktywne uczestniczenie w procesie przemian. Przygotowanie rozpoczyna się już w pierwszych latach pobytu dziecka w szkole, gdy kształtowane są podstawowe, kluczowe kompetencje ucznia, niezbędne do dalszego rozwoju. Dlatego najważniejszym celem współczesnej edukacji wczesnoszkolnej jest stymulowanie harmonijnego rozwoju wszystkich sfer osobowości dziecka poprzez pobudzanie jego twórczej aktywności, owocującej zdobywaniem nowych i rozwinięciem wcześniej posiadanych kompetencji.

Podstawowym zadaniem nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej jest stworzenie warunków do optymalnego rozwoju dzieci, zgodnie z ich potrzebami, możliwościami rozwojowymi i zainteresowaniami. Dlatego organizując proces dydaktyczny muszą zaplanować takie strategie, które pobudzą uczniów do wielostronnej aktywności i działań twórczych, w wyniku których samodzielnie zdobędą nową wiedzę i umiejętności. Zdaniem Krystyny Rau i Ewy Ziętkiewicz „uczenie się jest efektywne, gdy angażuje nie tylko umysł, ale i emocje, gdy daje uczniom możliwość bycia częścią twórczym niż odtwórczym”¹. Należy więc jak najczęściej dostarczać okazji, w których uczniowie stają się twórcami, odkrywcami lub

eksperymentatorami, poznającymi nowe pojęcia i wartości. Ich rodzaj zależy od inicjatywy nauczyciela, który planując proces dydaktyczno-wychowawczy określa jego efekty.

METODY AKTYWIZUJĄCE W EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Ważny element planowania procesu dydaktyczno-wychowawczego stanowi wybór odpowiedniej strategii, która umożliwi uczniom zdobycie nowej wiedzy i opanowanie umiejętności, wraz z biegłością posługiwania się nimi w praktyce. Istotne jest przy tym uwzględnienie również zdolności i zainteresowań dzieci, co może podnieść atrakcyjność zajęć i wywołać większe zaangażowanie uczestników. Celem nauczyciela jest więc takie zorganizowanie procesu edukacyjnego, aby wywołać u uczniów aktywność poznawczą, wyrażającą się w czynnym uczestnictwie w procesie².

Mając na celu samodzielne zdobywanie wiedzy przez uczniów należy zastosować metody kształcenia zaliczone przez Wincentego Okonia³ do grupy metod problemowych (poszukujących). Istotą ich stanowi samodzielne odkrywanie wiedzy przez uczniów, w wyniku własnej aktywności. Rola nauczyciela polega tutaj na stworzeniu odpowiedniej sytuacji i kierowaniu twórczym procesem poznania. Organizuje w odpowiedni sposób przestrzeń edukacyjną, wywołuje sytuacje problemowe i inspirowanie działań uczniów. Uczniowie natomiast rozwiązują sytuacje problemowe, wykonują zadania oraz dokonują odkryć, dostrzegając przy tym pewne zasady i prawidłowości. Do

tej grupy należą metody sytuacyjne, symulacyjne, zadaniowe, gry dydaktyczne itp.

Metody aktywizujące zajmują szczególne miejsce w edukacji wczesnoszkolnej. Ułatwiają wielopłaszczyznową integrację, przez co sprzyjają holistycznemu wspieraniu rozwoju dziecka. Pobudzają różne formy aktywności i inspirują do twórczych działań. Dzieci w atrakcyjny sposób „odkrywają” nową wiedzę, zdobywają nowe umiejętności i ćwiczą sprawność. Tak zdobyta wiedza jest trwała i operacyjna. Aby jednak zastosowana metoda dała zamierzony efekt, należy dostosować jej wybór do celów zajęć oraz możliwości rozwojowych i zainteresowań dzieci. Dlatego planując zajęcia z wykorzystaniem metod aktywizujących należy uwzględnić:

- stworzenie odpowiedniej przestrzeni edukacyjnej, która będzie sprzyjała aktywności twórczej, pobudzała do myślenia i zachęcała do działania,
- dokonać właściwego wyboru metod i technik, pobudzających różnorodne formy aktywności i uwzględniające różne style uczenia się dzieci, zgodnie z ich preferencjami poznawczymi⁴.

Właściwe zaplanowanie procesu edukacyjnego i dobór właściwych metod aktywizujących gwarantuje skuteczność działań edukacyjnych i sprzyja właściwemu, wielostronnemu rozwojowi uczniów.

Najważniejszym walorem wykorzystywania twórczych metod w pracy z małymi dziećmi jest postawienie ucznia w sytuacji, w której odczuwa potrzebę podejmowania działań, a rozwiązanie problemu i zdobycie nowej wiedzy daje mu satysfakcję i zwiększa poczucie własnej wartości. Ten motywacyjny czynnik sprawia, że aktywność dzieci przynosi zamierzone efekty edukacyjne.

STORYLINE JAKO METODA KSZTAŁCENIA

Mało znaną w Polsce metodą aktywizującą, wykorzystywaną w pracy z małymi dziećmi, jest Storyline, nazywana także metodą opowieści wychowawczej, metodą tematu, metodą fabuły lub też metodą szkocką. Powstanie jej związane jest z reformą szkolnictwa szkockiego w latach 60. i 70. XX wieku. W związku z opracowaniem holistycznej koncepcji edukacji, opartej na wszechstronnym i harmonijnym rozwoju dzieci zrodziła się potrzeba stworzenia

właściwych strategii, umożliwiających ich realizację. Grupa pracowników Jordanhill College of Education w Glasgow, pod kierunkiem Steve’a Bella przygotowała koncepcję integrowania treści przedmiotowych w oparciu o wątek opowieści, wyznaczający główną linię zajęć. Obecnie w szkolnictwie angielskim i holenderskim jest to bardzo popularna metoda pracy z dziećmi w młodszych wiekach szkolnym⁵.

Podstawowym założeniem Storyline jest stworzenie uczniom dogodnych warunków do samodzielnej, twórczej aktywności, z wykorzystaniem ich wcześniejszej wiedzy i doświadczeń. W tym celu wiąże się narracje z dialogami, gramy dydaktycznymi i elementami dramy. Pobudza i łączy różnorodne rodzaje aktywności: poznawczą, emocjonalną, ruchową. Podczas tak zorganizowanych, wspólnych działań w grupie uczniowie doświadczają szeregu intensywnych przeżyć wpływających na postrzeganie i rozumienie otaczających sytuacji zdarzeń. Dzięki tak pobudzonej wielostronnej aktywności lepiej myślą i zapamiętują, przez co łatwiej zdobywają, przyswajają i utrwalają nową wiedzę⁶.

Praca poprzez metodę fabuły polega na opowiadaniu nauczyciela jakiejś historii. Może ona być rzeczywista, odnosić się do aktualnych wydarzeń w klasie, okolicy lub na świecie, lub nierzeczywista – wymyślona przez nauczyciela, zaczerpnięta z literatury, filmu lub innych źródeł. Nauczyciel przedstawia historię, przerywając co pewien czas opowiadanie, aby zadać dzieciom kilka pytań. Pytania te stanowią bardzo ważny element omawianej metody. Dlatego podstawowe jej elementy stanowią epizody (fragmenty opowiadania) i pytania kluczowe⁷.

Akcja fabuły toczy się z reguły przez kilka dni, odpowiednio do epizodów opowiadania. Pytania formułowane przez nauczyciela po każdym epizodzie mają skłonić uczniów do myślenia i działania. Od nich zależy też rodzaj aktywności podejmowanych przez dzieci. Dlatego opowiadanie nauczyciela powinno stworzyć uczniom przyjazne środowisko umożliwiającej podejmowanie różnorodnych działań. Wskazane jest więc odwoływać się w nim do dotychczasowej wiedzy i doświadczeń uczestników. Istotne jest przy tym, aby omawiane treści można było odnieść do aktualnej, współczesnej rzeczywistości, gdyż umożliwi to

uczniom dokonanie właściwej oceny sytuacji⁸.

Metoda Storyline często przyrównywana jest do metody projektu. Podobieństwo polega na prowadzeniu przez kilka dni zajęć skupionych wokół jednego zagadnienia określonego tematem. Osią tego projektu jest przygotowana przez nauczyciela fabuła, ale przebieg i efekty uzależnione są od (zaplanowanych) aktywności uczniów. Rola nauczyciela polega na tym, aby dzięki odpowiednio sformułowanym pytaniom wywołać u uczniów określone rodzaje aktywności. Dlatego przygotowując scenariusz zajęć z zastosowaniem metody Storyline, należy szczegółowo przemyśleć i zaplanować wszystkie jego elementy.

STRUKTURA I PRZEBIEG STORYLINE

Metoda Storyline ma charakter otwarty, to znaczy, że wiele jej elementów powstaje podczas zajęć, w wyniku aktywności uczestników. Wymaga więc starannego przygotowania, aby można było przeprowadzić ją w określonym czasie, miejscu i osiągnąć zamierzone cele.

Stanowi ona rodzaj modułu składającego się z kilku istotnych elementów. Podstawowymi częściami modułu są epizody i pytania kluczowe, które pobudzają uczniów do podjęcia zaplanowanych aktywności. Stanowią one podstawę planowania zajęć i są ściśle związane z ich celami i planowanymi efektami kształcenia.

Przygotowanie scenariusza należy rozpocząć od wyboru rodzaju historii. Istnieją dwa podstawowe rodzaje opowiadań wykorzystywanych w Storyline:

- scenariusz oparty na organizacji jakiegoś fikcyjnego przedsięwzięcia,
- scenariusz oparty na opowiadaniu historii, prawdziwej lub fikcyjnej – wymyszonej przez nauczyciela lub zaczerpniętej z literatury pięknej⁹.

O wyborze powinny tutaj zdecydować cele zajęć, rodzaje integrowanych edukacji oraz planowane efekty. Ważne są również zainteresowania, potrzeby edukacyjne dzieci, gdyż mogą one zdeterminować przebieg zajęć. Decyzja ta wpłynie na organizację pozostałych etapów.

Kolejnym krokiem jest dobór właściwego tematu, wokół którego, przez kilka kolejnych dni, będzie toczyła się linia opowiada-

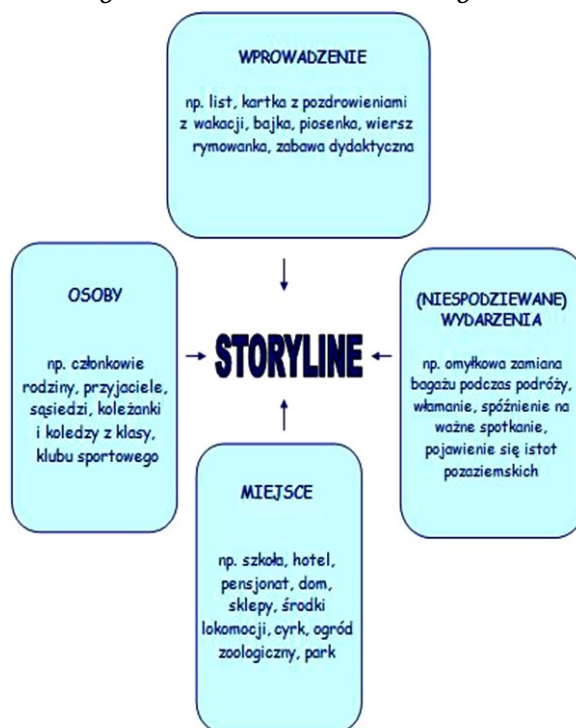
nia. Musi być on zgodny z określonymi celami kształcenia oraz zainteresowaniami uczniów. Następnie przygotowuje się plan zajęć, obejmujący realizację różnych wątków tematu przewodniego. Każdy moduł musi zawierać kilka elementów składających się na historię.

Są to:

- osoba lub osoby pojawiające się w opowiadaniu,
- miejsce wydarzeń,
- czas wydarzeń,
- wydarzenie/wydarzenia¹⁰.

Przygotowując poszczególne elementy opowiadania należy pamiętać o konieczności dostosowania do rzeczywistych sytuacji i możliwość odniesienia do doświadczeń osobistych uczniów. Umożliwi to im właściwe zrozumienie przekazu i włączenie się w tworzenie opowiadania. Moduł metody Storyline można przedstawić w formie graficznej.

Rys. 1. Struktura modułu Storyline

Źródło: M. Materniak, *Podejście storyline – kreatywna współpraca nauczyciela i ucznia w procesie wczesnej nauki języka obcego [w:] D. Sikora-Banasiak (red.), Wczesnoszkolne nauczanie języków obcych. Zarys teorii i praktyki, Warszawa 2009.*

Po ustaleniu tematu i przebiegu opowieści należy podzielić ją na części – epizody, tworzące scenariusz całego projektu. W strukturze powinny pojawić się trzy rodzaje epizodów: pierwszy, środkowe i końcowy.

Epizod pierwszy wprowadza w historię. Jego celem jest wzbudzenie zainteresowania słuchaczy, wywołanie odpowiedniego nastroju. Tutaj mogą pojawić się różne rekwizyty np.: list, plakat, e-mail, które powinny wywołać zaciekawienie i ożywienie dzieci. Po nich następują epizody środkowe, w których toczą się wydarzenia, a dzieci rozwiązują pojawiające się problemy i zadania, rozwijając tok opowieści. Uruchamiane są przy tym różne rodzaje ich aktywności: poznawcza, społeczna, emocjonalna, techniczna, artystyczna itp. Ważny element tej części stanowi tzw. epizod zwrotny, czyli wydarzenie, które całkowicie zmienia linię akcji.

Historię zamyka epizod końcowy – podsumowujący. Stanowi on zakończenie opowieści, często niespodziewane i zaskakujące, stanowiące rozwiązanie problemu, refleksję lub puentę. Ważne jest jednak, aby dawało uczniom poczucie satysfakcji i sprawiało radość¹¹.

Następny etap przygotowywania Storyline stanowi opracowanie pytań dla dzieci, które pojawiają się po każdym epizodzie. Są to pytania zadaniowe, wpływające na rozwój opowieści.

Można tutaj wyróżnić dwa rodzaje formułowanych pytań: kluczowe i przesłuchujące. Pierwsze wyzwalają u uczniów zaangażowanie, inwencję twórczą i wywołują lub podnoszą aktywność. Stanowią też najważniejszy element metody. Natomiast pytania przesłuchujące służą naprowadzeniu dzieci na zamierzoną, poprawną odpowiedź – kierują ich myśleniem¹².

Nie odnoszą się one jednak bezpośrednio do poznanej treści, lecz stanowią rozwinięcie opowiedzianej historii. Powinny więc tak zostać sformułowane, aby pobudziły wyobraźnię dzieci, skłoniły do refleksji, pomyślności oraz wykorzystania posiadanej już wiedzy i umiejętności a – w końcowym efekcie – do podjęcia zaplanowanych aktywności. Podsumowując, można stwierdzić, że przygotowując pytania należy uwzględnić trzy zasady ich formułowania:

- „a) powinny być tak sformułowane, aby zachęcały dzieci do działania, a nie tylko do myślenia i analizowania,
- b) poszukując na nie odpowiedzi, dzieci powinny korzystać przede wszystkim z własnych doświadczeń,
- c) mają prowadzić do aktywności zaplanowanej i przewidywanej przez nauczyciela”¹³.

Ponadto pytania te powinny również mieć charakter otwarty, to znaczy, że nie istnieje na nie jedna poprawna i jednoznaczna odpowiedź. Uczniowie udzielając odpowiedzi, mają możliwość podzielenia się swoją wiedzą, poznania opinii innych oraz różnic w poglądach i podejściu do wielu spraw, w zależności od indywidualnej wiedzy i osobistych doświadczeń.

Właściwe sformułowanie pytań do kolejnych epizodów stanowi najważniejszy i najtrudniejszy element projektowania scenariusza.

Ważnym elementem przygotowania modułu Storyline jest zaplanowanie przestrzeni edukacyjnej i rekwizytów. Zajęcia powinny odbywać się w miejscu dostosowanym do realizacji poszczególnych elementów scenariusza, szczególnie pod względem przewidywanych aktywności. Historię można prowadzić w sali lekcyjnej, na dworze – w parku, na łące lub innych miejscach łączących się z danym epizodem. Można też wykorzystać kreatywność uczniów i stworzyć odpowiednie warunki w klasie. Posłużą do tego rekwizyty.

Niektóre materiały nauczyciel może przygotować wcześniej. Dotyczy to szczególnie tych pomocy, które wykorzystuje się w epizodzie wprowadzającym lub w zwrocie akcji. Resztę powinny przygotować w grupach dzieci. Rekwizyty powinny dotyczyć każdego elementu modułu, czyli postaci, miejsca, wydarzeń. Mogą to być kontury postaci lub charakterystyczne elementy wyglądu (np. wielki nos, śmieszna czapka), przedmioty kojarzące się z określonym miejscem (skrzynka pocztowa, napis „sklep” itp.), charakterystyczne elementy lub układ przestrzeni. Każda grupa stworzy w ten sposób swój własny, indywidualny fragment, przedstawiający jej punkt widzenia danej historii. Wyniki prac należy przedstawić i omówić, zwrócić uwagę na podobieństwa i różnice w ocenie i poglądach na te same zdarzenia. Można też, za zgodą dzieci, umieścić wyniki

ich pracy na tablicy lub w innym, specjalnie przygotowanym miejscu¹⁴.

Metoda Storyline jest bardzo atrakcyjna dla dzieci. Wywołuje silne emocje, budzi chęć poznania i inspiruje do działania. Jednak, aby była skuteczna, należy przy jej organizacji przestrzegać sześciu podstawowych zasad¹⁵:

1. Zasada opowieści (story)

Opowieść (story) jest centralnym punktem ludzkich doświadczeń. Nasza historia, religia, nasze dziedzictwo było przekazywane w ten sposób z pokolenia na pokolenie, poprzez tysiące lat. Gdy próbujemy zrozumieć świat, który nas otacza, poszukujemy opowieści (stories), które pomogą nam go zrozumieć. Metoda szkockiej fabuły wykorzystuje tę zasadę (opowieści) w celu nauczania określonego materiału w sposób, który najlepiej odzwierciedla rzeczywistość.

Opowieść jest najbliższa naszej pierwotnej formie poznania i zrozumienia otaczającej rzeczywistości. Dlatego opowieść w Storyline musi odnosić się do rzeczywistości.

2. Zasada oczekiwania

Każda dobra opowieść wywołuje w nas poczucie podekscytowania i oczekiwania na dalszy rozwój zdarzeń. Również dzieci chcą wiedzieć: „co wydarzy się dalej”. Oczekiwanie pojawia się również po zakończeniu historii, gdy dzieci zadają pytanie: „o czym będzie następna historia?” Oczekiwanie zapewnia, że dzieci kontynuują naukę, niezależnie od tego czy są w domu czy w szkole. Dzieje się tak, ponieważ są zaangażowane w proces, którego czują się częścią. Myślą o tej historii cały czas i chętnie biorą udział w lekcji, przyczyniając się do dalszego odkrywania historii. Należy zadbać o element oczekiwania.

3. Zasada nauczycielskiego sznura (liny)

Zasada ta odnosi się do bardzo ważnego elementu, jakim jest partnerstwo pomiędzy nauczycielem a uczniem w metodzie szkockiej fabuły. Metoda ta jest czasem określana jako „wspólne wymyślanie historii” ze względu na niewielką różnicę między kontrolą nad jej przebiegiem pomiędzy nauczycielem i uczniem. Nauczyciel cały czas trzyma niewidzialną linię (sznur), którą jest fabuła nastawiona na

osiągnięcie określonych celów, jednak magia sznura polega na tym, że jest on bardzo elastyczny, może się zwinąć i wiązać na najróżniejsze sposoby, pomiędzy jednym a drugim jego końcem. To daje dzieciom pewną kontrolę. Sznur jest główną drogą, jaką podążają nauczyciel i uczeń. I pomimo nieprzewidywanych zakrętów i objazdów, uczniowie wciąż podążają ścieżką zaprojektowaną przez nauczyciela i uczą się wyznaczonego materiału. Wszystkie podjęte kroki realizacji projektu muszą opierać się na współpracy i dążyć do osiągnięcia zaplanowanych efektów dydaktycznych.

4. Zasada własności

To jest z pewnością największy bodziec motywacyjny dla dzieci. Dzieci czują się odpowiedzialne, dumne i podekscytowane projektami, w których mogą odgrywać swoje role. Metoda fabuły (storyline) honoruje dzieci poprzez zadanie pytania już na samym początku: „czym jest... (np.: ta rzecz/ta postać)?” lub „jak myślisz/twoim zdaniem, jaka jest ta rzecz/postać?”. Pomysł rozpoczęcia poprzez stworzenie koncepcji przez dzieci pokazuje, że nie są one pustymi wazami, które czekają, aby je wypełnić. Kolektywnie (w grupie) wiedzą jeszcze więcej na zadany temat niż każde z nich osobno. W rzeczywistości często okazuje się, że dzieci wiedzą więcej na dany temat niż nam się wydaje. Biorąc pod uwagę pomysły dzieci i włączając je do fabuły, rozwija się tok opowieści. Należy więc potraktować własną aktywność i twórczość dzieci jako ważny element opowiedanej historii.

5. Zasada kontekstu

To podstawowa zasada i wyznacznik Storyline. Nauczanie nowych rzeczy musi być powiązane z posiadaną już wiedzą. Dzieci wzbogacają swoją wiedzę, podążając od rzeczy znanych do nieznanых. Kontekst stanowi motyw, dla którego będą się uczyły tego materiału, który my chcemy. Jeśli temat fabuły odzwierciedla rzeczywistość, to dzieci znają i rozumieją kontekst oraz są w stanie porównać go do własnego życia. Linearna struktura opowieści stanowi również dla nich czytelny kontekst. Dzieci angażują się twórczo w proces tworzenia nowych pomysłów, rozwiązań, dlatego, że opowieść tego wymaga i czują się za nią odpowiedzialne.

działni, ale także dlatego, że im na tym zależy i sprawia im to radość. Wiązanie treści historii z wiedzą i doświadczeniem dzieci stanowi więc element silnie motywujący je do pracy twórczej.

6. Zasada struktury poprzedzającej akcję
Zanim zaczniemy zachęcać dzieci do zbudowania własnego modelu koncepcyjnego, (na dany temat) musimy się upewnić, że stwarzamy im możliwość dalszego rozwoju. Musimy umożliwić im poznanie granic swojej obecnej wiedzy. Gdy osiągną ten punkt, to będą w stanie postawić własne pytania i spróbują odszukać na nie odpowiedzi. Dzieci powinny same odkryć to, czego nie wiedzą, poprzez mówienie o tym, co już wiedzą i dostrzeganie luk w tej wiedzy. Następnie, dzieci muszą otrzymać pewną strukturę, która umożliwi im samodzielne zdobycie wiedzy na interesujący je temat. Nauczyciel dostarcza odpowiednią strukturę po to, aby dzieci mogły samodzielnie prowadzić badania i dzielić się swoimi wynikami, tworzyć raporty, prezentacje, postacie. Dzięki strukturze, wszystkie dzieci mają ten sam punkt startowy. Struktura daje poczucie wolności tym dzieciom, które nie potrafią dokończyć projektów samodzielnie. Natomiast te, które nie mają takich problemów, nie muszą korzystać z takiej struktury. Podstawą tej zasady jest założenie, że każde dziecko jest w stanie rozwiązać powierzone mu zadanie, jeśli została temu nadana odpowiednia struktura¹⁶.

Powyższe zasady tworzą ramy opowieści wychowawczej i powinny stanowić podstawę projektowania zajęć. Warunkują one bowiem właściwe zaplanowanie działań nauczyciela i uczniów, umożliwiające wychowankom aktywne i twórcze zdobywanie wiedzy.

WALORY EDUKACYJNE METODY STORYLINE

W pracy dydaktyczno-wychowawczej z dziećmi w młodszym wieku szkolnym struktura zajęć oparta na tworzeniu opowieści może odegrać znaczącą rolę. Przede wszystkim dlatego, że pobudza różne rodzaje aktywności, zachęca do twórczych działań i motywuje do pracy. Dzięki niej uczniowie w sposób aktywny zdobywają nowe informacje, kształtują różnorodne sprawności i umiejętności. To co odróżnia ją od innych metod

aktywizujących, to „wartość, jaką przypisuje się wiedzy, którą uczeń posiada. Stanowi ona punkt wyjścia i rusztowanie do podejmowanych przez niego zadań w toku procesu uczenia się”¹⁷. Dzięki pytaniom kluczowym dzieci mają możliwość wyrażenia własnych opinii i sądów oraz dzielenie się swoją wiedzą z innymi.

Inną zaletą omawianej metody jest jej dostosowanie do indywidualnych możliwości uczniów. Nie ma tutaj bowiem znaczenia preferowany styl uczenia się czy uzdolnienia, gdyż podejmowane aktywności dają każdemu szansę pracy zgodnie z jego możliwościami oraz na odpowiednim dla niego poziomie trudności. Umożliwia to ćwiczenie tych samych umiejętności w różnych sytuacjach, niepowodujących znudzenia czy zmęczenia. Sprzyja to kształtowaniu różnego rodzaju kompetencji niezbędnych w codziennym życiu¹⁸.

Dużym walorem metody Storyline jest jej motywacyjny charakter. Dziecko uczestniczące w tworzeniu opowiadania czuje się osobiście zaangażowane i odpowiedzialne za jego przebieg. Dzięki temu nabiera przekonania, że to co robi, jest istotne, potrzebne i wartościowe. To powoduje zwiększenie jego aktywności i chętnie podejmowanie różnorodnych działań. Dzięki nim poszerza swoją wiedzę oraz kształtuje nowe i doskonali wcześniejsze (powtarzalne) umiejętności¹⁹.

Uczestniczenie w tworzeniu elementów opowiadania rozwija myślenie, pamięć, zdolność do analizowania, przewidywania i kojarzenia faktów. Rozwija komunikatywną warstwę języka, uczy wyrażania swoich opinii i sądów. Kształtuje także umiejętności społeczne – współpracę w grupie, rozwiązywanie konfliktów, kompromisu i negocjacji. Ważnym aspektem wychowawczym jest możliwość poznania opinii innych, porównanie z własnymi poglądami oraz dokonanie ich oceny. Sprzyja to poznaniu obowiązujących norm postępowania, uwrażliwia moralnie i rozwija osobowość. Dlatego też zalicza się Storyline do najważniejszych i najbardziej efektywnych metod w holistycznej koncepcji edukacji dziecka.

PODSUMOWANIE

Współczesną edukację cechują ciągle poszukiwania coraz to nowych rozwiązań gwarantujących lepszą skuteczność podejmowanych działań dydaktycznych i wycho-

wawczych. Całościowa koncepcja rozwoju stanowi poważne wyzwanie dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej. Konieczność wielopłaszczyznowej integracji budzi wiele niechęci i zastrzeżeń. Jednak właściwie dobrane i wykorzystane metody aktywizujące mogą ułatwić to zadanie i umożliwić osiągnięcie zamierzonych celów dydaktyczno-wychowawczych. Zaproponowana metoda Storyline jest z pewnością pracochłonna i wymaga dużego zaangażowania ze strony nauczyciela. Jest jednak przy tym atrakcyjnym sposobem pracy, dającym wszystkim – i nauczycielowi, i uczniom – dużo radości i zadowolenia. Ponadto doskonale się sprawdza w klasach z dziećmi o bardzo zróżnicowanym poziomie rozwoju, gdyż umożliwia dostosowanie działań do różnych potrzeb i możliwości. Właściwie przygotowana, dostosowana do wieku, potrzeb i zainteresowań dzieci, może stanowić ważny element edukacji holistycznej w naszym kraju.

Cecylia Langier

Przypisy:

- ¹ K. Rau, E. Ziętkiewicz, *Jak aktywizować uczniów. Burza mózgów i inne techniki w edukacji*, Poznań 2000, s. 22.
- ² K. Duraj-Nowakowa, *Integrowanie edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków 1998, s. 265.
- ³ W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2003, s. 213–214.
- ⁴ B. Kubiczek, *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się?* Opole 2007, s. 109.
- ⁵ M. Materniak, *Podjęcie storyline a proces nauczania/uczenia się języków obcych na etapie przejściowym* [w:] *Studia neofilologiczne*, red. H. Kaczmarek, M. Materniak, Częstochowa 2006, s. 84.
- ⁶ A. Gajda, *Praca z bajką metodą dramy w edukacji elementarnej*, www.dramaway.pl [dostęp 22.07.2013 r.].
- ⁷ A. Czeglik, Kicia Kocia czyli jak pracować metodą Storyline, „Bliżej Przedszkola” czerwiec 2013, s. 42.
- ⁸ A. Rozmus, R. Moderek, *Scenariusz zajęć prowadzonych Metodą Story Line w klasach nauczania zintegrowanego*, bbrzoska.w.interia.pl/word/story_line.doc [dostęp 22.07.2013 r.].
- ⁹ E. Dzikowska, E. Sola-Kuna, *Zastosowanie metody Story Line w nauczaniu zintegrowanym*, „Grupa i Zabawa” 1999 nr 3, s. 21.
- ¹⁰ M. Materniak, *Podjęcie storyline – kreatywna współpraca nauczyciela i ucznia* [w:] *Wczesnoszkolne nauczanie języków obcych. Zarys teorii i praktyki*, red. D. Sikora-Banasiak, Warszawa 2009, s. 234.
- ¹¹ A. Czeglik, Kicia Kocia... dz. cyt., s. 42.
- ¹² K. Krasieńska, *Metoda Storyline*, www.przedszkolnakrysia.yoyo.pl/storyline [dostęp 20.07.2013 r.].
- ¹³ E. Dzikowska, E. Sola-Kuna, *Zastosowanie...* dz. cyt., s. 21.
- ¹⁴ M. Materniak, *Podjęcie...* dz. cyt., s. 236–238.
- ¹⁵ Przytoczone zasady Storyline zostały opracowane przez organizację wychowawców pracujących metodą fabuły (story) European Association for Education Design – EED. Omówienie ich (w języku angielskim) zamieszczone jest na stronie http://www.storyline.org/Storyline_Design/Articles_6.html.
- ¹⁶ J. Creswell, *It's the Principle of the Thing*, http://www.storyline.org/Storyline_Design/Articles_6.html [dostęp 25.07.2013 r.].
- ¹⁷ A. Basińska, *Uczenie się metodą Storyline*, „Życie Szkoły” 2009 nr 3, s. 26.
- ¹⁸ A. Czeglik, Kicia Kocia... dz. cyt. s. 42.
- ¹⁹ E. Dzikowska, E. Sola-Kuna, *Zastosowanie...* dz. cyt., s. 23–24.

Bibliografia:

- Basińska A., *Uczenie się metodą Storyline*, „Życie Szkoły” 2009 nr 3.
- Creswell J., *It's the Principle of the Thing*, www.storyline.org/Storyline_Design/Articles_6.html.
- Czeglik A., Kicia Kocia czyli jak pracować metodą Storyline, „Bliżej Przedszkola” czerwiec 2013.
- Duraj-Nowakowa K., *Integrowanie edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków 1998.
- Dzikowska E., Sola-Kuna E., *Zastosowanie metody Story Line w nauczaniu zintegrowanym*, „Grupa i Zabawa” 1999 nr 3.
- Gajda A., *Praca z bajką metodą dramy w edukacji elementarnej*, www.dramaway.pl.
- Krasieńska K., *Metoda Storyline*, www.przedszkolnakrysia.yoyo.pl/storyline.
- Kubiczek B., *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się?* Opole 2007.
- Materniak M., *Podjęcie storyline a proces nauczania/uczenia się języków obcych na etapie przejściowym* [w:] *Studia neofilologiczne*, red. H. Kaczmarek, M. Materniak, Częstochowa 2006.
- Materniak M., *Podjęcie storyline – kreatywna współpraca nauczyciela i ucznia* [w:] *Wczesnoszkolne nauczanie języków obcych. Zarys teorii i praktyki*, red. D. Sikora-Banasiak, Warszawa 2009.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2003.
- Rau K., Ziętkiewicz E., *Jak aktywizować uczniów. Burza mózgów i inne techniki w edukacji*, Poznań 2000.
- Rozmus A., Mocherek R., *Scenariusz zajęć prowadzonych Metodą Story Line w klasach nauczania zintegrowanego*, bbrzoska.w.interia.pl/word/story_line.doc.

EDUKACJA EKOLOGICZNA

Beata Wyderka
Agnieszka Urbańska
Aleksandra Harast
Karolina Szczurak

Miejskie Przedszkole nr 9 w Częstochowie

PROGRAM PROFILAKTYKI ZDROWEGO ŻYWIENIA W PRZEDSZKOLU „WIEM, ŻE DOBRZE JEM”

Właściwy sposób odżywiania jest jednym z podstawowych czynników warunkujących prawidłowy rozwój fizyczny, umysłowy i społeczny dzieci. Przez właściwe odżywianie należy rozumieć przede wszystkim dostarczenie dziecku energii i składników odżywczych w ilości pokrywającej jego zapotrzebowanie. Nie mniej istotny jest też urozmaicony i umiejętny dobór produktów w diecie dziecka, odpowiednia ilość posiłków w ciągu dnia i regularność ich spożywania, wielkość oferowanych dziecku porcji jedzenia, a także estetyka podanych posiłków.

W diecie dzieci w wieku przedszkolnym bardzo ważna jest różnorodność produktów uwzględnianych w jadłospisie. Poszczególne grupy produktów charakteryzują się różnicowaną zawartością składników odżywczych, dlatego należy pamiętać o uwzględnieniu w diecie dziecka różnych produktów z wszystkich grup – urozmaicenie jest bowiem jednym z podstawowych czynników

zapewniających odpowiednie spożycie wszystkich składników pokarmowych.

Podstawę diety dziecka przedszkolnego powinny stanowić produkty zbożowe. Są one źródłem węglowodanów złożonych, witamin z grupy B, składników mineralnych (fosfor, cynk, magnez, żelazo, mangan, siarka) oraz błonnika pokarmowego.

Kolejną istotną w diecie dzieci grupą produktów są warzywa i owoce. Dostarczają one przede wszystkim różnych witamin (zwłaszcza witaminy C, β -karotenu, kwasu foliowego) i składników mineralnych (m.in. potasu, magnezu, żelaza, wapnia) oraz naturalnych przeciwutleniaczy i błonnika pokarmowego. Produkty mleczne są najlepszym źródłem wapnia niezbędnego do prawidłowego rozwoju kości i zębów, dostarczają również białka, tłuszczu oraz witamin (A, D, B2). W całodiennej diecie dziecka należy uwzględnić także takie produkty jak: mięso, ryby, jaja, nasiona roślin strączkowych. Dostarczają one pełnowartościowego białka, witamin z grupy B, witaminy A, D, E, K (jaja), żelaza, cynku oraz jodu (ryby). Codzienna dieta dziecka w wieku przedszkolnym powinna także zawierać tłuszcz, ale o właściwej jakości i w ilości odpowiedniej do wieku. W diecie przedszkolaka należy uwzględnić tłuszcze zwierzęce i roślinne, jednak z przewagą tych ostatnich. Nie można zapominać o uwzględnieniu w codziennej diecie dzieci odpowiedniej ilości płynów.

Miejskie Przedszkole nr 9 w Częstochowie od lat propaguje zdrowe żywienie wśród dzieci. Służy temu udział w wielu programach o treściach zdrowotnych, m.in.:

„Mamo, tato wolę wodę”, „Kubusiowi Przyjaciele Natury”, „Akademia Zdrowego Przedszkolaka”.

Realizując ww. programy prowadzone są zajęcia o tematyce zdrowotnej, dzieci uczestniczą w przygotowywaniu posiłków (sałatek owocowo-warzywnych, kanapek, pieczeniu ciasteczek z produktów zbożowych itp.).

Tematyka zajęć wzbogaca wiadomości na temat zdrowego, racjonalnego żywienia. Zapraszamy ciekawych gości. Ostatnio odwiedzili nas uczniowie ze Szkoły Gastronomicznej. Dzieci zdobyły w ten sposób wiedzę dzięki udziałowi w różnorodnych konkursach (plastycznych, muzycznych), zdobywając nagrody i wyróżnienia. Właściwe odżywianie propagowane było także podczas marszu „Nie marnuj owoców i warzyw” z udziałem dzieci z naszego przedszkola przez Aleje naszego miasta.

W działania włączani są również rodzice, którzy są zaangażowani w realizację programów żywieniowych, w udział w konkursach, zabawach, piknikach rodzinnych itp.

Wiadomościami na temat prawidłowego odżywiania dzielimy się z rodzicami przez stronę internetową przedszkola. Także w gazecie przedszkolnej (pod hasłem „Kuchcikowo”) zawsze znajdzie się miejsce na cieka-

we przepisy i pomysły kulinarne do wykorzystania przez rodziców.

Rodzice są również autorami niektórych pomysłów żywieniowych, realizowanych na terenie przedszkola.

Nasze przedszkole posiada piękny ogród. Jest to nie tylko miejsce zabaw. Mamy tam również wydzielony ogródek przedszkolny. Tym samym wiosną, dzieci mogą sprawdzić się jako mali ogrodnicy, co sprawia im naprawdę dużo radości. Zimą zaś prowadzą hodowlę różnych przypraw i roślin (rzezucha, bazylija, pietruszka itp.) w doniczkach rozmieszczonych w salach każdej grupy, nawet maluszków.

Wychowankowie chętniej spożywają posiłki z „dodatkiem” z własnego ogródka, przełamują opory żywieniowe do niektórych potraw, jak również do zielonych części warzyw, jakże niechętnie przez nich zjadanych.

Oczywiście o to, aby dzieci zdrowo się odżywiały, a posiłki były smaczne, apetyczne wyglądające dba cały personel, ale największe w tej kwestii zasługi przypadają paniom kucharkom i pani intendence, które przygotowują posiłki z pasją.

Należy wspomnieć też o tym, że przedszkolaki mają nieograniczony dostęp do niegazowanej wody źródlanej, a raz w tygodniu wykonywane są dla nich świeże soki owocowo-warzywne.

Mamy nadzieję, że dzieci opuszczające mury naszego przedszkola nie zapomną wpojonych im dobrych nawyków żywieniowych i wyrosną z nich ludzie świadomi w tym zakresie.

Beata Wyderka
Agnieszka Urbańska
Aleksandra Harast
Karolina Szczurak

WYCHOWANIE I OPIEKA

hm. Maria Kotkiewicz

Przewodnicząca Rady Śląskiej Chorągwi ZHP
Komendantka Hufca ZHP Częstochowa

OBCHODY DNIA MYŚLI BRATERSKIEJ W CZĘSTOCHOWIE

Skauting przynosi korzyści tak temu co daje, jak i biorącemu...
R. Baden-Powell

Tradycyjnie częstochowscy harcerze włączyli się w obchody Dnia Myśli Braterskiej. 22 lutego wśród skatów na całym świecie obchodzony jest taki dzień jako symbol przyjaźni i braterstwa oraz na pamiątkę urodzin twórcy skautingu Roberta Baden-Powella i jego żony Olive.

W Częstochowie Dzień Myśli Braterskiej rozpoczął się od zbiórki gromad i drużyn w Parku 3 Maja.

Po meldunku i wyjaśnieniu zasad gry miejskiej „Kropla historii” patrole wyruszyły na przygotowane dla nich trasy: zuchową, harcerską i starszoharcersko-wędrowniczą.

Ponad czterystu członków Hufca Częstochowa po wykonaniu zadań gry stawili się w VII LO im. M. Kopernika na uroczystym apelu, podczas którego wręczone zostały harcerskie odznaczenia zasłużonym instruktorom oraz tytuł „Szkoła Przyjazna Harcerstwu” szkołom, które wspierają i promują harcerskie działania. Tytuł ten przyznawany jest od roku ubiegłego w Dzień Myśli Braterskiej. W tym roku wyróżnienie to odebrali dyrektorzy następujących szkół: Szkoły Podstawowej w Janowie, Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Przyrowie, Szkoły Podstawowej im. J. Korczaka w Kościelcu, Zespołu Szkół nr 15 w Częstochowie.

Idea harcerstwa jest doskonałym wsparciem dla działań wychowawczych prowadzonych przez szkoły, dlatego Hufiec ZHP Częstochowa stara się tę współpracę zaciskać i pielęgnować.

Dowodem przyznawanego tytułu, oprócz dyplomów, są pamiątkowe tabliczki, które umieszczane są w budynkach szkół.

W tegorocznych uroczystościach wzięli także udział: hm. Anna Peterko, komendantka Chorągwi Śląskiej ZHP, hm. Andrzej Lichota, skarbnik Chorągwi Śląskiej ZHP, a także dyrektorzy szkół przyjaznych harcerstwu, instruktorzy i seniorzy Hufca. Komendantka Hufca hm. Maria Kotkiewicz wręczyła nagrody zwycięzcom gry „Kropla historii”: 36 GZ „Pluszowe Niedźwiadki”, 49 CDH „Zielony Płomień”, 25 MDSH „Piorun”. Podsumowany został również konkurs „Zuchowa pocztówka DMB”, a na „krótkim

kominku” wieńczącym spotkanie brzmiał śpiew harcerskich piosenek przeplatany tekstami zuchowych i harcerskich życzeń.

W tak wyjątkowy dzień dla częstochowskich harcerzy nie mogło również zabraknąć myśli o potrzebujących. Dzięki hojności i ofiarności członków naszego Hufca udało się zebrać trzysta słoiczeków zupiek/obiadków/deserków dla niemowląt, które przekazane zostaną Stowarzyszeniu Pielęgniarsko-Opiekuńczemu „Z Ufnością w Trzecie Tysiąclecie” na rzecz najmłodszych podopiecznych. Także akcja Harcerskiego Centrum Wolontariatu „Dzień Myśli ... o najmniejszych” spotkała się z dużym odzewem ze strony harcerskiej braci. Ponad sto kilogramów karmy dla zwierząt prześlemy dla podopiecznych Biura Obrony Zwierząt APA w Częstochowie.

Maria Kotkiewicz

DZIELIMY SIĘ DOŚWIADCZENIAMI

Kamila Grochowina

Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie SA

Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego w Częstochowie

JAK ZACHĘCIĆ NASTOLATKÓW DO PRACY NAD SOBĄ?

Co zrobić, aby obowiązek edukacji szkolnej nie był jedynie powinnością i przykrym obowiązkiem, a czasem,

który można i trzeba wykorzystać na pracę nad własnym rozwojem i własną przyszłością.

Obok podstawy programowej w szkołach realizowane są programy rozwojowe szkół, które zakładają rozwój kompetencji kluczowych. Zdefiniowane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, do bycia aktywnym obywatelem, do integracji społecznej i zatrudnienia. Ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

1. porozumiewanie się w języku ojczystym,
2. porozumiewanie się w językach obcych,
3. kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
4. kompetencje informatyczne,
5. umiejętność uczenia się,
6. kompetencje społeczne i obywatelskie,
7. inicjatywność i przedsiębiorczość,
8. świadomość i ekspresja kulturalna.

W mojej opinii umiejętność uczenia się to kompetencja bardzo ważna, bowiem ułatwia nam przyswajanie wiedzy. Uwarunkowana jest umiejętnością wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji. Inicjatywność i przedsiębiorczość to kompetencje, które są dziś pożądane przez pracodawców. Równie ważna kompetencja to świadomość i ekspresja kulturalna. Jednak obok niezbędnych w życiu kompetencji społeczno-obywatelskich, do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego należą: umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych i umiejętność pracy zespołowej.

W procesie kształcenia ogólnego szkoła kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek do innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, gotowość do podejmowania inicjatyw, do pracy zespołowej oraz kultura osobista. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, poszanowanie tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania innych kultur i tradycji.

Szkoła uczy, kształtuje i wspiera w rozwoju młodego człowieka, ale sukces zawsze uzależniony jest od determinacji jednostki.

Pierwszym z etapów rozwoju osobistego jest samopoznanie i akceptacja własnego profilu osobowościowego. Możliwości szkoły nie pozwalają na prowadzenie specjalistycznych badań w tym zakresie, a byłyby one bardzo cenne i przydatne – zwłaszcza dla uczniów trzecich klas gimnazjum i ostatnich klas ogólnokształcących szkół średnich. Gdy młody człowiek stoi przed faktem wyboru dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej, jeszcze nie jest do końca w pełni świadomy wagi całej sytuacji. Potrzebuje doradzenia, ukierunkowania, wprowadzenia w świat zawodów. Jeśli tego nie otrzymuje, najczęściej podejmuje, jak się potem okazuje, nieprzemyślaną decyzję. Efekt jest taki, że jako dorosły już człowiek wykonuje pracę, która nie daje mu satysfakcji i nigdy nie doświadcza spełnienia zawodowego. Czym więc jest dla niego praca – podobnie, jak za czasów szkolnych, znowu „przykrym obowiązkiem”. Aktualna sytuacja na lokalnym rynku pracy wygląda podobnie – większość ludzi pracuje w zawodach, które są zupełnie inne niż ich zawody wyuczone i niezgodne z ich zainteresowaniami oraz skłonnościami zawodowymi.

Skutki nietrafnego wyboru zawodu, mało świadomych decyzji to m.in.:

- niepodejmowanie pracy w wyuczonym zawodzie (strata czasu, po co się tego uczyć, skoro nam nie odpowiada),
- niska jakość wykonywanej pracy (z powodu braku uzdolnień, czy zainteresowań w tym kierunku),
- brak satysfakcji z pracy,
- napięcie psychiczne (gdy stwierdzamy, że praca nie sprawia nam przyjemności, że przerasta nasze możliwości, czy przeciwnie, że nas nudzi).

Aby uniknąć błędnych decyzji, każdy człowiek powinien podjąć działania mające na celu ukształtowanie **umiejętności samopoznania i bezstronnej oceny swoich możliwości** intelektualnych i fizycznych.

Praca zawodowa to nie tylko źródło zdobywania środków finansowych na pokrycie potrzeb materialnych, ale także bardzo istotny czynnik wywierający wpływ na osobowość, charakter i postępowanie człowieka. **Stąd płynie wielkie znaczenie wyboru zawodu dla funkcjonowania psychicznego i społecznego człowieka.**

John Holland uważa, że to, co wyznacza naszą karierę zawodową, to przede wszystkim zainteresowania i preferencje zawodowe i one gwarantują sukces w karierze zawodowej. Jednak do poszczególnych zawodów predysponuje ludzi własna osobowość oraz wiele czynników wywodzących się z ich otoczenia. Wybór zawodu **jest formą połączenia osobistych preferencji z perspektywami, jakie stwarza rynek pracy.** J. Holland – amerykański naukowiec – wyróżnia sześć dominujących typów preferencji zawodowych i sześć odpowiadających im środowisk pracy. Typy mieszane powstają z kombinacji typów dominujących, takich jak preferencje: realistyczne, badawcze, artystyczne, społeczne, przedsiębiorcze i konwencjonalne.

Ludzie poszukują takiego środowiska pracy, które umożliwi im realizację własnych umiejętności, wyrażanie postaw, wartości, cech charakteru, preferowanych ról oraz będzie zgodne z ich spostrzeganiem samego siebie. Jeśli poszukiwanie środowiska nie kończy się powodzeniem, jednostka odczuwa konflikt, frustrację, ma niskie osiągnięcia i niski poziom satysfakcji z pracy. Sytuacja taka ma miejsce, gdy na przykład osoba o typie społecznym zmuszona jest pracować w środowisku realistycznym.

Praca, będąca świadomą decyzją jednostki, traktowana jest jako źródło różnych norm i wartości. A wartości zawodowe, obok potrzeb oraz preferencji zawodowych człowieka, stanowią motor napędowy rozwoju

zawodowego, a także mają wpływ na różnicowanie się aspiracji i celów zawodowych człowieka. Istotnym więc kryterium wyboru zawodu jest ocena możliwości realizacji wyznawanych wartości zawodowych w miejscu pracy, dokonywana w oparciu o konkretne właściwości/cechy pracy (możliwe do zdiagnozowania dzięki wieloaspektowej ocenie preferencji zawodowych).

Pamiętajmy:

Jednostki, których rozwój zawodowy jest zgodny z preferowanymi przez nie wartościami zawodowymi osiągają nie tylko większe zadowolenie z pracy, ale także wyższą pozycję zawodową aniżeli osoby, których ów rozwój jest niezgodny z hierarchią wartości.

Coraz częściej słyszy się o wewnętrznym potencjale, indywidualnych zdolnościach i talentach. Niektórzy mówią o sposobach, w jaki nasz umysł wpływa na rzeczywistość, której doświadczamy. Wiele osób zastanawia się jednak „czy rzeczywiście mam jakiekolwiek mocne strony i możliwości? Jak rozpoznać i korzystać z tego, co we mnie dominujące i naturalne?”

Wspierajmy więc młode pokolenie w rozpoznawaniu i rozwoju ich własnych potencjałów, bowiem: „Tylko jedna rzecz może dać człowiekowi szczęście, robienie tego, do czego został stworzony” – Paul Heyse (laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za rok 1910).

Kamila Grochowina

*Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego
prowadzony przez*

Agencję Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A.

Al. Najświętszej Maryi Panny 24, oficyna lokal 4,

42-202 Częstochowa, tel. 34/ 360 56 87

www.arr.czestochowa.pl www.czestochowa.roefs.pl

Rubryka redagowana jest w ramach współpracy z Fundacją Legalna Kultura, realizującą kampanię społeczną pod nazwą Legalna Kultura. Kampania objęta została Honorowym Patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jej długofalowym celem jest budowanie świadomości odbiorców kultury w cyfrowej rzeczywistości, a dokładniej działania w zakresie: budowania wspólnoty twórców i odbiorców kultury, korzystania z legalnych źródeł kultury i ochrony własności intelektualnej.

Legalna Kultura prowadzi szeroką akcję edukacyjną skierowaną do szkół i nauczycieli (strona internetowa kampanii, zakładka: „Strefa edukacji”). Znaleźć tam można m.in. przykładowe scenariusze lekcji z zakresu prawa autorskiego i własności intelektualnej do wykorzystania w ramach programów realizujących treści dotyczące edukacji medialnej. Z zasobów strony internetowej Legalnej Kultury polecamy także „Strony internetowe pomocne w nauce” (zakładka: „Strefa edukacji”/„Strefa dla uczniów”). Zawierają one sprawdzone materiały, które uczniowie mogą wykorzystać w przygotowaniu prac domowych, referatów, prezentacji multimedialnych itp. Na stronie internetowej Legalnej Kultury można zapoznać się również z odpowiedziami prawnika na pytania internautów, dotyczącymi kwestii korzystania ze źródeł kultury zgodnie z prawem. Jeśli opublikowane dotąd odpowiedzi nie wyjaśniają wątpliwości, można zadać pytanie online i uzyskać na nie fachową, i co ważne, bezpłatną odpowiedź.

Aktywności Legalnej Kultury można śledzić na stronie internetowej – www.legalnakultura.pl oraz oficjalnym profilu kampanii dostępnym na Facebooku – www.facebook.com/legalnakultura. Polecamy korzystanie z bogatej bazy legalnych źródeł.

W niniejszej rubryce naszego czasopisma publikowane będą cyklicznie materiały z zasobów kampanii, szczególnie te, które dotyczą edukacji, prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej.

Redakcja
„Częstochowskiego Biuletynu Oświatowego”

STREFA EDUKACJI

Nina Sienkiewicz-Maj

BĄDŹ UCZCIWY W INTERNECIE

SZKOŁA GIMNAZJALNA I PONADGIMNAZJALNA – GODZINA Z WYCHOWAWCĄ.
SCENARIUSZ LEKCJI Z WYKORZYSTANIEM NOWYCH MEDIÓW I METODY DEBATA* (90 MIN)
SCENARIUSZ ZGODNY Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ
(ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ Z DN. 27 SIERPNIA 2012 R.).

Cele lekcji:

Uczeń:

- poznaje konsekwencje moralne i prawne z korzystania z nielegalnych stron internetowych;

- ćwiczy umiejętność wyszukiwania informacji w Internecie i je selekcjonuje;
- zapoznaje się z zasadami prawa i etyki;
- ocenia przydatność Internetu jako źródła wiedzy (w odniesieniu do legalnego aspektu tego pojęcia).

Metody:

- debata;
- dyskusja z wykorzystaniem argumentów w kategoriach „za” i „przeciw”;
- polemika.

Przygotowanie do lekcji:

- uczniowie przygotowują w domu listę adresów stron internetowych, z których korzystają najczęściej, szukając tekstów kultury (film, muzyka, literatura) i informacji na ich temat.

Powiązanie z podstawą programową:

Celem kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym jest:

3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym należą:

5) *umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi.*

Ważnym zadaniem szkoły na III i IV etapie edukacyjnym jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów.

Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wdrażaniu uczniów we właściwe sposoby odbioru i wykorzystywania mediów.

Przebieg lekcji:

- **Faza wstępna**

Nauczyciel dyskutuje z uczniami na temat legalnych i nielegalnych źródeł informacji. Pyta ich, czy korzystają z nielegalnych internetowych źródeł kultury, a jeśli tak, czy wiedzą, że jest to nieetyczne, złe, niewłaściwe? Uczniowie udzielają odpowiedzi, popierając je własnymi doświadczeniami. Nauczyciel prowokuje dys-

kusję („Czy pobieranie z Internetu filmów, muzyki, książek jest dobre czy złe?”), po czym wywiązuje się polemika między uczniami.

Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy („za” i „przeciw”) i rozdaje karty pracy z pytaniami. Uczniowie, udzielając odpowiedzi na pytanie zadane na karcie pracy, działają w grupach: dyskutują, zbierają argumenty, powołują się na przygotowane przez siebie w domu listy stron internetowych (legalnych i nielegalnych).

Liderzy grup przedstawiają argumenty w kategoriach „za” i „przeciw”. Po wspólnej dyskusji uczniowie (jeśli to konieczne, przy wsparciu nauczyciela) dochodzą do wniosku, że korzystanie z nielegalnych źródeł informacji jest nieetyczne, złe oraz niezgodne z prawem autorskim. Powszechnie zaś wiadomo, że za łamanie prawa grożą kary.

- **Faza realizacji**

Nauczyciel przedstawia uczniom wybrane strony internetowe, np.:

www.filmotekaszkolna.pl,
www.muzykotekaszkolna.pl,
www.archive.org,
www.artmuseum.pl/filmoteka,
www.nina.gov.pl/edukacja.

Informuje ich, że są to legalne, darmowe i certyfikowane źródła wiedzy, z których można korzystać, nikomu nie wyrządzając krzywdy, nikogo nie okradając i postępując zgodnie z prawem autorskim, a także z własnym sumieniem i zasadami etycznymi, którymi człowiek powinien kierować się w życiu. Nauczyciel podkreśla, że wymienione, przykładowe strony internetowe to pewne, sprawdzone i przygotowane przez kompetentne osoby źródła wiedzy.

- **Faza podsumowująca**

Nauczyciel pyta uczniów, które źródła kultury w sieci są ich zdaniem najbardziej popularne. Z których najczęściej korzystają podczas codziennego „surfowania” po Internecie? Wywiązuje się dyskusja, padają odpowiedzi.

Zadanie domowe:

1. Zapoznaj się dokładnie z serwisem internetowym www.legalnakultura.pl i odpo-

wiedz na pytanie: Co to znaczy legalna kultura?;

2. Znajdź przykłady stron internetowych, zawierających ciekawe materiały dotyczące tekstów kultury, a także legalne źródła, które nie zostały przedstawione w serwisie Legalna Kultura.

Karta pracy:

Pytania potrzebne do dyskusji dla grupy „za” i dla grupy „przeciw”:

1. Dlaczego warto korzystać i mówić o legalnych źródłach kultury?
2. Czy zgadzacie się, że za korzystanie z Internetu i ściąganie informacji powinno się płacić ich twórcom, artystom, pisarzom?
3. Kiedy i w jakich przypadkach (jeśli w ogóle) można korzystać – Waszym zdaniem – z nielegalnych źródeł informacji i kultury?
4. Czy dużo osób korzysta z internetowych źródeł wiedzy?
5. Dlaczego internauci ściągają utwory z nielegalnych źródeł – okradając przy tym kulturę? Co – Waszym zdaniem – wpływa na tak niewłaściwe i nieetyczne zachowanie internautów?

* Metoda aktywizująca **debata** pozwala łatwiej podjąć decyzję i spojrzeć na ten sam problem z różnych punktów widzenia.

Dzielimy uczniów na dwie grupy (mogą podzielić się sami, zgodnie z własnymi poglądami odnośnie do przedmiotu debaty). Jedna grupa przygotowuje argumenty „za”, druga – „przeciw”. Każda grupa wybiera dwóch reprezentantów, którzy przedstawiają pracę grup (inni członkowie grupy mogą pomagać reprezentantom i zabierać głos). Celem pracy grupy jest zgromadzenie takich argumentów, które przekonują o słuszności poglądu, a tym samym ułatwiają podejmowanie decyzji w działaniu.

Zadania nauczyciela:

- określa czas wypowiedzi reprezentantów;
- określa czas wypowiedzi innych członków grupy;
- uczy słuchania argumentów grupy przeciwnej;
- uczy poszanowania poglądów innych osób;
- zapisuje wnioski z debaty.

Nina Sienkiewicz-Maj

Link do źródła:

http://legalnakultura.pl/files/se/pdf/prawo_autorskie/badz-uczciwy-w-internecie_nina-sienkiewicz-maj.pdf

STRONY INTERNETOWE DLA UCZNIÓW

MATEMATYKA

• Elementy Euklidesa

Tłumaczenie na język polski wszystkich ksiąg Elementów Euklidesa pod patronatem oddziału krakowskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Matematyki.

matematycy.interklasa.pl/euklides/

• Leksykon Matematyków Polskich

Leksykon opracowany przez Polskie Towarzystwo Matematyczne. Zawiera kalendarium, dane genealogii matematycznej, zdjęcia, biografie, dorobek naukowy i spis publikacji.

leksykon.ptm.mimuw.edu.pl

• Matemaks.pl

Strona prowadzona przez Michała Budzyńskiego, absolwenta Wydziału Matematyki, Informatyki i Mechaniki Uniwersytetu Warszawskiego. Przedstawia zagadnienia matematyczne z zakresu gimnazjum, liceum, a także studiów. Zawiera również osobny dział poświęcony przygotowaniu do matury.

matemaks.pl

• Matematyczne Zoo

Serwis przeznaczony dla najmłodszych uczniów. W kolorowej oprawie graficznej prezentuje materiał dla szkoły podstawowej.

wej podzielony na klasy. Te z kolei posiadają kategorie tematyczne prezentujące ważniejsze działy matematyczne. Zadania przybliżają ponad 300 tematów, w nielimitowanej ilości przykładów do rozwiązania. www.matzoo.pl

- **Matematyka Reaktywacja**

Strona programu kursów maturalnych opracowanych przez specjalistów z Instytutu Matematyki i Informatyki Politechniki Wrocławskiej. Twórcy opisują swoją metodę jako indywidualne korepetycje na odległość wykorzystujące atrakcyjne dla ucznia narzędzia informatyczne. matematyka-reaktywacja.pl

- **Geogebra**

GeoGebra jest dynamicznym oprogramowaniem matematycznym przydatnym na wszystkich poziomach edukacji. W jednym pakiecie łączy geometrię, algebrę, arkusz kalkulacyjny, wykresy, statystykę i analizę matematyczną. GeoGebra jest wolnym oprogramowaniem, które jest bezpłatne dla niekomercyjnych użytkowników. www.geogebra.org/

- **Liga Matematyczna**

Pomysłodawcami Ligi Matematycznej są nauczyciele matematyki śluskich liceów, a od roku 2001 współorganizatorem Ligi Matematycznej jest Instytut Matematyki Akademii Pomorskiej w Słupsku. Początkowo Liga przeznaczona była dla uczniów szkół podstawowych (jeszcze ośmioletnich). Obecnie kierowana jest do uczniów wszystkich typów szkół: podstawowych, gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych. ligamatematyczna.apsl.edu.pl

- **Matematycy i nie tylko**

Indeksy nazwisk i dat, portrety, karykatury, biografie. Matematycy na znaczkach i monetach. Ciekawostki z historii matematyki. Stronę założył student matematyki, pasjonat historii i geometrii – Paweł Pietroń. www.matematycy.interklasa.pl

- **Matematyka Innego Wymiaru**

Projekt *Matematyka Innego Wymiaru* stworzony przez organizację Matematycznych Mistrzostw Polski Dzieci i Młodzieży – rozwija zdolności matematyczne uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. www.matematykainnegowymiaru.pl

- **Matematyka.pisz.pl**

Strona prowadzona przez Jakuba Grzegorzka. Zawiera materiał przeznaczony dla uczniów gimnazjum i liceum. Charakteryzuje się minimalistyczną formą i intuicyjną nawigacją. Wiele omawianych tematów zawiera komentarze w formie filmowej, a całość wzbogaca funkcjonujące wokół strony „forum zadankowe”. www.matematyka.pisz.pl

* * *

INFORMATYKA

- **Chip**

Oficjalna strona magazynu „Chip”. www.chip.pl

- **Komputer świat.pl**

Źródło szybkich newsów i bieżących komentarzy do wydarzeń świata nowych technologii. Olbrzymi zbiór porad, testów i publicystyki sprawia, że serwis znajduje duże uznanie wśród wielkiej rzeszy początkujących i bardziej zaawansowanych czytelników. www.komputerswiat.pl

- **Kurs języka HTML**

Kurs języka HTML dla początkujących. Na stronie krok po kroku omówione jest tworzenie stron w języku HTML. wnoz.up.wroc.pl

- **Strona twórcy języka C++**

Pytania i odpowiedzi dotyczące języka C++. www.stroustrup.com/

- **Dobreprogramy.pl**

Nowości z dziedziny informatyki i legalne programy do pobrania. www.dobreprogramy.pl

- **kurs HTML, XHTML, style CSS, skrypty JavaScript**

Strona zawiera kurs języka HTML i XHTML. Udostępnia również informacje o stylach CSS, a także wiele przydatnych skryptów JavaScript. www.kurshtml.edu.pl

- **poradnik webmastera**

Informacje, które sprawiają, że tworzenie stron internetowych stanie się łatwiejsze. W portalu znajduje się między innymi kurs HTML. poradnik-webmastera.com

Link do źródła:

<http://legalnakultura.pl/pl/strefa-edukacji/strefa-dla-uczniow/strony-internetowe>

PRAWO W KULTURZE

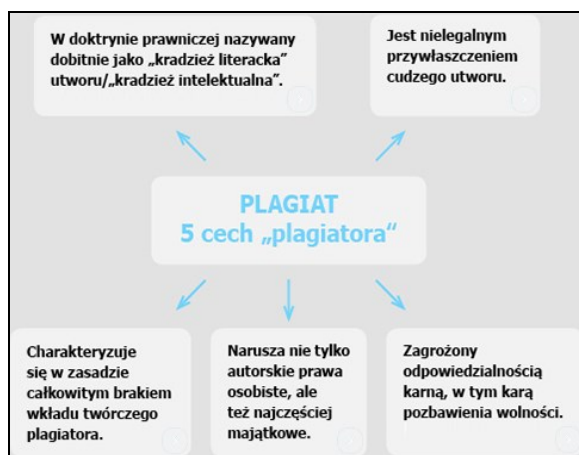
WARTO WIEDZIEĆ

P L A G I A T

Określenie plagiat często używane w języku potocznym, jest tak naprawdę terminem zaczerpniętym z terminologii prawniczej i orzecznictwa sądowego, a oznacza po prostu przywłaszczenie autorstwa cudzego utworu. Jest to więc tak naprawdę kradzież, lecz nie w jego dosłownym znaczeniu jak kradzież rzeczy w postaci portfela czy samochodu, ale kradzież czegoś niematerializowanego, w postaci autorstwa danego utworu. Wskazać przy tym trzeba, że jak za każdą kradzież, również za plagiat grozi odpowiedzialność karna.

Tradycyjnie wyróżniamy dwa rodzaje czynów, które można nazwać mianem plagiatu:

- *plagiat jawny* (polega na podpisaniu niezmiennego cudzego dzieła lub jego fragmentu swoim imieniem i nazwiskiem bądź innym pseudonimem)
- *plagiat ukryty* (reprodukcja cudzego utworu z zachowaniem jego najistotniejszych elementów w postaci bardziej lub mniej przekształconej)

Ważne!

Do zaistnienia zjawiska plagiatu konieczne jest świadome działanie plagiatora, a jego popełnienie jest przede wszystkim naruszeniem osobistych praw autorskich twórcy, czyli np. prawa do autorstwa utworu czy prawa do nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania.

Autoplgiat

Z punktu widzenia omawiania plagiatu ciekawym zjawiskiem jest autoplgiat, który polega na ponownym wykorzystaniu swojego własnego dzieła, bez zmian lub z modyfikacjami mającymi cechy opracowania, bez ujawnienia informacji o utworze pierwotnym.

Autoplgiat nie jest oczywiście utożsamiany z plagiatem, nie ma tu bowiem mowy o wykorzystaniu całości lub części cudzego utworu. Działanie takie może mieć przede wszystkim na celu powiększenie własnego dorobku (na przykład naukowego). Autoplgiat nie jest również czynem naruszającym przepisy prawa autorskiego, wyjątek stanowi jedynie sytuacja, gdy autor przeniósł na inny podmiot autorskie prawa majątkowe do dzieła, które teraz chce ponownie wykorzystać bez zgody nabywcy tych praw.

Jako najczęstsze formy autoplgiatu wymienia się:

- przedstawienie jako habilitacji połowy albo znacznej części pracy doktorskiej,
- skopiowanie znacznej części książki do kolejnej publikacji i wydanie jej pod nowym tytułem,
- oddanie tego samego tekstu jako pracy załiczeniowej kilku różnym wykładowcom.

Twórczość równoległa vs. Plagiat

Plagiatem nie będzie również tzw. twórczość równoległa, którą należy rozumieć jako sytuację, w której dwóch twórców tworzy, niezależnie od siebie, dzieła identyczne lub w znacznej mierze do siebie podobne.

Możliwe są więc w praktyce sytuacje, gdzie dwóch twórców, niezależnie od siebie, wykorzystuje w utworze ten sam pomysł i opracowuje go przy użyciu bardzo zbliżonych środków artystycznych, zwłaszcza jeżeli dzieła dotyczą tego samego tematu albo tematów bardzo zbliżonych. Jako przykład takiej sytuacji można podać produkcję nośnych i lekkich utworów muzycznych, stworzonych poprzez zastosowanie nieskom-

plikowanych pomysłów muzycznych. Samo więc podobieństwo utworów nie dowodzi jeszcze, że mamy do czynienia z plagiatem.

Przykład praktyczny

Producent gier komputerowych, firma Majestic Studios w 2008 roku wydała grę pt. *Limbo of the Lost*, którą tworzone przez ok. 12 lat. Okazało się następnie, że cała gra to jeden wielki plagiat innych gier, filmów itd. Doszukano się lokacji, postaci, przedmiotów z innych gier, takich jak *Painkiller*, *Diablo*, *Oblivion*, *Thief 3*, *Morrowind*, *Crysis*, *Unreal*, czy chociażby *Return to Castle Wolfenstein*. Produkt firmy Majestic Studios wywołał wielki skandal na rynku gier komputerowych i został natychmiast wycofany ze sprzedaży.

PYTANIA I ODPOWIEDZI

Filmy z YouTube – w pracy magisterskiej

Do badania w pracy magisterskiej o VideoCV (życiorys zawodowy w wersji prezentacji audiowizualnej) chcę wykorzystać filmiki użytkowników portalu YouTube.pl. Czy użycie przeze mnie takich prezentacji jest zgodne z prawem?

Udzielenie wyczerpującej odpowiedzi na zadane pytanie nie jest możliwe ze względu na zbyt małą liczbę informacji na temat zamierzonego sposobu wykorzystania wspomnianych utworów.

Użycie filmów jedynie w celu uzyskania pewnych danych (np. statystycznych czy dotyczących rodzaju informacji zawieranych w tego rodzaju CV) nie będzie stanowiło naruszenia praw autorskich. W takim przypadku w zasadzie nie dochodzi do eksploatacji praw autorskich (poza operacjami technicznymi umożliwiającymi zapoznanie się z utworem, co mieści się w zakresie dozwolonego użytku prywatnego), a jedynie do zapoznania się z daną treścią i wykonania pewnych operacji intelektualnych zmierzających do pozyskania danych.

W przypadku jednak, gdy w pracy zostaną wykorzystane pewne fragmenty konkretnego „videocv”, zgodność z prawem takiego użycia należy rozpatrywać z punktu widzenia tzw. „prawa cytatu”, o którego warunkach była już wielokrotnie mowa na łamach portalu.

W przypadku cytowania ze źródeł, których pochodzenie i autorstwo jest niepewne,

należy jednak zachować ostrożność, by nie doszło do przypadkowego naruszenia cudzych praw autorskich (por. opinia dot. cytatów z Wikipedii).

Emilia Chmielewska

Prawnik

Traple Konarski Podrecki i Wspólnicy sp.j.

Cudze utwory w kursie internetowym

Będę robił kurs internetowy, w którym będę chciał wykorzystać piosenki, muzykę i tekst. Będę chciał puścić muzykę lub teledysk – np. z YouTube'a, a później omówię pewne zagadnienie, tutaj już sprzedaję moją wiedzę. Jak to wygląda od strony prawnej? Czy będę musiał gdzieś kupić te utwory albo prawa autorskie do nich? To są utwory za-graniczne.

Co do zasady opisane działanie wymaga uzyskania odpowiedniej licencji. Wyjątkiem będzie jedynie użycie fragmentów utworów w sposób i w zakresie uzasadnionym prawem cytatu. Zasady te zostały omówione w odrębnej odpowiedzi dotyczącej korzystania z „prawa cytatu”.

Należy pamiętać, że prawo cytatu jest wyjątkiem od reguły, zgodnie z którą na każde wykorzystanie utworu konieczna jest zgoda podmiotu uprawnionego. Trzeba zatem ściśle trzymać się warunków prawa cytatu, aby nie naruszyć praw autorskich twórcy.

Emilia Chmielewska

Prawnik

Traple Konarski Podrecki i Wspólnicy sp.j.

Wykorzystanie tekstu piosenki w jednym z rozdziałów powieści

W powieści, którą rzecz jasna chciałbym docelowo opublikować, pragnę użyć popkulturowego nawiązania do powszechnie znanej piosenki sprzed kilkadziesiąt lat. W związku z tym, chciałbym użyć w jednym z rozdziałów całego tekstu tej piosenki w autorskim tłumaczeniu na język polski z pewnymi alteracjami (oryginał po angielsku). Chciałem zapytać, czy jest jakakolwiek możliwość niewymagająca kontaktu z wydawcą utworu i wyłożenia na ten cel horrendalnych sum pieniędzy, by zrobić to legalnie? Jeśli tak to jakich zasad musiałbym się trzymać?

W odpowiedzi na to pytanie należy rozważyć kilka płaszczyzn, które pojawiają się w zaprezentowanym zagadnieniu. Przede wszystkim należy wskazać, że dokonanie tłumaczenia utworu, w tym wypadku pio-

senki jest stworzeniem opracowania tego utworu, czyli tzw. utworu zależnego. Samo stworzenie opracowania nie wymaga zgody autora utworu pierwotnego, natomiast jego rozpowszechnianie już takiej zgody wymagać będzie. Wyjątkiem będzie jedynie sytuacja, gdy prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasną; w pytaniu Internauta wskazał, że piosenka jest sprzed kilkudziesięciu lat; ochrona majątkowych praw autorskich trwa 70 lat, więc należałoby zweryfikować, czy prawa do piosenki, a konkretnie jej tekstu, nadal trwają; ponadto jak można wywnioskować, piosenka jest utworem zagranicznym i w związku z tym wcześniej należałoby także sprawdzić, czy powstała ona w państwie, które podpisało Konwencję Berneńską i tym samym stosowałoby się do niej polski porządek prawny (w zakresie wygaśnięcia majątkowych praw autorskich – 70 lat); w tym względzie pomocną wskazówką będzie zamieszczony już na stronie Portalu artykuł, dotyczący ochrony zagranicznych utworów, dostępny pod linkiem:

<http://legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/zapytaj-prawnika/prawa-autorskie/23,tytuły-wydane-za-granica-czy-chroni-je-prawo-autorskie>.

Ponadto z zadanego pytania wynika, że Użytkownik będzie chciał wprowadzić zmiany do dokonanego tłumaczenia; w tym względzie należy zatem być uważnym, aby nie naruszyć praw osobistych twórcy utworu pierwotnego – w tym kontekście może bo-

wiem dojść przede wszystkim do naruszenia prawa do integralności utworu pierwotnego; należy bowiem zaznaczyć, że dokonanego tłumaczenia, pomimo, że przy nadaniu mu cech indywidualnej twórczości należy traktować jako osobny utwór, nigdy nie można w całkowity sposób oddzielić od utworu pierwotnego.

Reasumując, na wstępie należy sprawdzić z jakiego kraju pochodzi utwór, który chce się wykorzystać i czy utwór ten jest chroniony na terenie Polski; następnie należy zbadać, czy majątkowe prawa autorskie do tego utworu wygasły, czy też nie; wreszcie jeśli okaże się, że prawa te nadal trwają, należy uzyskać zgodę na korzystanie z dokonanego opracowania. Nie można także zapomnieć o wskazaniu na opracowaniu twórcy i tytułu dzieła pierwotnego. Niezależnie od wszystkich ww. okoliczności, za każdym razem należy zważać na poszanowanie autorskich praw osobistych twórcy utworu pierwotnego.

Małgorzata Kutaj

Prawnik

Traple Konarski Podrecki i Wspólnicy sp.j.

Podstawa prawna

Art. 115 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Link do źródła:

<http://legalnakultura.pl/pl/strefa-edukacji/strefa-dla-uczniow/warto-wiedziec/plagiat>

WARSZTATY LEGALNEJ KULTURY W CZĘSTOCHOWIE

18 marca 2015 r. na zaproszenie dyrekcji Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie przedstawiciele Legalnej Kultury przeprowadzili w ośrodku warsztaty edukacyjne dla nauczycieli konsultantów RODN „WOM”, nauczycieli bibliotekarzy PBP RODN „WOM” oraz dla dyrektorów szkół i nauczycieli.

Uczestnicy warsztatów dowiedzieli się m.in. czym jest baza legalnych źródeł i jak odróżnić źródła legalne od nielegalnych. Poznali zawartość strony internetowej: <http://legalnakultura.pl>, w tym zakładki: *Prawo w kulturze* oraz *Strefę edukacji* ze szczególnym zwróceniem uwagi na *Strefę dla nauczycieli*, gdzie można znaleźć scenariusze lekcji zgodne z podstawą programową, dostępne na wolnych licencjach. Nauczyciele mieli również możliwość rozmowy z prawnikiem, który wprowadził ich w podstawowe zagadnienia związane z prawem autorskim i ochroną własności intelektualnej oraz udzielił odpowiedzi na najbardziej nurtujące pytania. Szczególne zainteresowanie wśród audytorium wzbudziły kwestie związane z dozwolonym użytkowaniem w szkole. Fotoreportaż ze szkolenia zaprezentowany został na okładce biuletynu oraz na stronie internetowej Fundacji Legalna Kultura.

Izabela Foryś

Joanna Pawłowska-Kramer

Szkoła Podstawowa nr 31 z Oddziałami Integracyjnymi
w Częstochowie

PROJEKT *EURONET 50/50 MAX* – EDUKACYJNA KONIECZNOŚĆ I WYZWANIE DLA CAŁEGO SPOŁECZEŃSTWA

Obecna realizacja projektu *Euronet 50/50 max* w 12 częstochowskich szkołach jest nie tylko bardzo dobrze przygotowaną edukacją ekologiczną, lecz staje się koniecznością i wyzwaniem dla całego społeczeństwa.

W artykule przedstawię swój sposób pracy w projekcie, który pozwala na wyzwolenie kreatywnych działań u uczniów, nauczycieli, rodziców, angażując przy tym większość społeczności szkolnej.

Celem projektu *Euronet 50/50 max* jest mobilizacja oszczędności energii w budynkach publicznych poprzez wdrożenie innowacyjnej metodologii 50/50. Zakłada ona

aktywne zaangażowanie uczniów, nauczycieli w proces zarządzania energią w szkole oraz uczy ich ekologicznych zachowań poprzez konkretne działania. Jej wdrażanie składa się z 9 kroków, a oszczędności finansowe osiągnięte dzięki podjętym działaniom są dzielone równo pomiędzy szkołę i podmiot finansujący rachunki za energię, czyli Urząd Miasta.

Liczbę i fakty obrazują rangę i wagę realizowanego w szkołach europejskich przedsięwzięcia edukacyjnego:

- 500 szkół podstawowych i ponadpodstawowych w 13 krajach UE wdraża metodologię 50/50;
- 82 593 uczniów i 6 182 nauczycieli podejmuje wysiłki, aby zaoszczędzić co najmniej 8% energii zużywanej w ich szkołach;
- 116 europejskich gmin korzysta z opracowanych w ramach projektu narzędzi, a 84 z nich uczestniczyło w sesjach szkoleniowych;
- 56 gmin włączyło do projektu także inne niż szkoły budynki publiczne;
- 13 inicjatyw europejskich wspiera sieć 50/50;
- 36 oficjalnych obserwatorów projektu regularnie śledzi działania i rezultaty *Euronet 50/50 max*;
- 212 władz lokalnych, regionalnych i krajowych zostało zaproszonych do włącze-

nia koncepcji 50/50 do swoich programów i strategii;

- 797 osób uczestniczyło w wydarzeniach promocyjno-komunikacyjnych.

Nie tylko liczby skłaniają do zainteresowania się projektem. Jego realizacja w szkole daje uczniom niezbędną wiedzę do podejmowania samodzielnych decyzji dotyczących oszczędzania energii, wzmacnia postawy ekologiczne i przekonuje do codziennych nawyków dbałości o naszą planetę od najmłodszych lat. Aby te postawy stały się trwałymi działaniami kolejnych pokoleń, należy je kształtować w sposób niewymuszony, przyjazny, zrozumiały, a więc przez zabawę i działania praktyczne, np.: mierzenie i monitorowanie temperatur w czasie sezonu grzewczego we wszystkich pomieszczeniach szkoły, sprawdzanie jakości oświetlenia czy ilości pobieranej energii przez urządzenia elektryczne. Te nieograniczone możliwości daje szkołom i nauczycielom projekt *Euronet 50/50 max*.

Postaram się przekonać czytających ten artykuł, że nauczanie dzieci, młodzieży zmiany postaw z nadmiernie konsumpcyjnych, na te konieczne, oszczędnościowe jest wyzwaniem dla każdego z nas, a nie tylko instytucji oświatowych.

Nie waham się stwierdzić, że to życiowa rola uczniów, nauczycieli, rodziców, pracowników, władz – całego społeczeństwa. Rola, którą każdy z nas powinien grać całe życie. Każdy z nas chce płacić mniejsze rachunki za media i żyć w czystym środowisku. To takie proste, pod warunkiem, że wiemy, jak to osiągnąć.

Artykuł przedstawia wybrane narzędzia, formy i metody pracy nauczyciela koordynującego projekt w Szkole Podstawowej nr 31 w Częstochowie.

Pierwszy raz usłyszałam o projekcie Stowarzyszenia Energie Cites na podsumowaniu I Ogólnopolskiej Konferencji pt. „Szkoła z energią”, dotyczącej racjonalnego gospodarowania energią, zorganizowanej przez Krajowe Stowarzyszenie Pomocy Szkole w Warszawie 6 czerwca 2013 r., w której uczestniczyli nauczyciele wszystkich szczebli edukacyjnych, w odpowiedzi na konkurs dotyczący scenariuszy lekcji poświęconych edukacji energetycznej. Oprócz najlepszych scenariuszy poświęconych tematyce gospodarowania energią zaprezentowano realizo-

wany w Polsce już od lat 2009–2012 projekt *Euronet 50/50* (I edycja), który bardzo mnie zaniepokoił, ponieważ dawał nauczycielowi cały pakiet edukacyjny – szczegółowy poradnik, scenariusze, karty pomiaru łącznie z przyrządami do mierzenia temperatur, jakości oświetlenia i zużycia prądu elektrycznego przez poszczególne urządzenia elektryczne. Uczył przez zabawę i konkretne działania racjonalnego gospodarowania energią w szkole i dawał wymierne korzyści finansowe w postaci połowy zaoszczędzonej kwoty dla szkoły i uczniów, gdyby udało się w czasie jego realizacji zmniejszyć wydatki szkoły za energię elektryczną. Śledziłam losy tego projektu i pojechałam do Krakowa na konferencję Stowarzyszenia Energie Cites, podsumowującą efekty tego przedsięwzięcia.

Na konferencji obecni byli także przedstawiciele Urzędu Miasta Częstochowy, którzy rozpoczęli działania mające na celu wdrożenie projektu na terenie naszego miasta. Dodatkowym atutem był fakt, że I edycja *Euronet 50/50*, realizowana w latach 2009–2012, została uhonorowana **Europejską Nagrodą w dziedzinie Zrównoważonej Energii 2013** w kategorii „Edukacja”, która przyznawana jest corocznie przez Komisję Europejską, aby wyróżnić i wypromować najlepsze inicjatywy wspierające zrównoważony rozwój energetyczny Europy.

Projekt został zainaugurowany dla wszystkich szkół konferencją w Krakowie i podpisaniem stosownej umowy między szkołą a Urzędem Miasta w Częstochowie i Stowarzyszeniem Energie Cites.

Dzięki zawartym umowom w roku szkolnym 2013/2014 rozpoczęliśmy w naszej szkole i innych szkołach na terenie miasta realizację projektu, który zakończy się w 2016 r.

Każdy koordynator w szkole otrzymał obudowę dydaktyczną – poradnik, broszury, niezbędne urządzenia pomiarowe. Realizacja całego przedsięwzięcia opiera się na przeprowadzeniu 9 kroków projektu, opisanych w poradniku.

Wszystkie moje dotychczasowe działania skupiły się na przekonaniu uczniów i ich rodzin, aby korzystały z energii w bardziej odpowiedzialny sposób, a także zmieniły się ich postawy konsumpcyjne na bardziej zrównoważone i oszczędne.

To edukacyjna konieczność, która wynika z kolejnych podpisywanych przez nasz kraj dyrektyw klimatycznych i energetycznych UE. To także naczelną przesłanką edukacji dla zrównoważonego rozwoju.

Wdrażanie projektu zaczęłam od założenia, że każdy uczeń w szkole powinien wiedzieć, iż oszczędzanie energii opłaca się wszystkim. Niezależnie od wieku, oszczędza każdy. Ucząc przyrody, na lekcjach mam mnóstwo okazji do przekazania treści ekologicznych znajdujących się w podstawie programowej, ale obecnie mogę zrobić o wiele więcej, realizując ten projekt w szkole.

Założyłam, że łatwiej będzie przekonać uczniów do oszczędzania, gdy pokażę to na swoim przykładzie, a następnie odwołam się do ich doświadczeń i nawyków we własnych domach, potem przeniesiemy te nawyki na szkołę, miasto czy kraj. Moim celem, jako koordynatora, było m.in. zachęcenie uczniów do oszczędzania energii najpierw w domu, potem w szkole.

Zaczęłam od tego, co dzieciom najbliższe, a więc od domu.

✓ **OSZCZĘDZANIE ENERGII W DOMU**

Napisałam scenariusz lekcji przyrody pt. „Ja, ty, my, wy, oni oszczędzamy... i jesteście eco-zieloni”, który wykorzystuję do pracy z dziećmi (zdjęcia z lekcji).

Realizując ten scenariusz, zaprosiłam do współpracy przedstawiciela Urzędu Miasta – pracownika Biura Inżyniera Miejskiego, nadzorującego realizację projektu – panią Anetę Mygę do wygłoszenia prelekcji i pokazania prezentacji na temat racjonalnego gospodarowania energią elektryczną.

W czasie lekcji uczniowie odpowiadali na pytania: Czy ty i twój dom jest ekologiczny? Czy żyjemy w zgodzie z przyrodą? Czy potrafimy każdego dnia oszczędzać energię elektryczną, gaz, wodę, światło? Czy segregujemy śmieci? Co możemy zrobić, aby mój dom był eco-zielony?

Uczniowie mieli okazję sprawdzenia swoich ekologicznych zachowań w eco-ankiecie.

Wykonałam także plakat multimedialny w programie Glogster pt. „Gdyby każdy z nas...”, zamieszczony na stronie internetowej szkoły, który jasno i czytelnie przekonuje każdego do oszczędzania energii.

Starłam się swoją proekologiczną postawą, własnym przykładem i zaangażowaniem

wzmocnić przekazywaną uczniom wiedzę i treści ekologiczne. Pokazałam uczniom prezentację o swoim ekologicznym domu i moich nawykach oszczędnościowych.

Wraz z uczniami należącymi do zespołu ds. energii wykonałam kolejny plakat pt. „Wskazówki eco-główki, jak oszczędzać w domu złotych”. Wcześniej napisałam, że edukacja ekologiczna w zakresie racjonalnego gospodarowania energią jest zadaniem nas wszystkich, dlatego na klasowym zebraniu z rodzicami wyświetliłam swoją prezentację, pokazałam plakat i udało mi się zmobilizować rodziców do współpracy. Dzięki ich pomocy wydrukowano 100 kolorowych plakatów, które zostały bezpłatnie dołączone do gazetki szkolnej: „Z plecaka uczniaka” i rozpowszechnione wśród społeczności szkolnej po to, by trafiły do wielu rodzin.

Sami uczniowie mieli możliwość stworzenia filmu o tym „Co może się zdarzyć w domu, gdy zabraknie prądu”. W tym roku ponownie mogą wykonać konkursowy film pt. „A gdyby tak, na jeden dzień zabrakło prądu...”.

W szkole zorganizowałam kampanię na temat sposobów oszczędzania energii – głównie plakaty, ulotki, rymowanki, wierszyki, które zostały zaprezentowane na korytarzach szkoły.

Kolejny etap kampanii informacyjnej skierowany był na oszczędzanie energii w szkole.

✓ **OSZCZĘDZANIE ENERGII W SZKOLE (9 etapów projektu)**

Pierwszym krokiem realizowanego projektu było pod koniec listopada 2014 r. powołanie w szkole zespołu ds. energii, który tworzą uczniowie klasy VI c oraz chętni z klasy VI d.

Do tej pory zrealizowałam z zespołem ds. energii 8 etapów projektu, informując całą społeczność o wszystkich działaniach na stronie internetowej szkoły, w zakładce projekt 50/50 max.

Przekazałam dwa scenariusze lekcji wychowawczych pt. „Klimat i człowiek – co się zmienia?” oraz „10 porad jak oszczędzać energię?” napisane w oparciu o „Poradnik dla nauczycieli Euronet 50/50” do realizacji na lekcjach wychowawczych w klasach IV–VI w roku szkolnym 2013/2014.

Audyt energetyczny, czyli przegląd szkoły odbywał się w obecności przedstawicieli Urzędu Miasta z Biura Inżyniera Miejskiego – pani Anety Mygi i pana Artura Jacewicza. Najpierw odbyła się prelekcja, jak krok po kroku wdrożyć metodologię 50/50 i włączyć całą społeczność szkolną w działania na rzecz ograniczenia zużycia energii, następnie zespół ds. energii, wraz z koordynatorem projektu, szkolnym konserwatorem oraz przedstawicielami Biura Inżyniera Miejskiego, zwiedzili węzeł ciepłowniczy oraz zapoznali się z systemem grzewczym funkcjonującym w szkole. W czasie przeglądu uczniowie wykonali pierwsze, próbne pomiary temperatury i natężenia światła w wybranych pomieszczeniach szkolnych za pomocą termometru i luksomierza otrzymanych w ramach projektu *Euronet 50/50 max*.

Współpracując z pedagogiem szkolnym, panią Beatą Serwą, przygotowałam projekt profilaktyczny dla klas IV–V pt. „Planeta Respect”. Celem projektu było m.in. uświadomienie uczniów na problem degradacji środowiska naturalnego w obliczu postępujących zmian klimatycznych i nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych oraz uświadomienie im, że szanowanie środo-

wiska – przyrody, naszej planety Ziemi to przede wszystkim oszczędne i rozważne korzystanie z energii oraz pozyskiwanie jej ze źródeł odnawialnych. Uczniowie klas IV pisali list z prośbą o nieustanną dbałość o Ziemię, a klasy V petycję o poszanowanie naszej planety i oszczędne gospodarowanie jej zasobami.

Różnorodne, przygotowywane przez uczniów i przeprowadzone doświadczenia na lekcjach przyrody pozwoliły lepiej zrozumieć im zagadnienia związane z pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych i nieodnawialnych. Uczeń Wojtek Miara zainteresował się problemem przepływu prądu przez wodę, a także zbudował domową oczyszczalnię ścieków. W czasie demonstracji doświadczeń uczniowie zadawali pytania: Jaka ta woda w końcu jest? Czy to przewodnik czy izolator? Po nasypaniu soli do wody zachowywała się jak przewodnik i prąd powstawał. Ale co się stanie w przypadku czystej, destylowanej wody? Czy prąd popłynie? Uczniowie przekonywali się, że woda wtedy jest izolatorem. Wniosek nasuwał się sam – zachowujemy ostrożność, posługując się urządzeniami elektrycznymi, szczególnie przy kontakcie z wodą, ponieważ woda przewodzi prąd elektryczny. Kolejne doświadczenie pozwoliło na wprowadzenie zagadnień dotyczących racjonalnego gospodarowania wodą. Powszechnie wiemy, że woda to bezcenny skarb, którego niestety nie szanujemy – zanieczyszczamy ją i tej czystej w rzekach jest coraz mniej. Jak działa prosta oczyszczalnia ścieków? Zbudowany przez ucznia model oczyszczalni ułatwił pozostałym zrozumienie, jak działa i dlaczego należy oszczędzać wodę.

W tym roku szkolnym doświadczenia, które uczniowie będą przygotowywać w Tygodniu Ekologicznym tematycznie będą związane z odnawialnymi źródłami energii. Planujemy wykonanie piecyków solarnych lub modeli wiatraków.

Kolejną ważną inicjatywą podjętą w ramach projektu jest „Dzień bez prądu”. Udać nam się zaoszczędzić energię w szkole dzięki temu, że wszyscy uczniowie w tym dniu uczą się poza szkołą. Klasy młodsze na hali sportowej „Polonia” mają swoją sportową Olimpiadę Małolata, a starsze wyjeżdżają na organizowany przeze mnie Rajd pieszy w Sokole Góry pod Olsztynem.

Czy dla wielu ludzi w naszym mieście, kraju czy na świecie problem racjonalnego gospodarowania energią jest tak ważny jak dla nas? Moim następnym zadaniem było przekonanie uczniów, że nie tylko my oszczędzamy.

✓ **WŁĄCZENIE SPOŁECZNOŚCI SZKOLNEJ
W LOKALNE, OGÓLNOPOLSKIE
I ŚWIATOWE AKCJE EKOLOGICZNE**

Od wielu lat w naszej szkole jestem propagatorem światowej akcji WWF – „Godzina dla Ziemi”.

Na stronie internetowej zamieszczam apel z prośbą o rejestrację i potwierdzenie udziału w akcji oraz proszę o wyłączenie świateł na jedną godzinę w ostatnią sobotę marca. Uczniowie otrzymują na lekcjach przyrody wydrukowaną do wklejenia informację o potrzebie uczestnictwa z apelem do rodziców, aby w miarę możliwości postarali się o zgaszenie świateł. Taki sam apel i prośbę, co roku kieruję do wszystkich częstochowskich szkół, aby jak najwięcej mieszkańców naszego miasta wiedziało o akcji. Z uczniami wykonuję plakaty, które później rozwieszamy w szkole i na osiedlu.

Bierzemy także udział w ogólnopolskiej akcji fundacji Arka pt. „Listy do Ziemi”, w której uczniowie piszą, co roku, listy na określony przez fundację temat. W ubiegłym roku był to problem niskiej emisji gazów spowodowany spalaniem śmieci w przydomowych kotłowniach. W szkole wybierany jest najlepszy list i wysyłany na konkurs. Z całej Polski tylko setka najlepszych listów bierze udział w internetowym głosowaniu na Facebooku. Już dwukrotnie udało się naszym uczniom być w finale konkursu i reprezentować częstochowskie szkoły.

W kwietniu organizuję w szkole obchody Dnia Ziemi i Tydzień Ekologiczny. Jest to okazja do przeprowadzenia wielu konkursów, lekcji przyrody z doświadczeniami, przygotowaniem wielu prezentacji przez uczniów. W poprzednim roku szkolnym wykonywaliśmy ekologiczne gry stolikowe z odzysku, wcześniej makiety ekologicznego miasta. W tym roku skupię się na prezentacji odnawialnych źródeł energii, a konkursy podporządkowane będą ogólnopolskiemu hasłu Dnia Ziemi – „Z energią zmienmy źródła”.

Okazją do prezentacji idei projektu *Euro-net 50/50 max* były organizowane przez Urząd Miasta Częstochowy „Dni Energii”, w czasie których zaprezentowaliśmy przedstawienie teatralne pt. „Bajka o królu i prądzie”. Braliśmy też udział w konkursach, zdobywając nagrody i wyróżnienia.

Nową formą propagowania oszczędzania energii i projektu było zorganizowanie w naszej szkole wystawy starych, nieużywanych już dziś sprzętów AGD i elektrotechnicznych.

✓ **PODEJMOWANIE NOWYCH INICJATYW ZWIĄZANYCH Z PROJEKTEM – WYSTAWA STARYCH SPRZĘTÓW AGD I ELEKTROTECHNICZNYCH**

Organizując wystawę, zwróciłam się z prośbą do rodziców, za pomocą strony internetowej i bezpośrednio na zebraniach z rodzicami o przynoszenie lub ewentualnej darowizny starych urządzeń AGD, telewizorów, odbiorników radiowych, magnetofonów itp. Wystawę obejrżeli uczniowie naszej szkoły, zaproszeni przedstawiciele Urzędu Miasta – pani Aneta Myga i pan Artur Jacewicz, zainteresowani rodzice. Relację z wystawy przygotowała telewizja Orion oraz Radio Jura i Radio Katowice. Także na stronie internetowej Urzędu Miasta została zamieszczona fotorelacja z wydarzenia.

Aby uczniowie dowiedzieli się jak najwięcej z dziedziny ekologii i potrafili umiejętnie posługiwać się nowymi programami i aplikacjami komputerowymi, zwróciłam się o pomoc i nawiązałam współpracę z Biblioteką Pedagogiczną RODN „WOM” w Częstochowie.

✓ **POZYSKANIE DO WSPÓŁPRACY
I POMOCY INSTYTUCJI OŚWIATOWYCH,
M.IN. RODN „WOM” W CZĘSTOCHOWIE**

Podjęta współpraca zaowocowała ogromnymi sukcesami zespołu ds. energii. Zaczęła się tradycyjnym zwiedzaniem pomieszczeń biblioteki, które na uczniach zrobiły duże wrażenie, szczególnie miejsca przechowywania książek, przesuwane regały, sposoby posługiwania się tradycyjnym i komputerowym katalogiem książek.

W drugiej części spotkania odbyła się eco-lekcja, prowadzona przez panią Annę Płusę, w czasie której uczyliśmy się, jak wykonać ekologiczne filmiki w programie Photo Story. Kolejne edukacyjne warsztaty komputerowe dla zespołu ds. energii przygotowane przez pracowników biblioteki panie Agatę Arkabus i Annę Płusę odbyły się w naszej szkole już dwukrotnie. W czasie warsztatów uczniowie poznawali i uczyli się pracy w nowej dla nich aplikacji LearningApps, w której tworzyli gry edukacyjne na ogłoszony przez Stowarzyszenie Energia City konkurs na gry, plakaty, ulotki związane z tematyką oszczędzania energii. Dzięki temu w konkursie Euronetu zajęliśmy I miejsce.

Treściom ekologicznym najlepiej służą wycieczki, o czym przekonali się uczniowie.

✓ **WYCIECZKI EDUKACYJNE, KTÓRE UDAŁO SIĘ ZORGANIZOWAĆ W RAMACH PROJEKTU**

Wielu uczniów naszej szkoły, lecz jeszcze nie wszyscy ze względu na limity miejsc, mogło w ramach dni otwartych zwiedzić elektrociepłownię Fortum w Częstochowie. Wycieczka pozwala na łatwiejsze zrozumienie, w jaki sposób powstaje prąd, jak jest przesyłany do odbiorców i dzięki czemu powstaje. Uczniowie uzyskali odpowiedzi, w jaki sposób w Fortum zapobiega się zanieczyszczeniom powietrza oraz uzyskuje tzw. zieloną energię. Mam nadzieję, że w kolejnej edycji dni otwartych uda się zwiedzić elektrociepłownię pozostałym uczniom.

Skorzystałam także z możliwości zwiedzania Stacji Uzdatniania Wody przy ul. Brata Alberta w Częstochowie w czasie dni otwartych w Wodociągach Miejskich. Była to kolejna bardzo atrakcyjna wycieczka

pozwalająca uzmysłowić uczniom, jak ważne jest oszczędzanie wody i w jaki sposób odbywa się jej pobieranie i uzdatnianie.

Nawiązując do tematyki pozyskiwania energii poprzez wykorzystywanie siły wody zespół ds. energii odbył kolejną wycieczkę związaną z realizacją projektu. Tym razem do Złotego Potoku, gdzie oglądaliśmy m.in. stary młyn wodny Kołaczew.

Ważne jest również informowanie.

✓ **REALIZACJA PROJEKTU W SZKOLE JEST WYDARZENIEM, O KTÓRYM INFORMUJE SYSTEMATYCZNIE CAŁA SPOŁECZNOŚĆ SZKOLNA**

Wszyscy uczniowie, rodzice, użytkownicy odwiedzający stronę internetową szkoły mają możliwość śledzenia działań w ramach projektu w zakładce → Projekty → euronet 50/50 max, gdzie zamieszczone są plakaty, fotorelacje, prezentacje, konkursy, filmy.

✓ **OBECNIE DZIELIMY SIĘ INFORMACJAMI O REALIZACJI PROJEKTU RÓWNIEŻ ZA POMOCĄ FACEBOOKA**

Założenie konta na Facebooku, gdzie aktualnie informujemy o wszystkim, co dzieje się w projekcie *Euronet 50/50 max* służy promocji działań zespołu ds. energii i służy wymianie doświadczeń. Wiele działań naszej szkoły, które na bieżąco opisujemy, jest umieszczane na stronie głównej projektu. Moja szkoła jest bardzo widoczna i często wymieniana jako przykład do naśladowania, co skłoniło mnie do napisania tego artykułu i podzielenia się doświadczeniami w czasie realizacji projektu, który zakończy się w 2016 r.

Tym artykułem chcę zachęcić wszystkich do zainteresowania się projektem i wdrożeniem go w kolejnych szkołach.

Na zakończenie wspomnę jeszcze o sukcesach uczniów naszej szkoły w związku z realizacją projektu. Zdobyliśmy uznanie jurorów w następujących konkursach:

- Ogólnopolski konkurs na gry i zabawy edukacyjne projektu *Euronet 50/50 max* III kategoria: gry multimedialne, opisy gier lub zabaw dydaktycznych związanych z tematyką projektu:
 - I miejsce dla **zespołu ds. energii ze Szkoły Podstawowej nr 31 w Częstochowie** za zestaw ekologicznych gier interaktywnych wykonanych w aplikacji Learning Aps,
 - wyróżnienie dla **zespołu ds. energii ze Szkoły Podstawowej nr 31 w Częstochowie** za zestaw krzyżówek ekologicznych.
- Ogólnopolska akcja Listy do Ziemi Fundacji Arka:
 - uczennica Agata Rydz dostała się do finału 100 najlepszych autorów listów.

- Częstochowskie Dni Energii:
 - I miejsce za Krzyżówkę Ekologiczną dla zespołu uczniów: Kamil Plusa, Stanisław Klimek, Franciszek Kania, Maciej Kostyra, Julia Kucharska.

Joanna Pawłowska-Kramer

Bibliografia:

Wszystkie informacje dla szkół o projekcie znajdują się na ogólnopolskiej stronie projektu: <http://euronet50-50max.eu/pl/>.

Dane liczbowe dotyczące projektu pochodzą z ww. strony.

Link do polskiego profilu na Facebooku:

<https://www.facebook.com/pages/Euronet-5050-MAX-Polska/720621991338465>.

Profil szkoły na Facebooku: Szkoła Podstawowa nr 31 w Częstochowie – Projekt Euronet 50/50 max.

Informacje o realizacji projektu w szkole znajdują się na stronie szkoły: sp31czest.ovh.org w zakładce: projekty Euronet 50/50 max.

Urszula Wykurz

Publiczne Gimnazjum im. św. Franciszka z Asyżu w Poskutowie

Z KULTURĄ MI DO TWARZY

Czasy się zmieniły, lecz człowiek nadal potrafi zadawać ból nieprzemyślanym gestem, lekceważącym spojrzeniem, pogardliwym wzruszeniem ramion. Pusta złość dyktuje nam, co mamy zapisać na Facebooku. Ludzka bezradność i zaślepienie stają się często źródłem agresywnych zachowań, bo tak trudno jest człowiekowi powiedzieć przepraszam, wyciągnąć rękę na zgodę, czy mówiąc zwyczajnie: po prostu *odpuścić*. Odpowiedzią na świat pełen przemocy jest wołanie o zrozumienie, o obowiązek bycia człowiekiem wśród ludzi i innych stworzeń. W takim świecie człowiek jest bratem i przyjacielem; jest tym, który skupia wokół siebie dobro, miłość i prawdę. Znakiem przemocy we współczesnym świecie staje się człowiek z batem w ręku, człowiek-agresor, który niszczy to, co piękne i szlachetne, czyli ufność dziecka, wierność psa. Moją odpowiedzią na zwulgaryzowany świat jest program edukacyjny „Z kulturą mi do twarzy”.

I. Cel programu:

- troska o czystość i piękno mowy ojczystej,
- pielęgnowanie w środowisku uczniowskim kultury słowa,
- walka z narastającą wulgaryzacją języka polskiego wśród młodzieży,
- wdrażanie do kulturalnego wysławiania się,
- dawanie dobrego przykładu innym.

II. Uczestnicy programu:

- program adresowany jest do uczniów kl. I–III gimnazjum i może być realizowany na godzinie wychowawczej, języku polskim oraz na zajęciach rozwijających zainteresowania uczniów,
- planowany termin realizacji to jeden semestr (zgodnie z harmonogramem działań),
- prezentacja efektów działań uczniów w ramach programu odbywa się cyklicznie w formie: miesięcznych sprawozdań z pracy zespołu, wystąpień na forum klasy.

III. Harmonogram działań

Lp.	Zadanie	Opis zadania	Termin
1.	Wobec wulgaryzmów	przygotowanie prezentacji multimedialnej zawierającej wyjaśnienie, czym są wulgaryzmy, dlaczego ludzie używają słów wulgarnych oraz w jaki sposób można walczyć ze zjawiskiem wulgaryzacji	wrzesień
2.	Wulgaryzmy we współczesnym świecie	przygotowanie kwestionariusza, przeprowadzenie badania ankietowego wśród dorosłych, sporządzenie raportu	wrzesień
3.	Dlaczego używamy słów wulgarnych?	przeprowadzenie sondy wśród gimnazjalistów, prezentacja wniosków na zajęciach lekcyjnych	październik
4.	Język popkultury	przeprowadzenie badania naukowego: ustalenie, jaką funkcję pełnią wulgaryzmy w muzyce hip-hopowej oraz współczesnym kinie polskim	październik
5.	Projekt znaku ostrzegawczego	przygotowanie projektu graficznego informującego o wulgaryzmach w książce, na płycie CD, DVD, mp3	listopad
6.	Na przekór trendom: Kulturalni Dziś	przygotowanie projektu kulturalnego wysławiania się: opracowanie programu Partii Obyczajowej Kulturalni Dziś, haseł reklamowych, wierszy interwencyjnych, tekstów propagujących ideę poprawnego mówienia	październik – listopad

7.	Archiwum awulgarysty	redagowanie notatek i artykułów – <i>Epidemia brzydkich słów</i> – <i>Pojedynek na słowa</i> – <i>Wypowiadamy wojnę wulgaryzmem</i>	listopad – grudzień
8.	Podsumowanie	rozmowa z uczniami, autorefleksja	styczeń

IV. Uwagi o realizacji programu

Program edukacyjny „Z kulturą mi do twarzy” może zostać włączony do planu pracy wychowawcy klasy. Uczestnicy programu zyskują większą świadomość dotyczącą negatywnego wpływu wulgaryzmów na współczesną kulturę. Treści programowe są tak skonstruowane, by można je było adaptować na zajęcia języka polskiego, godziny wychowawczej, a nawet warsztaty pozalekcyjne. W trakcie trwania programu uczniowie przeprowadzają serię badań, analiz porównawczych, przygotowują ankiety, plakaty, prezentacje, dzięki którym zyskują większą świadomość dotyczącą siły słowa, rozumieją, iż „oswajanie słów jest trudniejsze niż osvajanie tygrysów”. Program uwzględnia zajęcia prowadzone przez wychowawcę lub nauczyciela polonistę, np.:

- **Język jako pole walki:** dostrzeganie w wypowiedzi przejawów agresji i manipulacji.
- **O języku szakala i języku żyrafy:** określanie, czym jest porozumienie bez przemocy.
- **Językowe mody** – analiza języka komunikatorów internetowych.
- **Elegancko i kulturalnie: o etyce językowej** – analiza artykułu Andrzeja Markowskiego „Elegancja w języku”, wskazanie zachowań językowych ocenianych jako etyczne i nieetyczne.
- **Język emocji: o warsztacie pisarskim Krzysztofa Petka i Adama Bahdaja** – analiza wypowiedzi bohaterów literackich (treść zadania w załączniku).
- **Otwórz woreczek** – przeprowadzenie warsztatów biblioterapeutycznych z elementami plastykoterapii, czytanie „Bajki o Ciepłym i Puchatym”, wykonanie prac plastycznych (słowa latawce, słowa sztylety).

V. Zamiast zakończenia

Na zakończenie programu przygotowałam dla swoich uczniów manifest pt. „Strażnicy słów”:

Są słowa – latawce, bo dodają skrzydeł nie tylko ptakom

Są słowa – motyle, bo kryją w sobie niezmiernie piękno świata

Są słowa – amulety, bo pozwalają uwierzyć, że nasz spacer pod osłoną gwiazd ma sens

Są słowa – sztylety, bo tną nie tylko papier, lecz i ludzkie serca

Są słowa – drzazgi, bo ranią delikatną fakturę pejzażu, któremu na imię człowiek

Oswajaj ze mną słowa

Oswajaj je codziennie

Zostań strażnikiem słów jak sen cichych

opiekunem sylab jak herbata gorących

przyjacielem wersów jak stare księgi nieomylnych

Zostań tu, gdzie przecinek i kropka nie stają do wyścigu o tytuł skandalicznego postu

Zostań tu, gdzie stokrotki nie śmieją się z żonkili...

Zostań, przecież tylko ty wiesz, że warto

Załącznik: **Język emocji: o warsztacie pisarskim Krzysztofa Petka i Adama Bahdaja**

Przedmiotem lekcyjnej analizy są dwa teksty kultury:

1. Krzysztof Petek „Trasa Mirka” (lektura dla uczniów kl. I gimnazjum – wg wymagań podstawy programowej: inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela lub zaproponowane przez uczniów).
2. Adam Bahdaj „Gdzie twój dom, Telemachu?” – lektura dla kl. II gimnazjum – wg wymagań podstawy programowej: wybrana powieść przygodowa.

Zadanie. Dokonaj analizy wypowiedzi bohaterów. Ustal, co jest w nich zaskakujące, oryginalne, zabawne.

Krzysztof Petek, „Trasa Mirka”	Adam Bahdaj, „Gdzie twój dom, Telemachu?”
Słownik Mirka: Skretyniały worek suszonych ptasich odchodów. Ty baranie pod włos czesany. Oglupiały tumanie na trzech łapach. Cymbale kilofem strojony. Matoł szyszkami karmiony. Niech to jasna śnieżna pierzynka zasypie. Niech bałwan to pomaca swoją ohydnie zimną łapą. Niech to ropucha podziobie.	Słownik Maćka: „Święty Rododendronie, po jaką niezapominając wpakowałem się w ten życiowy komiks i co mnie skłoniło, żeby za uszy ciągnąć Krzyśka i sprowadzać na dobrą drogę?” „Święty Asparagusie! Skąd mi to przyszło do głowy?” „Mikrogigamie zapchlony, powiedz raz prawdę”.

Wnioski: Słownik Mirka można podzielić na dwie kategorie:

I kategoria to obraźliwe zwroty na określenie danej osoby, stosowane w celu wytknięcia jej wad. Zwroty te są oryginalne za sprawą niecodziennych połączeń, nie używa się takich konstrukcji w mowie potocznej. Na określenie **osoby niemądrej** artysta zastosował pięć różnych zwrotów:

- kombinację ptasich odchodów z neologizmem o zabarwieniu pejoratywnym skretyniały,
- potoczny zwrot *ty baranie* w połączeniu z wyrażeniem *pod włos czesany* sprawia, że określenie jest oryginalne i niebanalne,
- zastosowanie wulgaryzmu *tuman*, który wzmocniony został przymiotnikiem *oglupiały* i doprawiony elementem zwierzęcym – trzy łapy,
- zastosowanie wulgaryzmu, będącego dziś archaizmem – cymbał w połączeniu z muzycznym elementem strojenia i narzędziem używanym powszechnie w kamieniarstwie lub górnictwie, kilofem,
- brak inteligencji podkreślony został poprzez zastosowanie wulgaryzmu matoł w połączeniu ze zwrotem karmiony szyszkami (jak dzik karmiony żołędziami).

II kategoria to przekleństwa: zwroty, wykrzyknienia, których celem jest wyrażenie gniewu, oburzenia. Przekleństwa posiadają charakter literackiej zabawy, nie używa się ich w mowie potocznej, są kompilacją wyrazów nacechowanych pozytywnie (śnieżna pierzynka, bałwan) z wyrazami o zabarwieniu negatywnym (ropucha, ohydnie, zimna łapa).

Wnioski: Słownik Maćka składa się z dwóch kategorii:

I kategoria to zwroty litanijne

- nie są to zwroty do powszechnie znanych świętych chrześcijańskich, lecz do krzewu rododendrona i do warzywa (szparag),
- rododendron zostaje tu spersonifikowany, gdyż zapisano go wielką literą i obdarzono aureolą świętości,
- szparag również poddany został zabiegowi personifikacji i dodatkowo posiada formę stylizowaną na łacińskie nazwy z zakończeniem – us,
- oryginalnym środkiem stylistycznym jest tu zwrot „życiowy komiks”,
- zwroty te stosowane są w celu wyrażenia własnych uczuć, szczególnie gniewu, oburzenia, rozczarowania.

II kategorię stanowią zwroty o charakterze obraźliwej **obelgi**

- na określenie osoby mijającej się z prawdą, artysta użył neologizmu mikrogigam, który wzbogacony został przymiotnikiem o zabarwieniu pejoratywnym: zapchlony.

Urszula Wykurz

Agnieszka Gryś

Magdalena Witkowska

Gimnazjum nr 12 im. J. Matejki w Częstochowie

„NIE MA SIŁY WIĘKSZEJ NIŻ PRAWDZIWA MIŁOŚĆ”

OBCHODY DNIA PATRONA W GIMNAZJUM NR 12 IM. JANA MATEJKI W CZĘSTOCHOWIE

Nie ma siły większej niż prawdziwa miłość.
Seneka Młodszy

Pod takim hasłem społeczność Gimnazjum nr 12 im. Jana Matejki w Częstochowie świętowała 26 listopada 2014 r. Dzień Patrona. Pani dyrektor Joanna Woźniak przywitała wszystkich zebranych i podkreśliła wartość twórczości Patrona w wychowaniu młodzieży.

Uczniowie zaprezentowali program artystyczny nawiązujący do obrazu „Zygmunt August i Barbara Radziwiłłówna”.

Mistrz Jan zainspirowany prawdziwą historią małżeństwa króla uwiecznił zakonanych na jednym ze swoich dzieł. Młodzież biorąca udział w przedstawieniu wykazała się umiejętnościami aktorskimi, pięknym śpiewem i grą na instrumentach muzycznych. Jako aktorzy wystąpili: Natalia Zontek, Michał Zjawiony, Dominika Karoń, Karolina Kluza, Maciej Partyka, Bartłomiej Frączek z kl. 2 b, zaśpiewały: Wiktoria Tymczyszyn z kl. 1e, Klementyna Mazurek z kl. 3 e i chór szkolny. Pięknej recytacji Patrycji Borowieckiej z kl. 2 b akompaniowała na gitarze Wiktoria Suliga z kl. 2 e, natomiast Radosław Morel – uczeń 2 b grał na keyboardzie podczas śpiewu chóru. Uroczystość poprowadzili Sandra Poroś i Maciej Francuz z kl. 2 c. Za przygotowanie programu uroczystości i organizację Dnia Patrona odpowiedzialne były nauczycielki Magdalena Witkowska i Agnieszka Gryś.

W czasy Zygmunta i Barbary przeniosła nas dekoracja, nawiązująca także do obrazu Jana Matejki, wykonana przez nauczycielkę plastyki Bożenę Górniak. Oprawę muzyczną przygotowała nauczycielka muzyki Anna Leszczyńska.

Wśród zaproszonych gości byli przedstawiciele Urzędu Miasta Częstochowy, Delegatury Kuratorium Oświaty w Częstochowie, Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie, Samorządowego Ośrodka Doskonalenia w Częstochowie.

Szczególnie licznie na obchody Dnia Patrona przybyli uczniowie, nauczyciele oraz dyrektorzy zaprzyjaźnionych szkół podstawowych z Częstochowy: SP nr 1, ZSP nr 1, ZSP nr 5, SP nr 14, SP nr 31, SP nr 38, SP nr 39, SP nr 42.

Uczniowie tych szkół mogli sprawdzić swoją wiedzę i umiejętności w konkursach: ortograficznym „Arcydzieła Jana Matejki”, historycznym „Dzieje Polski w twórczości Jana Matejki”, matematycznym „Jan Matejko w liczbach”, z języka angielskiego „Matejko's childhood”. Laureaci konkursów otrzymali pamiątkowe dyplomy oraz nagrody.

Młodzież Gimnazjum nr 12 zaprezentowała swoje osiągnięcia w dziedzinie nauki

i sportu, a także prace plastyczne przygotowane na konkurs pod hasłem „Nie ma siły większej niż prawdziwa miłość”. Goście mieli okazję zwiedzić szkolną izbę pamięci poświęconą osobie Jana Matejki.

* * *

**SCENARIUSZ Z OKAZJI DNIA PATRONA PT.
„NIE MA SIŁY WIĘKSZEJ NIŻ PRAWDZIWA MIŁOŚĆ”**
(opracowała Agnieszka Gryś)

Prowadząca

Witamy wszystkich na uroczystości obchodów Dnia Patrona w Gimnazjum nr 12.

Prowadzący

Proszę wszystkich o powstanie! Baczość!
Poczet sztandarowy wprowadzić!
Do hymnu państwowego! *Mazurek Dąbrowskiego*
Po hymnie! Proszę o zajęcie miejsc!

Prowadząca

Obchodzimy dzisiaj 9. rocznicę nadania naszemu gimnazjum imienia Jana Matejki – wielkiego Polaka, patrioty i artysty. Witamy zaproszonych gości, panią dyrektor Gimnazjum nr 12 – Joannę Woźniak, dyrektorów zaproszonych szkół podstawowych, grono pedagogiczne, rodziców oraz uczniów i nauczycieli zaproszonych szkół podstawowych. Prosimy o zabranie głosu panią dyrektor Joannę Woźniak.

Powitanie zaproszonych gości

Prowadzący

Proszę wszystkich o powstanie! Baczość!
Sztandar wyprowadzić! Spocznij! Proszę o zajęcie miejsc!

Prowadzący

Jan Matejko (ur. 24 czerwca 1838 w Krakowie); malarz, najwybitniejszy polski twórca obrazów historycznych i batalistycznych. W latach 1852–1858 studiował w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie, której później był dyrektorem. Jego uczniami byli m.in.: Jacek Malczewski, Józef Mehoffer i Stanisław Wyspiański. Jan był dziewiątym dzieckiem, z jedenastu, jakie mieli państwo Matejkowie. Już od najmłodszych lat zdra-

dzał niepospolite zdolności plastyczne. W 1858 roku otrzymał stypendium na studia w Monachium. W 1862 roku namalował jeden ze swoich najwybitniejszych obrazów – „Stańczyka”. Miał wtedy zaledwie 24 lata.

Kolejne sukcesy odniósł dzięki „Kazaniu Skargi” i obrazom „Rejtan – upadek Polski” oraz „Unia Lubelska”.

Jan Matejko w młodości przeżył bombardowanie Krakowa przez Austriaków w 1848 r. oraz powstanie styczniowe. Pod wpływem narodowych klęsk poświęcił się prawie wyłącznie malarstwu historycznemu. Historia była jego obsesją. Nie potrafił o niej pisać ani opowiadać, więc ją malował. Zarzucano mu swobodne podejście do historii. Sam Matejko traktował swoje obrazy jako głos w polemice dotyczącej przeszłości i przyszłości kraju, a nie wyraz ideologii. Był zagorzałym patriotą. Dofinansowywał miasto, biednych i kulturę, pokazując swoje obrazy za darmo lub przekazując je państwu. Jego prace były analizowane w ramach przekazu ideowego. Zmarł w wieku 55 lat 1 listopada 1893 roku. Jego ostatnie słowa brzmiały: „Módlmy się za ojczyznę! Boże błogosławiony!”. W czasie jego pogrzebu bił dzwon Zygmunta, a w ostatniej drodze towarzyszył mu cały Kraków.

Prowadząca

Każdego roku podczas uroczystości Dnia Patrona w Gimnazjum nr 12 w Częstochowie wspominamy koleje życia malarza, ale także każdego roku skupiamy się na wybranym dziele mistrza.

W tym roku będzie to obraz „Zygmunt August i Barbara Radziwiłłówna”, inspirowany prawdziwą historią. Król walczył najpierw o uznanie swego potajemnego małżeństwa, potem o koronację Barbary, a następnie o jej życie, pielęgnując z poświęceniem w śmiertelnej chorobie (maj 1551 r.) Odprowadziwszy pieszko do Wilna kondukt pogrzebowy z ciałem ukochanej żony, do końca życia nie zdjął żałoby. Dzieło mistrza powstało w 1867 roku, przedstawia parę królewską w uścisku we wnętrzu renesansowej komnaty. Zygmunt August przytula małżonkę. Jest późny letni wieczór lub noc. Otwarte na oścież wielkie, przeszklone okno ukazuje fragment oświetlonych blaskiem księżyca drzew, fontanny i sadzawki parkowej z łabędziem. Przez niebo przemyka kometa z długim warkoczem. Wprowadzone

do obrazu rekwizyty nie są przypadkowe i mają swój podtekst: portret Bony (konflikt z synem), róża i lutnia (symbole miłości), łabędź (symbol wierności), kometa (zwiastun nieszczęścia kraju). Obraz Mistrza Jana, poprzedzony olejnym szkicem z 1864 r., nie był jedynym, poświęconym temu dramatycznemu wątkowi; inspirował on wielu artystów.

(Piosenka „Usta milczą dusza śpiewa”)

„Zygmunt August i Barbara Radziwiłłówna”,
szkic, 1864, Muzeum Narodowe, Kraków,
<http://artyzm.com/obraz.php?id=3258>
[dostęp: 18.02.2015]

Prowadząca

Zapraszamy do obejrzenia sztuki Alojzego Felńskiego, inspirowanej wydarzeniem uwiecznionym przez Jana Matejkę na obrazie „Zygmunt August i Barbara Radziwiłłówna”, gdyż nie ma siły większej niż prawdziwa miłość.

AKT I SCENA I

(Izabella, Boratyński)

Boratyński

Szanowna Izabello, trapiącemi wieści
Nie radbym sercu twemu przyczyniać boleści,
Ale hołd czystej prawdy winny moje usta

Przyjaciółce Barbary i siostrze Augusta.
Na cóż bym cię pochlebną miał uwodzić mo-
wą?

Radziwiłłówna polską nie będzie królową.

Izabella

Wiem ja, że duma, próżność, zysk, bojaźń
sąsiada,
Wyborem żon dla Królów pospolicie władą;
Dziś, gdy los, czyli niebios opatrność nad
nami

Księżniczkę miłą z rodu, świetną przymio-
tami

Przeznacza nam za swojej dobroci narzędzie,
Czyż temu Boratyński sprzeciwiać się
będzie?

Boratyński

Uczynię, co być świętą powinnością mnie-
mam;

Prócz Boga, praw, Ojczyzny – na nic wzglę-
du nie mam;

Moje wam poświęcałem i poświęcę ramię,
Otóż Barbara wchodzi, zostawiam cię, Pani.
(*Wychodzi*)

SCENA II

(*Izabella, Barbara*)

Barbara

Ach! Po wielu to latach i w jakiejże chwili
Zjawiasz się utęsknionej, Izabello droga!
Kiedy mnie niespokojność otacza i trwoga,
Kiedy się przeznaczenia mego szala waży,
Niebo mnie wraca twojej opiekuńczej straży.

Izabella

Wszystkie się myśli moje zwracały ku Tobie.
Tak, ufam w słusność niebios i w cnotę
rodaków:

Najgodniejszą korony dziś uwieńczy Kraków.

Już Litwa Polsce cnoty ogłasza Barbary,
Czoło mężów popiera Augusta zamiary.

(*Wchodzi Bona*)

SCENA III

(*Bona, Barbara, Izabella*)

Bona do Barbary

Tyżes tu! Z moją córką? przed mojem obli-
czem?

I jakimże się czołem narażasz zuchwale

Na gniew twojej Królowej i na matki żale?

Ty, podła zwodzicielko! Poddanko zuchwała!

Coś mego syna w miłość podejszcie
wplątała,

W miłość, co go w dniu jednym pozbawiła
chwały,

Nie śpiesz się! Umarł Zygmunt, ale Bona żyje;

Ja to pasmo zrad ciemnych przed światem
odkryję...

Barbara

Próżno się z wyrzutami zbrodni moich
szerzysz,

Ja się do niech nie czuję i ty im nie wie-
rzysz.

(*Odchodzi*)

Izabella

Śmiem, matko, nad niewinnej losem się użalać!
Zasady jej są święte, szlachetne, niezmien-
nie...

A jej serce tak czyste, jak to światło dzienne!

Bona

Idź, córko odrodna!

Nie mająca cnót przodków, chwały ich nie-
godna!

Precz mi z oczu!...

SCENA IV

(*Bona sama*)

Bona

O hańbo! O srogie męczarnie!

Barbara z gróźb się moich uraga bezkarnie!

Syn mnie unika, córka na mnie się sprzy-
sięga!

Gdzież moja dawna chwała, znaczenie, po-
tęga?

Ja, com w Sejmach, w obozach, w Senacie,
w kościele

Postawiała stworzenia rąk moich na czele,

Mam cierpieć wyżej siebie Barbarę zuchwa-
łą?

Tak jest, nim umrę jednak, wprzód swego
dokażę:

Odepchnę ją od tronu, lub go krwią jej
zmażę...

AKT II

SCENA I

(*August, Barbara*)

Barbara

Wszędy cię niespokojność moja ściga, panie!

Odtąd, jak drżącą w mury te wstąpiłam nogą,

Wszystko mię okropnością przeraża i trwoga.

August

Kocham cię i panuję, – a ty się obawiasz!

Dziś twoje piękne czoło koroną ozdobię,

Lub dam za ciebie życie, którem winien tobie.
Dziś dwa narody będą świadkami twojej chwały,
Dziś o szczęściu Augusta świat się dowie cały.

Barbara

Błagam cię więc, przynajmniej odłóż te zamysły.
Pozwól, niech czas wzburzone ostudzi umysły,
Niechaj mnie naród pozna wprzód, nim da wyroki,
Czym warta z tobą dzielić ten stopień wysoki,

August

Nie... dziś... umrzeć lub stwierdzić trzeba nasze śluby,
Sama zwłoka byłaby krokiem do twojej zguby.

SCENA II

(Bona, August)

Bona do Barbary

Zostaw nas. – Chcę na chwilę mówić sama z tobą. (Barbara odchodzi)
Zbliź się synu i matki posłuchaj cierpliwie.
Szczera i śmiała mowa może cię zadziwić,
Nie przerywaj mi jednak, mając to na względzie,
Że ten mój głos do ciebie ostatni już będzie.
W cóż ufasz? Przez małżeństwo, coś nowo skojarzył,
Zrobiłeś nieprzyjaciół, naród oburza się cały.

August

Nie zdradzę tej, co w moje oddała się ręce,
Dla niej mój tron, spokojność i życie poświęcę.

Bona

Nieprawne próżno prawem upoważniasz śluby
Za hasło bierzesz cnotę i z niej szukasz chluby.
Miłość to, miłość swemi uroki ludzająca
Zaslepią twoją młodość i w przepaść cię wtrąca,

AKT III

SCENA I

(Barbara, Izabella)

Barbara

Co? on milczał? on swojej nie śmiał przyznać żony
I w zawieszeniu naród zostawił zdumiony?!
Widziałaś?... Już więc nawet i wątpić nie mogę.
O smutku! O boleści!

Izabella

Uśmierz próżną trwogę;
Byłam świadkiem, jak srogą wytrzymał katuszę:
Milczał, ale twarz jego wydawała duszę.

Barbara

Czego się, nieszczęśliwa, mam spodziewać jeszcze?
Aż nadto się sprawdzają me przeczucia wieszczę.
Niestety! już ta długa matki z nim rozmowa,
Ten triumf odchodzącej i ostatnie słowa,
Ta, gdy mnie później żegnał, oziębłość Augusta,
Te wymowne wzdychania, te milczące usta,

SCENA II

(Barbara, August wchodzi)

Barbara

Ach! Ty życie Barbarze wracasz, mężu drogi!
Widzę cię – i już wszystkie znikły moje trwogi.
Ach! Przebacź zginającej przed tobą kolana:
Zbłądziłam – i aż nadto za mój błąd skarana.
Jakże nieznośnie było żyć, wątpić na chwilę!

August

Prawda, że nie chcąc zwiększać zapалу zapalem
Odpowiedź moją stanom do czasu wstrzymałem;
Tak wzgląd na szczęście nasze, tak Tarnowski radził.
Jeśli dziś tron dla ciebie nie będzie wznieśiony,
Zrzekam się niespokojnej Polaków korony.
Wrócę z tobą w siedliska Litwy ukochane,
I poświęcę się szczęściu tych obywateli
Którzy i nasze będą szanować umieli.

Barbara (August, zbliżając się do Barbary)

Jak to?
Chcesz-że pozbawiać Polskę owocu twoich trudów?
Chcesz-że rozdzielać wiecznie dwa potężne kraje,
Które złączył twój naddziad, łączą obyczaje,

August

Ach, przestań! Głos twój moją wskrószyć przyniósł duszę
Uznaję twoją wyższość i ulegać muszę.

Lecz tem bardziej, przez dumę i trwogę
nikczemną,
Nie zezwolę, by ciebie rozdzielono ze mną,

SCENA III

(król, Boratyński wchodzi)

Boratyński

Królu! W nas dzisiaj widzisz dwa ludy po-
tężne,
Które, długo rządzone przez twe przodki
mężne,
Pod nimi się złączyły, wstawiły i wzrosły.
Ojca i dziadów cnoty na tron cię wyniosły,
Ślub twój znieważa świętą ustaw naszych
księgę.
Przysięga męża gwałci monarchy przysięgę,
Wykonałeś ją pierwszej Polsce niż Barbarze;
Tej dom twój, tamtej były świadkami ołta-
rze.

August

Wam, stróżom swobód ludu, od ludu
wybranym,
O to przystało prośby przy mym składać
tronie,
Radzicież, bym najświętsze z żoną związku
zrywał,

AKT IV

SCENA I

(August, wchodzi Bona)

Bona

Niebaczny! Własnej tylko ty ufasz odwadze.
Synu! Nie zbliżaj mi zgonu
I cierpiącej, czy z losu, czy z twoich pomyłek
Pozwól skończyć w ustroniu smutny życia
schylek.

August

Błagam cię, matko! Jeszcze zatrzymaj się
chwilę.
Może tę szalę mieczem za sobą przechylę!

Bona

Zatrzymam się, dopokąd nadzieja zostanie,
Że ci pomocne matki może być staranie.
Jeśli nie – wiesz mój zamysł – i jestem
w nim stała:
Na poniżenie syna nie będę patrzała!
(Odchodzi)

SCENA II

(August, Barbara, Izabella, Boratyński)

Barbara *(wpadając nagle)*

Co czynisz? lecis z mieczem na twoich ro-
daków
I Polaków prowadzisz na miecze Polaków?
W jakie cię zbrodnie miłość prowadzi za-
ciekła!
Miłości, szczęścia, ciebie byłabym się zrzekła,
Jeśli ci miła cnota, Ojczyzna i żona...

August

Ach! I ty przeciw sobie przychodzisz mnie
błagać?
Ty sama mnie potępiasz, coś miała wspomagać?
Nie mogę ich zwyciężyć, ale umrzeć mogę.
Z odwagą, jak Król, mego dokonam zawodu
I nie zdradzę przynajmniej żony ni narodu.

Boratyński

Zdradzisz oboje, paniel... Cóż to za odwaga
Opuszczać ster okrętu, gdy burza się
wzmaga?
Przebóg! W twej duszy jeszcze żyje miłość
cnoty,
Twa sława nie zna skazy, twe serce zgry-
zoty;
Dwa wojska są ci wierne, przyjaźń chce cię
wspierać,
Barbara ciebie kocha, – a ty chcesz umierać?

Izabella

Ach! Nie odrzucaj rady przyjaciela świętej,
Od prześląganych niebios pewnie mu nat-
chniętej.
Nie sądz z kilku rokoszan o narodzie całym:
Polak jest sprawiedliwym, szlachetnym, wspa-
niałym. *(Wchodzi poseł)*

AKT V

SCENA I

*(August, Barbara, Izabella,
Boratyński, poseł sejmowy)*

Posel

Królowo! Królu! Sławę Sejm utrzymał swoje:
Spełnione szczęście wasze, narodu i moje.
Te lzy radości, z oczu moich się cisnące,
Dziela ze mną w tej chwili Polaków tysiące.
Słyszycie? oto tłumy ludu ślą w niebiosy
Błogosławieństwa dla was wzywające głosy!

Barbara

O rodacy! O mężu! O siostrę kochana!

August

O wy, ojcie Ojczyzny! Króla przyjaciele!
Króla z ludem nic odtąd nie rozerwie zgody,

Lecz idźmy, – na Królową czekają poddani;
Niech Senat, Sejm, lud, wojsko ujrzy twarz
swej pani!
(*Koronacja – film*).

Przedstawienie zakończone filmem z koronacji Barbary.

Piosenka „Miłość ci wszystko wybaczy”.

Recytacja wiersza „Miłość jak słońce” z podkładem gitary.

Piosenka „Czekam na tę jedną chwilę”.

Prowadząca nauczycielka

Prosimy o zabranie głosu Panią/Pana

.....

Prowadzący nauczyciel

Teraz zapraszamy na rozstrzygnięcie konkursów zorganizowanych dla uczniów zaproszonych szkół podstawowych. Prosimy panią dyrektor i organizatorów konkursów o wręczenie nagród i dyplomów.

Prowadząca nauczycielka

Dziękujemy wszystkim i do zobaczenia za rok w 10. rocznicę nadania naszej szkole imienia Jana Matejki.

**Agnieszka Gryś
Magdalena Witkowska**

W tekście wykorzystano:

- Obraz „Zygmunt August i Barbara Radziwiłłówna”, szkic, 1864, Muzeum Narodowe, Kraków,

<http://artyzm.com/obraz.php?id=3258>
[dostęp: 18.02.2015].

- Film „Barbara Radziwiłłówna koronacja 1936–1983”,
<https://www.youtube.com/watch?v=GFBtgKVdOX8>,
[dostęp: 18.02.2015].
- Piosenki: „Usta milczą, dusza śpiewa...” aria z „Wesołej wdówki” operetki Franciszka Lehára w trzech aktach z 1905 roku; „Miłość ci wszystko wybaczy” z muzyką Henryka Warsa i słowami Juliana Tuwima z 1933 roku; „Czekasz na tę jedną chwilę” Seweryna Krajewskiego.

Bibliografia:

- Asnyk A., *Miłość jak słońce*, [w:] *Pisma*, (Wydanie Jubileuszowe), t. 1–2, Warszawa 1938–1939.
- Feliński A., *Barbara Radziwiłłówna: tragedia w pięciu aktach*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1949.
- Krawczyk J., *Matejko i historia*, Instytut Sztuki PAN, Warszawa 1990.
- Serafińska S., *Jan Matejko: Wspomnienia rodzinne*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1958.
- Słoczyński M. H., *Matejko*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2000.
- Treter M., *Matejko: Osobowość artysty, twórczość, forma i styl*, Książnica Atlas, Lwów 1939.
- http://www.pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Matejko,
[dostęp 18.02.2015].
- <http://wszystkoojaniematejce.blogspot.com/p/galeria.html>,
[dostęp 18.02.2015].
- http://www.wilanow-palac.pl/zygmunt_august_i_barbara.html,
[dostęp 18.02.2015].

Ludmiła Pilecka

Zespół Szkół im. S. Ligonii
w Truskolasach

WOŁONTARIUSZKA Z CHIN GOŚCIEM ZESPOŁU SZKÓŁ W TRUSKOLASACH W RAMACH PROGRAMU „GLOBAL CITIZEN”

Zespół Szkół im. S. Ligonii w Truskolasach od lat aktywnie współpracuje z instytucjami międzynarodowymi, biorąc m.in. udział w projektach Comenius, eTwinning i Erasmus+ oraz orga-

nizując przez wiele lat, przy wsparciu Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży, wymianę młodzieży.

Tym razem nauczyciele nawiązali współpracę ze studencką organizacją pozarzą-

dową AISEC. Jej głównym założeniem jest zwiększanie zrozumienia kulturowego i współpracy międzynarodowej poprzez program wymiany praktyk. W grudniu 2014 roku w ramach programu „Global Citizen” w truskolańskim zespole szkół przez tydzień gościła wolontariuszka z Chin – Yijun Wang. Pochodzi ona z 10-milionowego miasta Tianjin. Studiowała najpierw technologię przetwórstwa mięsa w swoim ojczystym kraju, a następnie bezpieczeństwo żywności w Holandii.

*Lekcja prostych chińskich słów
w wykonaniu Yijun Wang*

Podczas pobytu w Truskolasach prowadziła zajęcia zarówno dla uczniów ze szkoły podstawowej jak i z gimnazjum. Przekazywała im informacje na temat kultury i tradycji Chin. Dzięki tym zajęciom uczestnicy poznali proste chińskie słowa, ćwiczyli jedzenie pałeczkami oraz zaznajomili się z podstawami tai chi – chińskiej gimnastyki medytacyjnej. Szczególnie ważna dla uczniów była możliwość kształtowania umie-

jętności językowych, ponieważ zajęcia prowadzone były wyłącznie po angielsku. Yijun jest bardzo komunikatywna, dodatkowo wykorzystywała nowoczesne technologie dla związualizowania poruszanej tematyki. Dzięki temu słuchacze posiadali spore umiejętności.

*Uczennice gimnazjum jedzące pałeczkami
oraz Yijun Wang i Aleksandra Wróż – koordynator projektu*

Była to okazja nie tylko do spotkania naszych uczniów z chińską kulturą. Także Yijun Wang miała możliwość obserwowania polskich tradycji. Jako że był to okres przedświąteczny, w szkole wystawiane były jasełka przygotowane przez dzieci ze szkoły podstawowej, na które nasi uczniowie zaprosili także chińskiego gościa.

Na zakończenie nauczyciele języka angielskiego, którzy byli najbardziej zaangażowani w organizację pobytu Yijun Wang w Truskolasach, wzięli udział w uroczystej gali w Katowicach podsumowującej projekt.

Ludmiła Pilecka

Yijun Wang i uczniowie gimnazjum podczas ćwiczeń tai chi

Tamara Gwóźdź

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Hutkach

GMINNE CENTRUM KULTURY I REKREACJI W KONOPISKACH LAUREATEM KONKURSU „TU MIESZKAM, TU ZMIENIAM”

Gminne Centrum Kultury i Rekreacji w Konopiskach znalazło się w gronie laureatów Konkursu „Tu mieszkam, tu zmieniam” organizowanego przez Bank Zachodni WBK.

Jury zdecydowało, że granty finansowe otrzyma 247 pomysłów spośród 2 861 złożonych wniosków. GCKiR złożyło projekt pod nazwą „Przekazanie lokalnych tradycji młodemu pokoleniu mieszkańców gminy Konopiska poprzez spotkania warsztatowe międzypokoleniowe”.

W ramach realizacji projektu przewidziano organizację warsztatów dla dzieci i młodzieży z terenu gminy Konopiska, które stanowią doskonałą okazję do poznania tradycji, zwyczajów i obyczajów kultywowanych przez pokolenia naszych przodków. W projekt zaangażowane są dzieci i młodzież z placówek oświatowych, członkinie Kół Gospodyń Wiejskich i osoby posiadające odpowiednią wiedzę, doświadczenie oraz umiejętności ich przekazywania młodemu. Przez 6 miesięcy w świetlicach prowadzonych przez GCKiR odbywać się będą warsztaty tematyczne, poświęcone tradycjom ludowym, począwszy od zwyczaju chodzenia z Herodami w karnawale po wicie wianków i obchody Nocy Świętojańskiej.

Pierwsze takie spotkanie miało miejsce 28 stycznia br. w świetlicy w Korzonku, a jego uczestnikami byli uczniowie Zespołu Szkolno-Przedszkolnego im. Mikołaja Kopernika uczęszczający na zajęcia artystyczne oraz panie z Kół Gospodyń Wiejskich z Huttek i Korzonka. Spotkanie miało charakter warsztatów teatralnych, podczas których został odtworzony zwyczaj chodzenia z Herodami.

Warsztaty poprowadziła pani Lilla Deska, dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury w Dąbrowie Zielonej.

Aby przybliżyć ten zwyczaj młodzieży, został wyświetlony film z przeglądu grup kołędniczych. Następnie uczestnicy otrzymali krótkie teksty z podziałem na role i po zapoznaniu się z nimi przystąpili do odgrywania scenek. Prowadząca spotkanie zadbała o zapewnienie odpowiednich strojów, przywożąc je ze sobą. Młodzi ludzie mieli okazję poczuć się jak prawdziwi kołędnicy ubrani w szaty zgodne z odgrywanym zwyczajem. Zabawa była przednia, młodzież bardzo chętnie wcielała się w swoje role, a nawet wymieniała się nimi między sobą.

Tamara Gwóźdź

dr Jarosław Durka

Zespół Szkół Publicznych nr 1 w Myszkowie

nauczyciel doradca metodyczny

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie

JURAJSKIE STOWARZYSZENIE NAUCZYCIELI TWÓRCZYCH – RYS HISTORYCZNY

Jurajskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych powstało 15 stycznia 2001 r. Główną inicjatorką i jego pierwszą prezeską była Jadwiga Węgrzyn. Stowarzyszenie oficjalnie zarejestrowano w 2002 r. Członkowie założyciele to: Jadwiga Węgrzyn, Maria Drzewiecka, Anna Pala, Małgorzata Kumor, Halina Celeban, Wojciech Skrobich, Serafina Buła, Beata Łapeta, Elżbieta Morawska, Jolanta Urgacz, Agnieszka Pustuł, Joanna Brzezińska, Dorota Knysak, Maria Borkowska, Grażyna Wróblewska-Ludwig, Zenona Żelichowska, Urszula Grabiszewska, Małgorzata Woszczyk, Irena Ochocka, Elżbieta Gocyła, Bożena Woźniak, Iwona Nawrot, Dorota Kołacz, Barbara Skóra, Jarosław Durka, Joanna Dyja, Bożena Lazar-Skórka, Lidia Grzebińska, Aleksandra Okraska, Irena Bańka, Mariola Piątek-Piłat, Violetta Wieliczko, Małgorzata Skrobich, Jolanta Demitrewicz, Iwona Koba, Dorota Kołodziejczyk, Wiesława Ruta-Baran, Izabela Noszczyk, Aldona Mordalska, Alicja Jas-trzab i Alicja Czyż.

Od samego początku jego głównymi celami, określonymi w *Statucie*, było: *wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju społecznego i kulturalnego regionu*, a także *promocja i popieranie przedsięwzięć przyczyniających się do konkurencyjności na rynku edukacyjnym i do podniesienia jakości edukacji*. Spośród sposobów praktycznej realizacji tych celów należy wyróżnić: *pracę*

z uczniem zdolnym i z uczniem o innych wymaganiach edukacyjnych; wzajemne wspieranie się w holistycznym spojrzeniu na nauczanie w reformującej się edukacji; organizowanie doradztwa metodycznego; pozyskiwanie środków na realizację przedsięwzięć wynikających z opracowanych planów; promowanie regionu jurajskiego i poznawanie jego dziedzictwa kulturowego. A szczególnie organizowanie konkursów przedmiotowych i interdyscyplinarnych o zasięgu regionalnym. Współpracowało też z takimi wydawnictwami jak Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne i Wydawnictwo Nowa Era.

W skład pierwszego zarządu, wybranego 27.03.2001 r., wchodził: Jadwiga Węgrzyn (prezes), Maria Drzewiecka (wiceprezes), Grażyna Wróblewska-Ludwig (skarbnik), Barbara Skóra, Irena Bańka, Jarosław Durka, Irena Koba. W tym czasie Stowarzyszenie miało zarejestrowaną siedzibę w Gimnazjum nr 3 im. C. K. Norwida w Myszkowie. 22.10.2007 r. wybrano nowy zarząd w składzie: Grażyna Wróblewska-Ludwig (prezes), Anna Durka (wiceprezes), Jadwiga Węgrzyn, Halina Masłoń i Jarosław Durka. W tym czasie zmieniono siedzibę Stowarzyszenia, był nią Urząd Miasta Myszkowa. Od 16.01.2012 r. prezesem Stowarzyszenia jest Anna Wiśniewska, wiceprezesem – Jadwiga Węgrzyn, skarbnikiem – Anna Durka, a członkiniami Halina Masłoń i Justyna Białas. Obecna siedziba jest Gimnazjum

nr 1 im. Jana Pawła II w Zespole Szkół w Koziegłowach.

Stowarzyszenie początkowo zrzeszało 42 nauczycieli z terenu powiatu myszkowskiego. Trzeba zaznaczyć, że JSNT współpracuje także z nauczycielami, którzy oficjalnie nie są jej członkami.

Głównym przedmiotem działań była i jest organizacja konkursów przedmiotowych o zasięgu powiatowym, początkowo tylko dla młodzieży gimnazjalnej a od 2007 roku także dla szkół podstawowych. Pierwszy konkurs zorganizowano z matematyki, a następnie rozszerzano liczbę przedmiotów. Stowarzyszenie uzyskało pomoc Wojewódzkiego Kuratora Oświaty w Katowicach, który przez kilka lat oficjalnie obejmował patronatem konkursy, wystawiając laureatom zaświadczenia, na podstawie których uczniowie otrzymywali dodatkowe punkty przy składaniu dokumentów do szkół ponadgimnazjalnych. Później odstąpiono od tej praktyki, a obecnie Kuratorium publikuje na swoich stronach internetowych listę zarejestrowanych konkursów przedmiotowych o zasięgu powiatowym, w tym konkursy JSNT. W roku szkolnym 2008/2009 zorganizowano 16 konkursów. W 2010 roku konkursy zorganizowano w formule zadania publicznego pod nazwą *Organizacja konkursów przedmiotowych dla uczniów SP i GM powiatu myszkowskiego*, jako wspieranie wykonania zadania przez Urząd Miasta Myszkowa. W roku szkolnym 2010/2011 zrealizowano projekt *Per aspera ad astra – wsparcie ucznia zdolnego na obszarach wiejskich*, na który pozyskano środki Unii Europejskiej. Wzięło w nim udział 132 uczniów II klas gimnazjum. Projekt obejmował przedmioty: biologię, chemię, fizykę, geografię, matematykę i uczestniczyły w nim gimnazja w Koziegłowach, Lgocie Górnej, Pińczycach, Poraju i Żarkach-Letnisku. W roku szkolnym 2012/2013 zorganizowano 19 konkursów przedmiotowych, podobnie w roku 2013/2014. W ciągu kilkunastu lat konkursy zawsze cieszyły się dużą popularnością a dzięki uczestnictwu szkół także spoza powiatu myszkowskiego, rozszerzały swój zasięg. Wójtowie i burmistrzowie gmin często obejmowali konkursy swoim patronatem, fundowali laureatom nagrody, co niewątpliwie podnosiło ich pres-

tiż i atrakcyjność. W bieżącym roku szkolnym trwa kolejna odsłona konkursów JSNT i także cieszy się licznym udziałem dzieci i młodzieży.

W czerwcu odbywają się uroczyste podsumowania konkursów organizowanych przez JSNT. Przybywają na nie laureaci, nauczyciele, dyrektorzy szkół, władze gmin i powiatu, przedstawiciele kuratorium i konsultanci z ośrodków doskonalenia nauczycieli. Gospodarzami podsumowań były: Starostwo Powiatowe w Myszkowie, Miejski Dom Kultury w Myszkowie, Gimnazjum nr 3 im. C.K. Norwida w Myszkowie, Gimnazjum nr 1 im. Jana Pawła II w Koziegłowach, Gimnazjum im. K. Górskiego w Poraju, a ostatnio Gimnazjum im. Jana Pawła II w Żarkach.

JSNT w każdym roku organizacji konkursów mogło liczyć na bezinteresowne zaangażowanie nauczycieli, głównie koordynatorów przygotowujących poszczególne konkursy, a także dyrektorów szkół, konsultantów z ośrodków doskonalenia nauczycieli i przedstawicieli władz samorządowych.

Jarosław Durka

Bibliografia:

- Historia Jurajskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych,
<http://www.jsnt.republika.pl/historia.htm>
 [dostęp: 01.03.2015 r.].
- Miroszewski K., *Instytucje, organizacje i stowarzyszenia powojennego Myszkowa*, [w:] K. Miroszewski, J. Durka, M. Nita, J. Związek, *Po obu stronach Warty. Zarys dziejów Myszkowa*, Myszków 2010.
- Statut Jurajskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych*, archiwum prywatne autora.

Monika Łukasiewicz

Izabela Sitek

dr Renata Sowada

Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 53
im. M. Skłodowskiej-Curie w Częstochowie

WOJEWÓDZKI KONKURS POETYCKI „PAMIĘCI HALINY POŚWIATOWSKIEJ”

Halina Poświatowska, znana poetka urodzona w Częstochowie, gdyby żyła 9 maja 2015 r. skończyłaby 80 lat. W jej rodzinnym domu mieści się obecnie Dom Poezji – Muzeum Haliny Poświatowskiej, oddział Muzeum Częstochowskiego.

Od 2009 r. Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 53 im. M. Skłodowskiej-Curie w Częstochowie i Muzeum Częstochowskie organizują Wojewódzki Konkurs Poetycki „Pamięci Haliny Poświatowskiej”, który odbywa się pod patronatem Śląskiego Kuratora Oświaty i Prezydenta Miasta Częstochowy.

Uczestnicy konkursu to uczniowie klas 4–6 szkół podstawowych oraz uczniowie gimnazjów, a ich zadaniem jest napisanie utworu poetyckiego poświęconego Halinie Poświatowskiej lub inspirowanego jej twórczością. Cele konkursu to promocja twórczości uczniowskiej, rozbudzanie zainteresowań poetyckich oraz przybliżenie znanej postaci związanej z miastem.

23 października 2014 r. w Muzeum Częstochowskim. Domu Poezji – Muzeum Haliny Poświatowskiej przy ul. Jasnogórskiej 23 w Częstochowie odbyło się uroczyste podsumowanie VI Wojewódzkiego Konkursu Poetyckiego „Pamięci Haliny Poświatowskiej” oraz wręczenie nagród i dyplomów laureatom.

Jury w składzie: prof. dr hab. Elżbieta Hurnik – Akademia im. J. Długosza w Częstochowie, pani Maria Nasińska – wieloletni nauczyciel polonista, pani Beata Brodowicz-Szymanek – Zespół Szkół Specjalnych nr 23 im. J. Korczaka w Częstochowie, pani Barbara Łysak – Szkoła Podstawowa nr 8 im. H. Poświatowskiej w Częstochowie i pan Zbigniew Myga, brat poetki – Muzeum Częstochowskie. Dom Poezji – Muzeum Haliny Poświatowskiej postanowiło nagrodzić następujących uczestników:

W KATEGORII „SZKOŁY PODSTAWOWE”:

I nagrody nie przyznano.

II miejsce ex aequo zdobyli:

- Maria Tkacz, kl. V, bez tytułu „...czasami ją widuję”, SP im. G. Morcinka w Rędzinach, opiekun *Katarzyna Jasińska*,
- Grzegorz Drzazga, kl. V, „Młode serce”, ZS w Ostrowach, opiekun *Jolanta Chazy*.

III nagrody nie przyznano.

Wyróżnienia:

- Paulina Chamoń, kl. VI C, „Ważny KTOŚ...”, SP nr 53 w Częstochowie, opiekun *Mirosława Wtorkowska*,

- Martyna Żurawlew, SP nr 1 w Częstochowie, opiekun *Bogusława Grzywińska*.

W KATEGORII „GIMNAZJA”:

I nagrody nie przyznano.

II miejsce ex aequo zdobyły:

- Karolina Kuźnik, kl. III za „Karuzelę emocji”,
 - Karolina Woszczyna, kl. III za „Pożegnanie”.
- Obie uczennice z Prywatnego Gimnazjum Sokrates w Częstochowie, opiekun *Anna Kostrzewa*.

III miejsce:

- Julia Panicz, kl. II A, autorka „Róży”, Gimnazjum nr 14 im. Królowej Jadwigi w Częstochowie, opiekun *Magdalena Walocha*.

Wyróżnienia:

- Milena Dziedzina, kl. II D za wiersz „Spotkanie”, Gimnazjum nr 14 im. Królowej Jadwigi w Częstochowie, opiekun *Magdalena Walocha*;
- Miłosz Dudek za „Ślad istnienia”, ZS w Ostrowach, opiekun *Magdalena Orszulak*,
- Marta Fiuty, kl. II A za „Spektakl”.

W konkursie uczestniczyło 39 uczniów, którzy reprezentowali następujące szkoły:

- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Zdobywców Przestworzy w Częstochowie;
- Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 3 im. T. Kościuszki w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Myszkowie;
- Szkoła Podstawowa nr 35 w Częstochowie;
- Szkoła Podstawowa im. G. Morcinka w Rędzinach;
- Szkoła Podstawowa nr 32 im. L. Waryńskiego w Bielsku-Białej;
- Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 53 im. M. Skłodowskiej-Curie w Częstochowie;
- Szkoła Podstawowa nr 23 im. W. Budryka w Gliwicach;
- Szkoła Podstawowa im. T. Kościuszki w Zespole Szkół w Ostrowach nad Okszą;
- Szkoła Podstawowa nr 1 im. S. Konarskiego w Sosnowcu;

- Gimnazjum w Zespole Szkół w Ostrowach nad Okszą;
- Gimnazjum w Zespole Szkół w Kochanowicach;
- Gimnazjum nr 4 im. J. Ziętka w Katowicach;
- Prywatne Gimnazjum „Sokrates” w Częstochowie;
- Gimnazjum nr 14 im. Królowej Jadwigi w Częstochowie;
- Gimnazjum nr 5 im. M. Reja w Częstochowie;
- Gimnazjum nr 20 im. A. Fredry w Częstochowie;
- Gimnazjum nr 10 w Zespole Szkół nr 1 w Jaworznie;
- Gimnazjum nr 7 w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 4 im. Piastów Śląskich w Gliwicach;
- Gimnazjum w Zespole Szkół im. K. Matuszyńskiego w Skrzydlowie.

W uroczystym podsumowaniu oprócz członków jury, laureatów i organizatorów konkursu udział wzięli zaproszeni goście: pani Katarzyna Centkowska-Wydmuch, kierownik Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Częstochowy, pani Monika Świerczewska, kierownik Działu Edukacji i Wystaw Muzeum Częstochowskiego, pani Aleksandra Łebek-Jurgielewicz, dyrektor SP nr 8 w Częstochowie, pani Wanda Szymczyk, dyrektor Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 53 im. M. Skłodowskiej-Curie w Częstochowie.

Już dziś zapraszamy do udziału w **VII Wojewódzkim Konkursie Poetyckim „Pamięci Haliny Poświatowskiej” dla uczniów klas 4–6 szkół podstawowych oraz uczniów gimnazjów.**

Organizatorzy: Muzeum Częstochowskie;
Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 53 im. Marii Skłodowskiej-Curie
w Częstochowie.

REGULAMIN KONKURSU:

1. Uczestnicy: uczniowie klas 4–6 oraz uczniowie gimnazjów.
2. Zadanie uczestnika: napisanie utworu poetyckiego poświęconego życiu i twórczości Haliny Poświatowskiej lub utworu inspirowanego jej twórczością.
3. Każdy uczeń zgłasza jeden samodzielnie napisany utwór poetycki.
4. Zasady zgłoszenia uczestnictwa:
 - każda szkoła może zgłosić od 1 do 3 utworów napisanych przez uczniów;
 - zgłoszenie pisemne lub e-mailowe powinno zawierać tekst utworu, nazwisko autora, nazwisko i telefon kontaktowy opiekuna oraz adres szkoły;
 - zgłoszenia przyjmowane są do 6 października 2015 r. na adres:
Biblioteka Szkoły Podstawowej
z Oddziałami Integracyjnymi nr 53
ul. Orkana 95/109
42-229 Częstochowa

dopisek:

„Pamięci Haliny Poświatowskiej”

lub na adres e-mailowy: bsp53@wp.pl.

5. Nadesłane prace przechodzą na własność organizatorów.
6. Prace oceni powołane jury konkursowe, które zwróci uwagę na: oryginalność ujęcia tematu, wyraz artystyczny, poprawność językową, nowatorstwo poetyckie.
7. Nagrody: dyplomy i nagrody dla uczniów, podziękowania dla nauczycieli.
8. Ogłoszenie wyników nastąpi 29 października 2015 r. (czwartek) o godz. 12⁰⁰ w Muzeum Częstochowskim. Domu Poezji – Muzeum Haliny Poświatowskiej, przy ul. Jasnogórskiej 23 w Częstochowie.

Informacje nt. konkursu są również dostępne na stronie biblioteki SP 53 www.bsp53.republika.pl.

Fot. Izabela Sitek

**Monika Łukasiewicz
Izabela Sitek
Renata Sowada**

FILHARMONIA CZĘSTOCHOWSKA

IM. BRONISŁAWA HUBERMANA

42-200 Częstochowa, ul. T.W. Wilsona 16, tel. 34 324 42 30, 34 324 18 54
filharmonia.com.pl, filharmonia@filharmonia.com.pl

Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana kontynuuje trzy podstawowe projekty skierowane do młodych i najmłodszych melomanów:

- **Filharmonia Dzieciom** – audycje umuzykalniające dla najmłodszych w siedzibie Filharmonii.

Dzieci zapraszamy do sali kameralnej na 45-minutowe koncerty, których przygotowaniem i prowadzeniem zajmuje się pani Małgorzata Starczewska-Owczarek. W czasie tych spotkań najmłodszy melomani mają kontakt z profesjonalną muzyką wykonywaną przez muzyków Filharmonii Częstochowskiej, a także wielu zaproszonych gości. W atmosferze pełnej zabawy, wspólnego śpiewu i muzykowania dzieci stawiają pierwsze kroki w fascynującym świecie muzyki.

Na audycje przeznaczamy jeden tydzień każdego miesiąca, począwszy od września.

Do wyboru są godziny: 8³⁰, 9³⁰, 10³⁰, 11³⁰.

Cena biletów: do 50 osób cena za 1 bilet – 5,00 zł, od 51 do 100 osób cena za 1 bilet – 4,50 zł, od 101 do 150 osób cena za 1 bilet – 3,50 zł, powyżej 150 osób cena za 1 bilet – 2,50 zł, bilet dla opiekuna – 1,00 zł

Uwaga! W celu rezerwacji miejsc na audycje prosimy o kontakt z Impresariatem Filharmonii, tel. 34 324 18 54

20–24 kwietnia 2015

– *Muzyczny świat co ma kilka lat*

11–15 maja 2015

– *Muzyka to dar piękny, ciągle daje nam prezenty*

8–12 czerwca 2015

– *Jak to z muzyką było*

- Audycje umuzykalniające poza siedzibą – 45-minutowe koncerty edukacyjne odbywające się w szkołach, przedszkolach oraz ośrodkach kultury. Program audycji dla dwóch grup wiekowych przygotowała i prowadzi pani Magdalena Mirowska.

Uwaga! Kontakt w celu rezerwacji audycji wyjazdowej – pani Magdalena Mirowska 668 197 360.

KWIECIEŃ 2015

– *Popcorn i cola* (klasy młodsze i starsze)

Kto lubi rozwiązywać zagadki powinien koniecznie wysłuchać kwietniowej audycji. Królować będzie muzyka z małego i wielkiego ekranu.

MAJ 2015

- *Raz, dwa, trzy na dyrygenta każdy patrzy* (klasy młodsze)
- *Kto tu rządzi?* (klasy starsze)

Czy orkiestra zagra bez dyrygenta? Dlaczego dyrygent podaje rękę tylko pierwszemu skrzypkowi? Ilu jest koncertmistrzów? Na te i inne pytania odpowiemy w majowej audycji.

CZERWIEC 2015

- *Tu stacja Filharmonia. Zapraszamy na wycieczkę* (klasy młodsze)
- *Muzyczne podróże* (klasy starsze)

W przedwakacyjnym programie zapraszamy na wycieczkę, na której usłyszymy muzyczne wizytówki z różnych zakątków świata.

• ***Feel Harmony – pocuj klimat!***

Projekt edukacyjny Filharmonii Częstochowskiej skierowany do licealistów, gimnazjalistów i uczniów starszych klas szkół podstawowych. Rolę główną podczas koncertów szkolnych sprawuje oczywiście muzyka. Uzmysławiamy młodym słuchaczom jej wszechstronność, uniwersalność i różnorodność. Nie zabraknie odniesień do innych sztuk, zwłaszcza wizualnych, gdy wymagać tego będzie poruszana w danym spotkaniu tematyka. Koncerty odbywają się w sali koncertowej Filharmonii przy ul. Wilsona 16 w czwartki: o godz. 9⁰⁰ dla klas IV–VI szkoły podstawowej, o godz. 10⁴⁵ dla młodzieży z gimnazjum i liceum. Cena biletów: 11 zł uczeń, 1 zł opiekun.

21 maja 2015

- *All that jazz* Koncert na finał cyklu *Feel Harmony – pocuj klimat!*

Wystąpią:

Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Częstochowskiej, trio jazzowe

Lechosław Nowak – dyrygent

Dorota Wróblewska – vocal

- *Gdzie klasyka, tam jazz!*

Krótki zarys historii muzyki jazzowej oraz inspiracja jazzem w twórczości klasycznych kompozytorów (m.in. Georga Gershwina) to główny temat proponowanego muzycznego spotkania.

Fot: Zbigniew Burda

W razie wszelkich pytań związanych z ofertami edukacyjnymi Filharmonii Częstochowskiej prosimy o kontakt z Impresariatem Filharmonii tel. 34 324 18 54.

Serwis internetowy Filharmonii Częstochowskiej www.filharmonia.com.pl

MUZEUM CZĘSTOCHOWSKIE

ALEJA NAJŚWIETSZEJ MARYI PANNY 45 A, 42-200 CZĘSTOCHOWA, tel. 34 360 56 31
tel./faks 34 360 54 55, muzeumczestochowa.pl, muzeum@muzeumczestochowa.pl

OFERTA TEMATYCZNA LEKCI MUZEALNYCH NA KWIECIEŃ – CZERWIEC 2015

Oferowane przez Muzeum Częstochowskie lekcje obejmują tematykę historyczną, archeologiczną, przyrodniczą oraz z zakresu sztuki.

* * *

Lekcje historyczne realizowane m.in. w oparciu o wystawy stałe w Ratuszu, Muzeum Górnictwa Rud Żelaza w Parku Staszica, zabiorą uczestników w świat rycerzy i ich herbów, opowiedzą *dzieje miasta Częstochowy, 100 lat historii Częstochowy na pocztówce, historię górnictwa rud żelaza*.

Do Ratusza zapraszamy na wystawę czasową *I wojna światowa w częstochowskich kolekcjach*, na której prezentowana jest broń, zdjęcia, dokumenty zarówno z kolekcji Muzeum Częstochowskiego, Archiwum Państwowego w Częstochowie, jak również z kolekcji prywatnych.

W trakcie historycznych lekcji muzealnych postaramy się odpowiedzieć na pytanie: *Dlaczego wojna światowa?* Uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych poznają *Wynalazki techniczne I wojny światowej* oraz *Bitwy Legionów Polskich*.

* * *

Lekcje archeologiczne realizowane w Rezerwacie Archeologicznym (ul. Łukasieńskiego 20) w oparciu o stałą wystawę *Z mroku dziejów* oraz zachowane „in situ” cmentarzysko kultury łużyckiej, wprowadzą w tajniki pracy archeologa, przybliżą wierzenia i praktyki kultowe kultury łużyckiej, odpowiedzą na pytanie, jak wyglądało życie w pradawnym Biskupinie. Warsztaty archeologiczne pozwolą na lepienie naczyń z gliny czy wykonywanie biżuterii z modeliny na wzór szklanych paciorków mozaikowych, zaproszą do udziału w „wykopaliśkach archeologicznych”.

Dotknij przeszłości to propozycja edukacyjna przygotowana z myślą o osobach niewidomych i słabowidzących.

* * *

Zajęcia z przyrody dotyczą zagadnień z życia fauny i flory już od czasów pradawnych, a prowadzone są w oparciu o kolekcje: herpetologiczną, paleontologiczną, ornitologiczną, botaniczną czy chiropterologiczną, a także prezentacje multimedialne. Muzealne lekcje przyrody odbywają się w budynku, przy ul. Katedralnej 8 (dawna Galeria Malarstwa i Rzeźby XIX i 1. poł. XX wieku) i są wzbogacone o warsztaty plastyczne.

* * *

Na lekcje z zakresu sztuki zapraszamy do Galerii Dobrej Sztuki (Al. NMP 47) na wystawę stałą *Sztuka Polska XIX i XX w. Moja pierwsza wizyta w Muzeum, Poznajemy sztukę...* to tematy lekcji dla najmłodszych gości muzeum. Uczniowie klas IV–VI szkoły podstawowej mogą uczestniczyć w lekcjach: *Temat w sztuce, Malarskie puzzle, Lustrzane odbicie*. Uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych poznają jak wygląda *Obraz pod mikroskopem* i wiele innych interesujących zagadnień.

* * *

Miłośników **poezji** Muzeum Częstochowskie zaprasza do Domu Poezji – Muzeum Haliny Poświatowskiej (ul. Jasnogórska 23), gdzie wśród pamiątek pochodzących ze zbiorów rodzinnych, o życiu i twórczości poetki opowiada jej brat, Zbigniew Myga.

Części teoretycznej niemal wszystkich zajęć muzealnych towarzyszą warsztaty plastyczne. Na warsztatach wykorzystywane są różnorodne materiały plastyczne, uczestnicy poznają tradycyjne, jak i nowatorskie techniki artystyczne.

* * *

Lekcja muzealna – 4 zł od uczestnika lekcji teoretycznej (60 min), 5 zł od uczestnika lekcji warsztatowej (90 min), opiekunowie grup – nieodpłatnie.

Multicentrum „ZODIAK” to nowoczesna placówka edukacyjna, w której prowadzone są zajęcia z zakresu takich dziedzin jak: Multisztuka, Multijęzyk, Multimuzyka oraz Multinauka i Multitechnika. Jak co roku w kwietniu „Zodiak” zaprosi na *Tydzień Ziemi*, w maju zorganizujemy warsztaty z okazji *Międzynarodowego Dnia Różnorodności Biologicznej i Europejskiego Dnia Parków Narodowych*. Od 1 do 3 czerwca specjalnie uczymy *Dzień Dziecka*, a w dniach 15–17 czerwca odbędą się zajęcia z okazji *Dnia Wiatru*.

Wszystkie lekcje prowadzone są z użyciem dostępnych w „ZODIAKU” pomocy edukacyjnych i multimedialnych. Zapisy na zajęcia przyjmuje pani Justyna Cocyk pod nr telefonu 504 757 598. Pełna oferta tematyczna z podziałem na grupy dostępna jest pod adresem strony internetowej: <http://www.multicentrum.muzeumczestochowa.pl>.

Koszt uczestnictwa w zajęciach prowadzonych w Multicentrum „ZODIAK” wynosi: grupa 5 zł/osoba (lekcja 1,5 godz.), grupa maksymalnie 18-osobowa; uczestnik indywidualny 5 zł/osoba (lekcja 1 godz.)

W środy mamy możliwość przyjęcia większej grupy do 32 osób. Udział w zajęciach połączony jest wtedy ze zwiedzaniem nieodpłatnie wystaw stałych Muzeum Częstochowskiego (Muzeum Górnictwa Rud Żelaza, Zagroda Włościańska).

Szczegóły na temat lekcji muzealnych
dostępne pod adresem:
muzeumczestochowa.pl w zakładce:
edukacja – oferta edukacyjna
lub pod nr tel. **34 360 56 31, 504 757 502.**

Zachęcamy do zapoznania się i zapraszamy!

Polub nas na FACEBOOKU!
facebook.com/MuzeumCzestochowskie

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie

tel. 34 360 60 04
faks 34 360 62 39
womczest.edu.pl

 Śląskie. Pozytywna energia

al. Jana Pawła II 126/130
42-200 Częstochowa
info@womczest.edu.pl

Publiczna placówka doskonalenia nauczycieli prowadzona przez Województwo Śląskie akredytowana przez Śląskiego Kuratora Oświaty

Wojewódzka Placówka Doskonalenia Nauczycieli

DOSKONALENIE KADRY OŚWIATOWEJ

- konferencje, kongresy
- seminaria, warsztaty
- wideokonferencje, wykłady
- szkolenia (stacjonarne, online, mieszane)
- konsultacje indywidualne
- doradztwo metodyczne
- sieci współpracy i samokształcenia
- kursy doskonalące
- kursy kwalifikacyjne

OFERTA EDUKACYJNA DLA SZKÓŁ I PLACÓWEK

- roczne wspomaganie rozwoju szkół i placówek
- projekt RODN „WOM” w Częstochowie bliżej szkoły i placówki
- szkolenia rad pedagogicznych
- działania wspierające szkołę/placówkę adresowane do rodziców i uczniów

UPOWSZECHNIANIE PRZYKŁADÓW DOBREJ PRAKTYKI

PUBLIKACJA OTWARTYCH ZASOBÓW EDUKACYJNYCH

PROJEKTY

- regionalne
- ogólnopolskie
- europejskie

WOJEWÓDZKIE KONKURSY PRZEDMIOTOWE

KONKURSY TEMATYCZNE DLA NAUCZYCIELI I UCZNIÓW

INFORMACJA PEDAGOGICZNA

BADANIA I ANALIZY EDUKACYJNE

WSPÓŁPRACA Z PODMIOTAMI DZIAŁAJĄCYMI NA RZECZ EDUKACJI

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna z filiami w: Kłobucku, Lelowie Lublińcu, Myszkowie

WARSZTAT INFORMACYJNO- -BIBLIOGRAFICZNY

- zbiory
 - książki
 - czasopisma
 - multimedia
- katalogi online
 - książki
 - multimedia
- tematyczne bazy online
 - artykuły z czasopism
 - regionalia
 - scenariusze imprez szkolnych
 - zestawienia bibliograficzne
- Webowa Biblioteka

ZAJĘCIA EDUKACYJNE

- edukacja czytelnicza, medialna, filmowa i dziennikarska
- biblioterapia
- bezpieczeństwo w Internecie
- projekty edukacyjne
- Cała Polska czyta dzieciom
- konkursy
- spotkania czytelnicze
- wystawy okolicznościowe

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI BIBLIOTEKARZY

- konferencje
- warsztaty
- wideokonferencje
- sieci współpracy i samokształcenia
- konsultacje indywidualne

Wydawnictwo RODN „WOM”

„CZĘSTOCHOWSKI BIULETYN OŚWIATOWY”

czasopismo edukacyjne adresowane głównie do nauczycieli i osób związanych z oświatą wydawane kwartalnie:

- w formie papierowej
- w formie plików PDF na stronie internetowej ośrodka

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZO- -POLIGRAFICZNA

- skład i łamanie tekstu
- przygotowanie do druku
- druk cyfrowy

WSPÓŁPRACA Z PLACÓWKAMI OŚWIATOWYMI

- karty indywidualne dla poradni psychologiczno-pedagogicznych
- druki i rewersy dla bibliotek
- dyplomy
- druki okolicznościowe

Ośrodek Szkoleniowy w Złotym Potoku

BAZA HOTELOWO- -KONFERENCYJNA

- 24 pokoje z pełnym węzłem sanitarnym (dla 49 osób)
- 2 klimatyzowane sale konferencyjne – multimedialne (dla 45 i 30 osób)
- klimatyzowana sala bankietowa (dla 50 osób)
- przestronna jadalnia

OFERTA SZKOLENIOWO- -REKREACYJNA

- szkolenia
- konferencje
- rady pedagogiczne
- wyjazdy integracyjne
- wycieczki szkolne
- kolonie, obozy
- zielone szkoły
- imprezy okolicznościowe
- pikniki plenerowe
- biesiady przy ognisku/grillu

ATRAKCJE TURYSTYCZNO- -KRAJOZNAWCZE

- Jura Krakowsko-Częstochowska
- muzeum dworek Krasińskich
- pałac Raczyńskich
- ruiny zamku Ostrężnik
- rezerwat przyrody
- ostańce skalne
- źródła, jaskinie, stawy

Zdjęcia z konferencji pt. „Prawo autorskie i ochrona własności intelektualnej oraz legalne źródła kultury i sposoby ich wykorzystania w szkole”, przeprowadzonej we współpracy z Fundacją Legalna Kultura w siedzibie Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie, 18 marca 2015 r.

Fot. Paweł Włodarczyk